

Ребекка
Дафна дю Мор'є

Молода дівчина, працюючи компаньйонкою в заможної американки, іде з нею у Монте-Карло, де знайомиться з Максиміліаном де Вінтером – англійським аристократом, який нещодавно став удівцем. Він закохується в дівчину й освідчується їй. Після медового місяця щасливе подружжя повертається в розкішний маєток Максиміліана в Англії – Мендерлей. Нова місіс де Вінтер намагається догодити чоловікові й стати справжньою аристократкою. Однак, здається, тінь його колишньої дружини Ребекки нависає над її життям. Усе змінить бал: місіс де Вінтер за порадою економки вдягне костюм, у який колись була вбрана й Ребекка. Ця фатальна помилка розкриє таємницю смерті її попередниці...

Дафна дю Мор'є

Ребекка

© Daphne du Maurier, 1938

© Nemiro Ltd, видання українською мовою, 2017

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2017

* * *

1

Минулої ночі мені наснилося, що я знову приїхала в Мендерлей. Ніби стою перед залізною брамою, що веде до алеї, і якийсь час не можу увійти, оскільки ґрати переді мною зачинені. На воротах – замок і ланцюг. Уві сні я покликала сторожа, але мені ніхто не відповів, і, придивившись уважніше крізь поіржавілі ґрати, я побачила, що в сторожці не було ні душі.

Над димарем не вився дим, а крихітні заґратовані вікна зяяли пусткою. Затим, як це буває у сновид, я раптом відчула в собі надприродні здібності й, немов дух, пройшла крізь перешкоду, що постала переді мною. Алея звивалася попереду, вигиналася і збочувала, як завжди, однак, простуючи далі, я побачила, що вона все-таки змінилася – зробилася вузькою й занедбаною, зовсім не такою, якою ми її знали. Спершу я була спантеличена й нічого не розуміла, та лише ухилившись від гілки, яка низько гоїдалася над стежкою, осягнула, що сталося. Природа знову вступала у свої права, крок за кроком, потайки, підступно охоплювала алею своїми довгими чіпкими пальцями. Гай, який завжди, навіть у минулому, загрожував алеї, урешті-решт перемиг. Темні й свавільні дерева юрмилися з обох боків дороги. Буки з білими голими гілками близько тулилися один до одного, їхнє гілля перепліталось в дивних обіймах, так що склепіння над моєю головою нагадувало церковну аркаду. Там були ще й інші дерева, яких

я не впізнавала: приземкуваті дуби й покручені в'язи, що росли пліч-о-пліч із буками та випиналися з мовчазної землі поряд зі страхітливими чагарниками й рослинами, жодної з яких я не пам'ятала.

Тепер алея перетворилася на вузьку смужку, від тієї колишньої залишилася лишень ниточка, гравійне покриття зникло, її поглинули трава й мох. Додаючи перешкод, дерева розкинули свої нижні віти; вузлувате коріння нагадувало пазурі скелетів. Я впізнавала розкидані тут і там, серед цих джунглів, кущі, що в наш час правили за орієнтири, ознаки культури й вишуканості, гортензії, які так славилися своїми блакитними голівками. Жодна рука за ними не доглядала, тож тепер вони здичавіли, випнулися до страхітливої висоти, нерозквітлі, чорні й потворні, як ті безіменні паразити, що росли поруч із ними.

Знову й знову, то на схід, то на захід, звивалася нещасна ниточка, яка колись була нашою алеєю. Іноді мені здавалося, що я загубила її, проте вона з'являлася знову – або з-під поваленого дерева, або пробивалася з іншого боку брудної виритої зимовими дощами канави. Я ніколи не думала, що йти нею так довго. Без сумніву, милі примножувалися, як і дерева, й ця стежина вела тільки до лабіринту, в якісь глухі хащі, але зовсім не до будинку. Я натрапила на нього зненацька – підхід ховався за неприродними заростями величезного чагарнику, що розрісся навсібіч, – і завмерла, у грудях гупало серце, сльози незвично щипали очі.

Це був Мендерлей, наш Мендерлей, таємничий і мовчазний, яким він і був завжди, його сіре каміння виблискувало в місячному сяйві мого сну, а у вікнах із середниками відображалися зелені галявини й тераса. Час був неспроможний зруйнувати ні бездоганну симетрію цих стін, ані саме місце – коштовний камінь у заглибині долоні.

Тераса спускалася до галявин, а галявини простягалися аж до моря, і, розвернувшись, я побачила срібне, осяяне місяцем плесо, що нагадувало озеро, чий спокій не порушували ні вітер, ні гроза. Жодні хвилі не бентежили цих примарних вод, і жодна гнана вітром із заходу хмара не затьмарювала чистоти білого неба. Я знову повернулася до будинку, і хоча він стояв незайманий, неторканий, ніби ми полишили його лише вчора, я помітила, що сад, як і гай, підкорився закону джунглів. Рододендрони виростили по п'ятдесят футів заввишки, покручені й обплутані папороттю, вони побрались із сонмом безіменних чужоземних чагарників, нещасних прибудних рослин, які вчепилися в їхнє коріння так, наче почувалися байстрюками. Бузок парувался з темно-червоним буком, і, щоб прив'язати їх один до одного міцніше, лихий плющ, одвічний ворог вишуканості, обплів цю пару вусиками й перетворив на своїх в'язнів. Плющ займав у цьому занедбаному саду привілейоване місце, його довгі пасма повзли галявинами й незабаром мали загарбати весь будинок. Утім там була ще одна рослина, якийсь гібрид із гаю, чие насіння колись давно розкидали попід деревами, а з часом про це забули, і от тепер, крокуючи в ногу з плющем, він простягав своє потворне, схоже на величезний ревінь тіло до м'якої трави, у якій раніше цвіли нарциси.

Усюди росла кропива, авангард цієї армії. Вона поглинула терасу, розповзлася стежками, вульгарна й довготелеса, притулилася до самих вікон будинку. Ці бур'яни виявилися кепськими вартовими, оскільки в багатьох місцях їхні ряди прорвала схожа на ревінь рослина й вони полягли зі зламаними голівками та зів'ялими стеблами, утворивши кролячі стежки. Я полишила алею й рушила до тераси, адже для мене, сновиди, кропива не була перешкодою. Я йшла зачарована, і ніщо мене не стримувало.

Місячне світло здатне на дивні жарти з уявою, навіть з уявою сновиди. Доки я стояла мовчки, завмерши на місці, то могла записатися, що будинок не був порожньою оболонкою, що він жив і дихав, як і раніше.

З вікон лилося світло, нічний вітерець ніжно розвівав штори, а там, усередині, у бібліотеці, – напівпрочинені, як ми їх залишили, двері – і моя хустинка на столі біля вази з осінніми трояндами.

У кімнаті – свідчення нашої присутності. Стосик бібліотечних книжок із позначками про те, що їх готові повернути, і прочитаний номер «Таймз». Попільничка з недопалком цигарки; подушки з відбитками наших голів на кріслах; у нашому каміні до ранку жевріють обвуглені жаринки. І Джеспер, любий Джеспер, зі ширими очима та великою відвислою щелепою розлігся на підлозі й, зачувши кроки свого господаря, стукає хвостом.

Хмара, доти невидима, найшла на місяць і вмить зависла перед ним, немов темна рука, що затулила обличчя. З її появою зникла ілюзія й згасло світло у вікнах. Я дивилася на занедбану оболонку, бездушну, полишену, без найменших ознак минулого поміж голих стін.

Будинок був склепом, нашим страхом і стражданням, похованим у руїнах. Воскресіння не буде. Прокинувшись і думаючи про Мендерлей, я не тужитиму. Я подумаю про те, яким він міг би бути, якби я змогла жити там, не відчуваючи страху. Я згадуватиму трояндовий сад улітку й пташок, що співали на світанку. Чаювання під каштаном і рокіт моря, що долинав до нас від галявин унизу.

Я думатиму про квітування бузку та Щасливу долину. Ці речі – вічні, вони не здатні зникнути. Це – спогади, які не крають серця. Усе це я вирішила уві сні, доки хмари затуляли обличчя місяця, бо ж, як і більшість сновид, розуміла, що сплю.

В реальності я лежала за сотні миль звідти в чужій країні й за кілька секунд мала прокинутись у маленькій порожній спальні готелю, сама безликість якого заспокоювала. Я позіхну, простягнусь і перевернусь, а розплющивши очі, здивуюся блискучому сонцю, цьому важкому чистому небу, яке так відрізнятиметься від м'якого місячного світла в моєму сні. На нас обох очікуватиме новий день, без сумніву, довгий і позбавлений подій, утім сповнений певного спокою, любої серцю злагоди, яка дотепер нам була невідома. Ми не говоритимемо про Мендерлей, я не переказуватиму свого сну. Адже Мендерлей уже нам не належав. Мендерлея більше не існувало.

2

Ми ніколи не зможемо повернутися, у цьому не виникає сумнівів. Минуле для нас досі надто близьке. Речі, які ми намагалися забути й залишити позаду, знову нагадують про себе, і це відчуття страху, прихованого занепокоєння, боротьби, яке зрештою переростало в сліпу безрозсудну паніку, – наразі, дякувати Богу, заспокоєне, – може якось непередбачувано знову стати нашим постійним супутником.

Він навдивовижу терплячий і ніколи не скаржиться, навіть коли згадує... що, на мою думку, трапляється набагато частіше, ніж він мені розповідає.

Я помічаю це, коли він раптово стає збентеженим і розгубленим, коли з його обличчя, немов стертий невидимою рукою, зникає будь-який вираз і натомість з'являється маска, витвір скульптора, офіційна й холодна, так само прекрасна, проте нежива. Він починає курити цигарку за цигаркою, забуваючи їх гасити, і тліючі недопалки встилають землю, мов пелюстки. Він починає швидко й захоплено говорити про нісенітницю, хапаючись за

будь-яку тему як за панацею від болю. Я вірю, що існує теорія, згідно з якою чоловіки й жінки, переживши страждання, робляться кращими й сильнішими і, щоб рухатися вперед у цьому або в будь-якому іншому світі, ми мусимо витримати випробування вогнем. Крізь нього ми пройшли повною мірою, хоч як би іронічно це не звучало. Ми обоє пізнали страх, самотність і величезне горе. Гадаю, рано чи пізно в житті кожного настає мить випробування. Кожен із нас має власного демона, який іздить на нас верхи й знущається з нас, але врешті-решт ми муситимемо стати з ним до бою. Своїх ми вже поборили чи принаймні гадаємо, що нам це вдалося.

Диявол більше на нас не іздить. Ми пережили нашу кризу, втім, звісно ж, не без утрат. Він від початку передчував нещастя; і я, як марнослівна акторка в посередній п'есі, можу сказати, що за свою свободу ми заплатили. З мене вже вдосталь мелодрам у цьому житті, тож я охоче проміняла б усі свої п'ять чуттів, якби це лишень могло забезпечити нам нинішній мир і захищеність. Щастя – це не річ, яку можна отримати у винагороду, це властивість думки, стан душі. Звісно, в нас трапляються гнітючі хвилини; утім бувають й інші – коли час, який неможливо виміряти годинником, перетікає у вічність, а я, вловлюючи його усмішку, розумію, що ми – разом, що ми крокуємо нога в ногу, що жоден конфлікт думок чи переконань не буде між нами перешкод.

Ми не маємо одне від одного таємниць. Ми ділимося всім. Хоча наш маленький готель нудний, і жа тут кепська, а світанки день у день однаковісінькі, ми б не хотіли, щоб було інакше. У будь-якому з великих готелів ми зустріли б надто багато його знайомих. Ми обоє цінуємо простоту, проте часом нам стає нудно – та що ж, нудьга – прийнятний антидот страху. Наше життя здебільшого рутинне, тож я... навчилася геніально читати вголос. Як я помітила, терпіння зраджує йому лише тоді, коли затримується поштар, адже це означає, що нам доведеться ще один день зачекати на пошту з Англії. Ми пробували користуватися радіоприймачем, але нас надто дратує шум, до того ж нам подобається перебувати в очікуванні задоволення; результат крикетного матчу, який відіграли багато днів тому, для нас має неабияке значення.

О, як нас рятували від нудьги тестові матчі крикету, боксерські зустрічі та навіть рахунки більярдних турнірів! Вирішальні турніри шкільних команд, собачі перегони, дивні незначні змагання у віддалених графствах – усе це править за зерно для нашого ненаситного млина. Іноді я натрапляю на старі номери журналу «Філд» і переносюся з цього байдужого острова до реалій англійської весни. Я читаю про крейдяні струмки, про мух-одноденок, про щавель, який росте на зелених лугах, про граків, що кружляють над гаями, достоту як у Мендерлеї. Запах вологої землі долинає до мене з цих зім'ятих і пошматованих сторінок, кислий присмак порослих вересом торфовищ, глевкий дотик змоклого моху, подекуди обляпаного білим послідом чаплі.

Якось мені трапилася стаття про припутнів, і доки я читала її вголос, мені ще раз здалося, ніби я опинилася в гушавині гаю Мендерлея й голуби тріпочуть у мене над головою. Я чула їхній тихий самовдоволенний крик, що так заспокоював і навівав прохолоду того спекотного літнього вечора, та й ніщо не стривожило б їх, якби, шукаючи мене, приюхуючись своїм вогким писком до землі, не прибіг підліском Джеспер. Немов старі панянки, заскочені за купанням, голуби зірвалися зі свого прихистку, ошелешені дурнуватим сум'яттям, і, зчиняючи своїми крильми страшенну сутолоку, злетіли над верхівками дерев – і вже неможливо було ні побачити їх, ні почути. Щойно ж вони зeszли, місце заповнила нова тиша, і я – чомусь стривожена – зрозуміла, що сонце вже не плестиме мережива з шелесткого листя, що гілля потемнішало, тіні стали довшими; а в будинку на мене чекає до чаю свіжа малина. Тоді я підвелася зі свого папоротевого ліжка, обтрушуючи спідницю від перистого пилу торішнього листя, і, кличучи

свистом Джеспера, рушила до будинку, дорогою зневажаючи себе за поспішну ходу, за кинутий назад хапливий погляд.

Як дивно, що стаття про припутнів змогла нагадати минуле й змусити мене бурмотіти, читаючи її вголос. Він раптом сплотив на виду, і це одразу змусило мене зупинитися на півслові та гортати сторінки, доки я не натрапила на замітку, присвячену крикету, дуже прагматичну й нудну: захищаючи сухі ворітця на стадіоні «Овал», команда Міддлсекса виконує дедалі більше одноманітних перебіжок. Як я благословляла міцні постаті цих гравців у крикет! Адже за кілька хвилин його обличчя знову стало безтурботним, на нього повернувся рум'янець, і він із праведним гнівом узявся висміювати подачі команди Суррея.

Ми були врятовані від повернення в минуле, а я засвоїла урок. Читай англійські новини, так, читай про англійський спорт, політику й помпезне світське життя, але на майбутнє тримай речі, які крають серце, при собі. Нехай це буде моїм таємним привілеєм. Кольори, запахи й звуки, дощ і плескіт води, навіть осінні тумани й запах припливу – це згадки про Мендерлей, від яких неможливо відмовитися. Дехто грішить тим, що читає залізничні довідники Бредшоу. Вони планують численні подорожі країною заради втіхи пов'язати між собою непоєднані розклади потягів. Мое хобі менш нудне, хоча й так само дивне. Я – джерело інформації про сільську місцевість Англії. Мені відомі імена всіх власників мисливських угідь Британії, так, – і імена їхніх орендарів також. Я знаю, скільки вбивають тетеруків, скільки куріпок і скільки оленів. Я знаю, де вирощують форель і де грає лосось. Я пильную за всіма зборами, стежу за всіма ловами. Мені відомі навіть імена тих, хто вигулює цуценят гончаків. Стан урожаю, ціни на худобу, загадкові хвороби свиней – від усього цього я отримую задоволення. Така собі трата часу, мабуть, не надто інтелектуальне заняття, втім, читаючи, я дихаю англійським повітрям і можу дивитися на це блискуче небо з більшою відвагою.

Миршаві виноградники й облужені кам'яні стіни припиняють для мене існувати, бо ж за бажання я можу дати волю своїй уяві й зануритись у збирання наперстянок та блідого ліхнісу серед вогкого смугастого живоплоту.

Нещасні примхи уяви, ніжні й тендітні. Вороги горя й жалю, саме вони роблять привабливішим наше вигнання, яке ми самі на себе накликали.

Завдяки їм я можу насолодитися полуднем і повернутися, усміхнена й свіжа, до маленького ритуалу чаювання. Замовлення завжди незмінне. Дві скибки хліба з маслом і китайський чай. Якою ж обмеженою парою ми, певно, здавались, чіпляючись за цей звичай, оскільки робили так в Англії. Тут, на цьому чистенькому балконі, який став білим і безликим від сонця, що випалювало його століттями, я думаю про о пів на п'яту вечора в Мендерлей та накритий перед бібліотечним камінем стіл. Із точністю до хвилини відчинялися двері й починалася незмінна вистава – наливання чаю: срібна таця, чайник, білосніжна скатертину. А в цей час Джеспер зі своїми обвислими, як у всіх спаніелів, вухами вдає, ніби йому байдуже, що принесли тістечка. Перед нами їх завжди виставляли, мов на цілий бенкет, а ми так мало їли.

Ці соковиті пончики, я бачу їх просто зараз. Крихітні крихітні трикутнички тостів і присипані борошном ячмінні або пшеничні булочки прямо з печі. Невідомого походження сандвічі із загадковими приправами, втім доволі вишукані на смак, і ці особливі імбирні пряники. Вісквіт, який сам танув у роті, і його більш ситний товариш, якого розпирало від цедри та родзинок. Голодній родині тієї їжі вистачило б на тиждень. Я так і не дізналася про подальшу долю тих страв, і таке марнотратство мене іноді непокоїло.

Проте я ніколи не наважувалася запитати в місіс Денверз, що вона з тим усім робила. Вона б зневажливо поглянула на мене, обдавши своєю крижаною зверхньою посмішкою, і можу собі уявити, як вона сказала б: «Коли місіс де Вінтер була жива, я ніколи не чула жодних нарікань». Місіс Денверз. Цікаво, що вона робить тепер. Вона та Феде?лл. Гадаю, саме її вираз обличчя змусив мене вперше стривожитися. Інстинктивно мені спало на думку: «Вона порівнює мене з Ребеккою»; і між нами одразу постала гостра, мов меч, тінь...

Що ж, тепер усе минуло, завершилося, з усім цим покінчено. Ніщо більше мене не мучить, і ми обоє стали вільними. Навіть мій вірний Джеспер відійшов у світ щасливих мисливських угідь, а Мендерлея більше не існує. Немов порожня шкаралупа, він обплетений густим гаєм – я бачила це навіть у своєму сні. Скупчення трав, колонія птахів. Можливо, іноді в пошуках прихистку під час раптової зливи туди забрідає якийсь волоцюга, і якщо має в серці досить відваги, йому вдасться зробити це безкарно. Та якщо ж ваш товариш – боязкий знервований браконьєр, – гай Мендерлея не для нього. Він може наткнутися на невеличку хатину в бухті, але не знайде щастя під її перекошеним дахом, по якому барабанить дрібний дощ. Там могла досі зберегтися атмосфера певної напруженості... Поворот алеї, куди на вимощену гравієм стежку вторглися дерева, – також не те місце, де варто затримуватися, зокрема після заходу сонця. Шурхіт листя надто нагадує скрадливі рухи жінки у вечірній сукні, і коли воно зненацька починає тремтіти, опадати й розлітатися, можна почути тупіт квапливих жіночих кроків, а рубець на гравії нагадує відбиток високого підбора атласного черевичка.

Коли я згадую про такі речі, то з полегшенням повертаюся до краєвиду, який відкривається з нашого балкона. Серед цього сліпучого блиску не скрадаються тіні, на кам'яних виноградниках мерехтить сонячне світло й біліє притрушена пилом бугенвілія. Можливо, колись я погляну на неї з ніжністю. В цю мить вона дарує мені натхнення, якщо й не любов, то принаймні певність. А певність – це якість, яку я ціную, хоча й оволоділа нею дещо запізно. Припускаю, саме його залежність від мене врешті-решт зробила мене сміливою. Так чи інакше, я позбулася своєї невпевненості, своєї боязкості, своєї сором'язливості в спілкуванні з незнайомцями. Я дуже відрізняюся від себе тієї, яка колись уперше приїхала до Мендерлея, сповненої надій і жадань, скутої відчайдушною незграбністю й рішучим бажанням сподобатися. Звісно, саме відсутність витримки справляла негативне враження на таких людей, як місіс Денверз. Якою я мала видатися після Ребекки? А тепер, коли пам'ять з'єднала роки, мов міст, я бачу, як з прямим коротким волоссям, що облямовує юне обличчя без натяку на пудру, вбрана в погано припасоване пальто, спідницю та сплетений власноруч светр, я плентаюся позаду місіс Ван Гоппер, наче полохливе, стривожене лоша. Вона йшла до ланчу попереду мене, її низенька постать погано тримала рівновагу, похитуючись на високих підборах, її химерна, прикрашена рюшем блузка правила за комплімент великому бюсту та гойданню стегон, її новий капелюх зі встромленим у нього величезним пером сидів набакир, виставляючи напоказ широке, безволосе, мов коліно школяра, чоло. В одній руці вона тримала здоровенну сумочку, з тих, у яких носять паспорти, ділові щоденники та результати гри в бридж, а іншою – бавилася з тим своїм незмінним лорнетом, ворогом особистого простору інших людей.

Вона підійшла б до столика в кутку ресторану біля вікна, за яким сідала завжди, і, піднісши лорнет до своїх крихітних свинячих оченят, подивилася б праворуч і ліворуч, а тоді зневажливо вигукнула б: «Жодної відомої людини. Треба сказати керівництву, щоб зробили мені знижку. Навіщо, вони думають, я сюди приходжу? Дивитися на лакеїв?» І покликала б офіціанта своїм різким голосом, який звучав, мов стакато, і різав повітря, наче пилка.

Наскільки не схожий маленький ресторанчик, у якому ми сьогодні сидимо, на величезну, ошатну й показну залу готелю «Кот д'Азюр» у Монте-Карло; і як відрізняється мій теперішній сусіда за столом, що спокійними, гарними руками тихо й методично чистить мандарин, раз по раз відриваючись від свого заняття й даруючи мені усмішку, від місіс Ван Гоппер, яка своїми товстими, обвішаними коштовностями пальцями рилася в тарілці з високою гіркою равіолі та водночас стріляла очима в бік моєї страви, боячись, що я обрала крашу. Їй не варто було перейматися, адже офіціант із надзвичайною, властивою його професії швидкістю вже давно вираховував, що мій статус нижчий, ніж у місіс Ван Гоппер, і я її прислуга, тому приніс мені тарілку з холодною яловичиною і язиком, які півгодини тому хтось повернув до буфету, – вони були погано нарізані. Як дивує ця злоба слуг і їхня відверта нетерпимість! Пригадую, коли раз гостювала з місіс Ван Гоппер у котеджі за містом, то покоївка ніколи не відповідала на мій боязкий дзвінок і не приносила мені взуття, а ранковий чай, холодний, мов лід, залишала під дверима моєї спальні. У «Кот д'Азюр» було так само, хоч і дещо легше, та іноді навмисна байдужість перетворювалася на фамільярність, самовдоволену й образливу, через що купівля марок у порт'є оберталася на випробування, якого я воліла уникати. Якою ж юною і недосвідченою я, певно, тоді здавалась та й почувалася! Надто вразлива, надто незріла, я відчувала уколи шипів і шпильок у словах, які насправді були лише булькою в повітрі.

Добре пам'ятаю ту тарілку з яловичиною і язиком. Сухий, неапетитний, нарізаний клином із зовнішнього кінця, проте мені забракло сміливості від нього відмовитися. Ми іли мовчки, оскільки місіс Ван Гоппер любила зосереджуватися на їжі, і з того, як соус стікав її підборіддям, я могла виснувати, що равіолі таки припали їй до смаку.

Це було не те видовище, яке могло б викликати в мене апетит до власноруч обраної холодної страви, тож, відвернувшись від неї, я помітила, що сусідній столик, який був порожнім три дні поспіль, знову хтось зайняв. Метрдотель із особливим кивком, який він беріг для важливих гостей, проводжав новоприбулого до його місця.

Місіс Ван Гоппер відклала виделку й потягнулася по свій лорнет. Я шарілася замість неї, доки вона розглядала нового гостя, який, не знаючи, що за ним спостерігають, вивчав меню. Зрештою місіс Ван Гоппер клацнула лорнетом і нахилилася до мене над столом – її крихітні оченята збуджено виблискували, й дещо гучніше, ніж це варто було б зробити, вона повідомила: «Це Макс де Вінтер, власник Мендерлея. Звісно, ти про нього чула. Має хворий вигляд, чи не так? Кажуть, ніяк не переживе смерть дружини...»

3

Цікаво, яким би було мое життя нині, якби місіс Ван Гоппер не була снобкою.

Смішно думати, що все моє існування трималося на цій її якості, мов на ниточці. Її цікавість була хворобою, ледь не манією. Спершу це мене шокувало, жажливо бентежило; я почувалася хлопчиком для биття, який мусив підставлятися замість свого господаря, коли бачила, як люди сміялися за її спиною, поспіхом полишали приміщення, щойно вона ввійде, або навіть тікали службовим ходом у коридор поверхом вище. Багато років поспіль вона приїздила до готелю «Кот д'Азюр» і єдиним її заняттям, окрім гри в бридж,

було набиватися в друзі відомим гостям, навіть якщо вона лише раз бачила їх у протилежному кінці поштового відділення. Якимось чином їй вдавалося познайомитися і, доки жертва ще не встигла зачути небезпеку, запросити її до свого номера. Вона атакувала настільки прямо й раптово, що людям рідко вдавалося втекти. В «Кот д'Азюр» вона займала один із диванів у фойє, розташований посередині між вестибюлем і проходом до ресторану. Там пила каву після ланчу й обіду, й усі, хто заходив або виходив, мусили проходити повз неї. Іноді вона використовувала мене як наживку, щоб привабити здобич, і тоді я, ненавидячи такі доручення, йшла в інший кінець фойє – переказати повідомлення, позичити книжку або газету, дізнатися адресу якої-небудь крамниці, сказати комусь, що вона згадала їхніх спільних друзів. Здавалося, що знамениті люди були для неї хлібом, що вона жила ними так, як каліки, що черпають ложечкою своє желе; і хоча місіс Ван Гоппер надавала перевагу титулованим особам, вона не нехтувала будь-якою персоною, обличчя якої бодай раз трапилося їй у газеті. Імена зі світської хроніки, письменники, митці, актори й інші подібні до них люди, навіть цілковиті посередності, аби лиш вона дізналася про них із преси.

Я пам'ятаю її, неначе це трапилося тільки вчора, у той незабутній вечір – байдуже, скільки років минуло, – коли вона сиділа на своєму улюбленому дивані у фойє, розмірковуючи над методикою нападу. З її різкої поведінки й того, як вона постукувала лорнетом по зубах, я могла визначити, що вона підшукувала можливі варіанти. Також, оскільки вона відмовилася насолодитись солодким і похапцем проковтнула десерт, я зрозуміла, що вона прагла завершити ланч раніше, ніж новий гість, і відтак розміститися там, де він не зможе її оминати. Раптом вона розвернулася до мене, її крихітні оченята світилися.

– Іди нагору й знайди той лист, від мого небожа. Ти ж пам'ятаєш? Той, що про його медовий місяць, зі світлиною. Негайно мені його принеси!

Я пересвідчилася, що вона вже все спланувала й що небіж мав стати приводом для знайомства. Далеко не вперше я відчула відразу до відведеної мені ролі в її інтригах. Немов помічник фокусника, я розставляла реквізит, а тоді мовчки й уважно чекала на сигнал. Новий гість не зрадіє нав'язливості, цього я була певна. З огляду на ту крихту інформації, яку дізналася про нього за ланчем, – поверхові чутки, зібрані місіс Ван Гоппер зі щоденних газет десятимісячної давнини, які вона зберегла у своїй пам'яті для подальшого використання, – я, попри юний вік і недосвідченість, могла передбачити, що він обуриться таким неочікуваним вторгненням у його самотність. Чому він вирішив приїхати в «Кот д'Азюр» у Монте-Карло, її геть не стосувалося, це були його власні проблеми, і будь-хто, крім місіс Ван Гоппер, поставився б до цього з розумінням. Почуття такту їй було невідоме, як і розважливість, тож, враховуючи те, що чутки правили їй за повітря, цей незнайомиць мусив потрапити до неї під ніж. Я знайшла лист у шухляді для паперів її столу та на якусь мить затрималася перед тим, як знову спуститися у фойє. Мені безпідставно здавалося, що я подарувала йому ще кілька митей усамітнення.

Я хотіла, щоб мені стало сміливості вийти на службові сходи, манівцями потрапити до ресторану та попередити його про засідку. Проте не могла побороти умовності, та й не знала, як сформулювати своє попередження. Мені не лишалося нічого, як сидіти на своєму звичному місці поряд із місіс Ван Гоппер, доки та, неначе великий самовдоволений павук, плестиме довкола незнайомця свою широку павутину нудьги.

Я пробула нагорі довше, ніж думала, бо, повернувшись у фойє, побачила, що він полишив ресторан, а вона, боячись його втратити, не дочекалась листа й ризикнула познайомитися відкрито. Він уже навіть сидів поруч із нею на дивані. Я підійшла до них і, не мовивши ані слова, вручила їй листа.

Чоловік одразу ж підвівся, в той час як місіс Ван Гоппер, розчервонівшись від свого успіху, зробила неясний жест рукою в мій бік і пробурмотіла моє ім'я.

- Містер де Вінтер вип'є з нами кави. Підди й скажи офіціанту принести ще одну чашку, - мовила вона достатньо недбалим тоном, аби повідомити йому про моє становище. Це означало, що я була кюню й неважливою особою й спілкуватися зі мною не було потреби. Вона завжди говорила таким тоном, коли хотіла справити враження, і, окрім того, цей її метод представлення мене був формою самозахисту, оскільки раз мене сприйняли за її доньку, що змусило нас обох зникнути. Ця її різкість указувала на те, що на мене можна не зважати, тому жінки коротко мені кивали, що правило як за привітання, так і за відмову від моїх послуг, а чоловіки з величезним полегшенням розуміли, що можуть знову опуститися в зручне крісло, не порушуючи правил ввічливості.

Тому було дивно, що цей новий гість лишився стояти й власноруч зробив знак офіціанту.

- На жаль, змушений вам заперечити, - відказав їй він, - ви обидві вип'єте зі мною кави.

І доки я зрозуміла, що сталося, він уже сидів у моєму звичайному твердому кріслі, а я опинилася на дивані поруч місіс Ван Гоппер.

Якусь мить вона здавалася роздратованою - це було не те, на що вона розраховувала, - але швидко привела обличчя до ладу і, випнувши своє масивне тіло між мною і столом, нахилилася до його крісла і завзято й голосно почала розмову, вимахуючи листом у руці.

- Знаєте, я впізнала вас одразу, щойно ви зайшли до ресторану, - сказала місіс Ван Гоппер, - і подумала: «Ба, та це ж містер де Вінтер, друг Біллі, я просто зобов'язана показати йому світлини, які Біллі зі своєю нареченою зробили протягом їхнього медового місяця», а ось і вони. Ось Дора. Хіба вона не чудова? Ця вузька, струнка талія, ці прекрасні великі очі. Ось вони засмагають на Палм-Біч. Біллі кохає її до нестями, можете собі уявити? Звісно, на вечірці, яку Біллі влаштував у «Кларідж» і де я вас уперше побачила, він її ще не знав. Однак наважуся припустити, що таку стару жінку, як я, ви не пам'ятаєте?

Це було сказано з провокативним поглядом і зблиском зубів.

- Навпаки, я дуже добре вас пам'ятаю, - мовив він їй, перед тим як вона встигла зловити його в пастку спогадів про їхню першу зустріч, простягнув їй свій портсигар, і на мить вона була змушена відволіктись на процес підкурювання. - Не думаю, що мене цікавить Палм-Біч, - сказав він, задмухуючи сірник, і, поглянувши на нього, я подумала, як нереально він виглядав би у Флориді. Його місце було в місті-фортеці п'ятнадцятого століття, місті з вузькими, вимощеними бруківкою вулицями й тонкими шпильями, мешканці якого носили гостроносі черевики та камвольні панчохи. Він мав привабливе, чуйне обличчя, дивним, непояснюваним чином середньовічне, і воно нагадало мені образ, який я бачила в галереї - не пам'ятаю, де саме, - «Портрет невідомого». Якби хтось зірвав із нього англійський твид і вдягнув його в чорне вбрання з мереживом довкола шиї й зап'ястків, він дивився б на нас і наш новий світ із давноминулих днів - коли чоловіки ходили вночі у плащах і стояли в тіні старих порталів, минулого вузьких сходів і темних підземель, шепоту в темряві, блискучих рапір, мовчазної, вишуканої куртуазності.

Хотіла б я згадати ім'я старого майстра, який написав той портрет. Він стояв у кутку галереї, і його очі стежили за тобою з темної рами...

Утім вони говорили, а я втратила перебіг розмови.

- Ні, навіть не двадцять років тому, - казав він. - Такі речі мене ніколи не приваблювали.

Я почула масний, самовдоволенний сміх місіс Ван Гоппер.

- Якби в Біллі був такий дім, як Мендерлей, він би також не схотів розважатися на Палм-Біч, - мовила вона. - Мені розповідали, що він схожий на казку, інакше й не скажеш.

Вона витримала паузу, очікуючи, що він усміхнеться, однак чоловік продовжував курити цигарку, і я побачила, як між його бровами пролягла лінія, непомітна, мов осіння павутинка.

- Звісно, я бачила його на картинах, - наполегливо продовжувала вона, - і він видається просто чарівним. Біллі розповідав мені, що він кращий за всі ці визначні місця. Цікаво, як вам вдається його покидати?

Тепер його мовчання сповнилося болем, і це було б очевидно кому завгодно, проте вона мчала вперед, немов дурна коза, порушуючи чужі володіння й витоптуючи заповідну землю, і я відчула, що зашарілася, змушена разом із нею переживати приниження.

- Звісно, з приводу ваших маєтків, усі ви, англійці, однакові, - казала вона, і її голос робився дедалі гучнішим, - ви применшуєте їхні достоїнства, щоб не здаватися пихатими. Хіба в Мендерлей немає хорів для менестрелів або якихось надзвичайно цінних портретів? - Вона розвернулася до мене, щоб пояснити: - Містер де Вінтер такий скромний, що ніколи цього не визнає, однак я впевнена, що його пречудовий маєток належав його родині ще з часів норманського завоювання. Кажуть, хори для менестрелів - це просто перлина. Правда ж, вашим предкам доводилося частенько приймати в Мендерлей представників королівської родини, містере де Вінтер?

Це перевершило все, що мені довелося витримати на той час, навіть від неї, проте його неочікувана відповідь шмагнула, мов швидкий удар батога.

- Після Етельреда Неготового, - відказав він, - не часто. Насправді це прізвисько він отримав, коли гостював у моєї родини. Постійно спізнювався на обід.

Звісно, місіс Ван Гоппер на це заслужила, і я очікувала, що вона зміниться на обличчі, проте, яким би це не видалося неймовірним, схоже, його слів вона не зрозуміла, і я була змушена страждати замість неї, мов дитина, що отримала прочухана.

- Та невже? - бовкнула вона. - Я й не знала. В мене досить погано з історією, і я завжди плуталася в англійських королях. Менше з тим, як цікаво. Я мушу написати про це своїй доньці; вона - великий учений.

Запала мовчанка, і я відчула, як почервоніла. Проблема полягала в тому, що я була надто молода. Якби я була старшою, то помітила б його погляд і усміхнулась, а неймовірна поведінка місіс Ван Гоппер допомогла б нам знайти спільну мову; але тоді я була охоплена соромом і зазнавала мук, які так часто випадають на долю юних.

Гадаю, він зрозумів мої страждання, бо, сидячи в кріслі, нахилився вперед і заговорив до мене лагідним голосом, поцікавившись, чи не бажаю я ще кави, а я відмовилася й покрутила головою, відчуваючи, що він досі не зводить з мене збентеженого, задумливого погляду. Він розмірковував, як

саме я пов'язана з місіс Ван Гоппер, і думав, чи варто нас із нею ставити в один ряд, чи ми обидві були однаково пустопорожніми.

- Що ви думаєте про Монте-Карло? Чи ви взагалі про нього не думаєте? - запитав він. Таке включення в розмову мене, недосвідченої дівчини, вчорашньої школярки з червоними ліктями й прямим волоссям, змусило мене показати себе з найгіршого боку, і я сказала щось очевидне й дурне про те, що це місце видається штучним, але не встигла я, затинаючись, закінчити речення, як мене урвала місіс Ван Гоппер.

- Її проблема в тому, містере де Вінтер, що вона зіпсута. Більшість дівчат проміняли б власні очі за можливість побачити Монте.

- Хіба в такому разі їм вдалося б досягти своєї мети? - усміхнувшись, спитав він. Місіс Ван Гоппер знизала плечима, видихаючи велику хмару цигаркового диму в повітря. Не думаю, що вона його зрозуміла.

- А я віддана Монте-Карло, - сказала місіс Ван Гоппер. - Англійська зима мене гнітить, і мій організм її просто не витримує. Що ж привело сюди вас? Ви - не з постійних гостей. Збираєтеся зіграти в шмен-де-фер чи привезли з собою свої ключки для гольфу?

- Я ще не вирішив, - відповів він. - Я виїжджав доволі поспішно.

Ці слова, певно, викликали в нього якийсь спогад, оскільки його обличчя знову спохмурніло й він дещо насупився. Вона ж продовжувала белькотіти, не звертаючи на це уваги.

- Ви, звісно, сумуєте за туманами Мендерлея; це зовсім інше; західні землі навесні, певно, просто чарівні.

Він потягнувся за попільничкою, загасив цигарку, і я помітила ледь вловиму зміну в його погляді, на мить у ньому затрималася якась невизначеність, і я відчула, що побачила щось особисте, що мене геть не стосувалося.

- Так, - коротко відказав він, - Мендерлей тоді найкращий.

На якусь мить чи дві запала тиша, в якій відчувалася певна незручність, і коли я мигцем на нього поглянула, він ще більше, ніж раніше, нагадав мені «Портрет невідомого», що крокує нічним коридором, загорнений у плащ і таємничий. Неначе електричний дзвінок, у мої марення увірвався голос місіс Ван Гоппер:

- Припускаю, ви знайомі тут із купою людей, хоча, мушу сказати, цієї зими в Монте страшенно нудно. Так мало відомих облич. Граф Міддлсекса зараз тут, на своїй яхті, однак я досі не була на борту. - Наскільки мені відомо, місіс Ван Гоппер там так і не побувала. - Ви, звісно ж, знайомі з Нелл Міддлсекс, - продовжувала вона. - Яка ж вона красуня. Кажуть, що друга дитина не від нього, але я цьому не вірю. Коли жінка приваблива, люди наговорять чого завгодно, чи не так? А вона ж така пречудова. Скажіть мені, хіба шлюб Какстонів і Гіслопів - це не успіх? - Місіс Ван Гоппер продовжила перебирати сплутані торочки чуток, не помічаючи, що ці імена були йому чужі, що вони нічого для нього не означали й що в той час, як вона, нічого не підозрюючи, базікала, він робився дедалі холоднішим і мовчазнішим. Містер де Вінтер ні на мить її не перебив і жодного разу не поглянув на годинник; він немовби встановив для себе певний стандарт поведінки, ще після тієї першої необачності, завдяки якій місіс Ван Гоппер пошилася переді мною в дурні, і волів радше суворо його дотримуватися, замість того, щоб знову вдаватися до образ. Урешті-решт

Його врятував лакей, який приніс звістку про те, що на місис Ван Гоппер у її номері очікувала кравчиня.

Містер де Вінтер одразу ж підвівся й відставив крісло.

- Не буду вас затримувати, - мовив він. - Сьогодні мода змінюється так швидко, що доки ви підніметеся нагору, вона може змінитися ще раз.

Його кепкування її не зачепило, вона сприйняла це за жарт.

- Дуже приємно було отак з вами зустрітися, містере де Вінтер, - сказала місис Ван Гоппер, доки ми йшли до ліфта. - Тепер, коли я вже наважилась зробити перший крок, сподіваюся, ми ще побачимося. Ви маєте якось зайти й випити зі мною в моєму номері. Можливо, я запрошу кількох людей завтра ввечері. Чому б вам не приєднатися? - Я відвернулася, щоб не бачити, як він шукатиме відмовку.

- Дуже шкода, - відказав він, - але завтра я, імовірно, поїду в Соспель і не знаю, коли повернусь.

Вона неохоче пішла, але ми ще затримались біля входу в ліфт.

- Сподіваюсь, вам дали гарний номер; готель напівпорожній, тож, якщо вам некомфортно, обов'язково зчиняйте галас. Гадаю, ваш камердинер уже розібрав речі? - Така фамільярність - то вже було занадто навіть для неї, і я кинула квапливий погляд на його обличчя.

- У мене його немає, - тихо відказав містер де Вінтер. - Можливо, ви хотіли б мені в цьому допомогти?

Цього разу його стріла влучила в ціль, бо місис Ван Гоппер почервоніла та зніяковіло засміялася.

- Он як! Не думаю, що... - почала вона, аж раптом урвала себе і - я не могла в це повірити - розвернулася до мене: - Може, ти допоможеш, якщо містеру де Вінтеру щось потрібно? Ти ж таке вправне дитя.

На мить усі замовкли, і я вражено завмерла, очікуючи на його відповідь. Він поглянув на нас із глузливою, дещо уїдливою тінню посмішки на губах.

- Приємна пропозиція, - мовив містер де Вінтер, - утім я дотримуюся родинного гасла. «Найшвидше подорожує той, хто подорожує сам». Ви, мабуть, про нього не чули.

І, не чекаючи на відповідь, він розвернувся й залишив нас самих.

- Яка комедія! - сказала місис Ван Гоппер, доки ми піднімалися ліфтом нагору. - Як думаєш, те, що він так раптово від нас пішов, це такий жарт? Чоловіки здатні на такі неординарні вчинки. Пам'ятаю одного відомого письменника, який щоразу, коли мене бачив, тікав службовими сходами. Думаю, він відчував до мене прихильність, але не був упевнений у собі. Хай там як, але тоді я була молодша.

Ліфт рвучко зупинився. Ми дісталися свого поверху. Лакей розчинив двері.

- До речі, мила, - сказала вона, коли ми рушили коридором, - не подумай, що я тебе сварю, але цього вечора ти зайшла трішечки задалеко. Твої спроби заволодіти розмовою мене доволі збентежили, і я впевнена, що його також. Чоловікам такі речі ненависні.

Я нічого не сказала. Мені здавалося, відповіді на це не було.

- Ой, припини, не сердься, - засміялася місіс Ван Гоппер і знизала плечима. - Зрештою, я відповідаю за твою поведінку в цьому місці, і, звісно, буде краще, якщо ти почуєш пораду від жінки, яка могла б бути твоєю матір'ю. Eh bien, Blaize, je viens...[1 - Ну добре, Блез, я йду... (фр.) (Тут і далі прим. пер.)] - і, мугикаючи мотив пісні, зайшла до спальні, де на неї очікувала кравчиня.

Я стала коліньми на кушетку біля вікна й поглянула на вечір. Досі яскраво світило сонце й віяв сильний радісний вітер. За півгодини ми мали сісти за бридж: вікна щільно зачинять, центральне опалення ввімкнуть на повну потужність. Я подумала про попільнички, які мені доведеться чистити, та про те, як розчавлені, заплямовані помадою недопалки валятимуться впереміж із надкушеними шоколадними цукерками. Бридж важко дається тим, хто виріс на іграх у снап та «Щасливі родини»; окрім того, її друзям було нудно грати зі мною.

Я відчувала, що моя юність ставала на заваді їхньому спілкуванню, що в моїй присутності, як і в присутності покоївки - доки та не принесе їм десерт, - вони не могли вільно зануритися в море скандалів і звинувачень. Її друзі-чоловіки в цей час виявляли щось на кшталт вимушеної сердечності й ставили мені жартівливі запитання стосовно історії або мистецтва, гадаючи, що я нещодавно закінчила школу й це єдине, про що я здатна говорити.

Я зітхнула та відвернулася від вікна. Сонце здавалося таким обнадійливим, і веселий вітер збивав на морі білу піну. Я подумала про той куточок у Монако, повз який проїздила день чи два тому, де перекошений будинок прихилився до вимощеної бруківкою площі. Високо в похиленому даху було віконечко, вузьке, мов щілина. В ньому могло зберегтися щось середньовічне; і, взявши зі столу папір та олівець і цілковито поринувши в уяву, я намалювала профіль - блідий, з орлиним носом. Похмурий погляд, високе перенісся, зневажливо піднята верхня губа. І додала гостру бороду та мереживо довкола шиї, як колись давно, за інших часів, це зробив художник.

Постукали у двері, і з запискою в руці зайшов хлопчик-ліфтер.

- Мадам у спальні, - повідомила йому я, але він покрутив головою й сказав, що це для мене. Я відкрила конверт і побачила один-єдиний аркуш поштового паперу зі словами, написаними незнайомим почерком.

«Прошу вибачення. Цього вечора я повадився дуже грубо». І все. Ні підпису, ні вступу. Втім мое ім'я на конверті написали правильно - це було незвично.

- Відповідь буде? - поцікавився хлопчик.

Я відвела погляд від нерозбірливих літер.

- Ні, - відказала я. - Ні, відповіді не буде.

Коли він пішов, я поклала записку до кишені й знову повернулася до малювання олівцем, але, невідомо чому, це більше не приносило мені задоволення; обличчя виглядало закляклим і неживим, а мереживний комір і борода нагадували реквізит із фарсу.

На ранок після партії в бридж місіс Ван Гоппер прокинулася з хворим горлом і температурою 38,8°. Я зателефонувала її лікарю, він одразу ж прийшов і діагностував звичайний грип.

- Ви маєте лишатися в ліжку, доки я не дозволю вам вставати, - повідомив він їй. - Мені не подобається, як б'ється ваше серце, і якщо ви не лежатимете в абсолютному спокої, краще йому не стане. - Обернувшись до мене, він продовжив: - Я б радив, щоб за місіс Ван Гоппер доглядала досвідчена медсестра. Вам її не підняти. Це триватиме лише зо два тижні.

Я подумала, що це доволі абсурдно, і заперечила, проте як же я здивувалась, коли вона з ним погодилася. Думаю, їй сподобалася метушня, яку вона спричинила, людське співчуття, відвідування, повідомлення від друзів і посилки з квітами. Монте-Карло почав їй набридати, і ця незначна хвороба могла принести розраду.

Медсестра робитиме їй уколи, легкий масаж і пропише діету. Щойно та прийшла, я залишила місіс Ван Гоппер у доволі щасливому настрої - вона зручно вместилася на подушках, температура спадала, вона одягла найкращу зі своїх нічних сорочок, а на голову наділа прикрашений стрічками чепчик. Неабияк соромлячись, я зателефонувала її друзям, скасувала невеличку вечірку, яку вона запланувала на сьогодні, і спустилася до ресторану на ланч на добрих півгодини раніше, ніж завжди. Я очікувала, що зала виявиться порожньою, - зазвичай ніхто не приходив туди раніше першої години. І вона таки була порожньою, крім столика поряд із нашим. До цього я виявилася не підготовлена. Я ж думала, що він поїхав у Соспель. Без жодних сумнівів, він прийшов так рано тому, що не хотів перетнутися з нами о першій. Утім я вже була на півдорозі й не могла повернутися. Ми не бачилися відтоді, як він полишив нас біля ліфта минулого дня. На обід до ресторану він не з'явився навмисне, ймовірно, з тієї ж причини, чому тепер ів свій ланч о такій ранній годині.

Це була ситуація, коли я не знала, що робити. Як би я хотіла бути старшою, іншою! Дивлячись просто перед собою, я підійшла до нашого столу й одразу ж поплатилася, незграбно перекинувши вазу із засохлими анемонами, щойно взялася розгортати серветку. Вода намочила скатертину й облила мені коліна. Офіціант був в іншому кутку зали, він нічого не помітив. І за мить мій сусід уже стояв поруч із сухою серветкою в руці.

- Не можна сидіти за мокрою скатертиную, - безцеремонно мовив він, - це відволікатиме вас від їжі. Посуньтесь.

- Мені однаково, - відказала я. - Це мене не турбує. Я - сама.

Він промовчав, а тоді підбіг офіціант, прибрав вазу й розкидані квіти.

- Облиште, - раптом сказав він, - і накрийте ще на одну особу за моїм столом. Мадемуазель істиме зі мною.

Я розгублено поглянула на нього.

- О, ні, - мовила я. - Це неможливо.

- Чому? - поцікавився він.

Я спробувала вигадати відмовку. Адже розуміла, що він не хотів, аби я приєднувалася до нього. Це був лише вияв галантності. Я б зіпсувала йому ланч. Тож я вирішила набратися сміливості й сказати правду.

- Прошу, - заблагала я, - не будьте ввічливим. Це дуже мило з вашого боку, але мені буде зручно, якщо офіціант просто витре скатертину.

- Але я не намагаюся бути ввічливим, - наголосив він. - Мені було б приємно, якби ви склали мені товариство. Навіть аби ви так незграбно не перекинули вазу, я б так чи інакше вас запросив. - Гадаю, на моєму обличчі читався сумнів, тому він усміхнувся. - Ви мені не вірите, - сказав він. - Менше з тим, сідайте. Ми не муситимемо спілкуватися, якщо не матимемо на це настрою.

Ми сіли, і він передав мені меню, дозволивши обирати страву, а сам повернувся до своєї закуски, наче нічого й не сталося.

Йому була притаманна особлива здатність відсторонюватися, і я зрозуміла, що ми можемо отак, не спілкуючись, просидіти протягом усього ланчу, і це нічого не означатиме. Не виникне жодної напруженості. Він не ставитиме мені запитань на історичні теми.

- Що трапилося з вашою подругою? - запитав він.

Я розповіла йому про грип.

- Мені так шкода, - відказав він, а тоді, витримавши секундну паузу, мовив: - Сподіваюсь, ви отримали моє повідомлення. Мені дуже за себе соромно. Я повадився жакливо. Єдине, чим можна пояснити мою грубість, це те, що я став таким через самотнє життя. Ось чому ви зробили мені послугу, погодившись сьогодні скласти товариство за ланчем.

- Ви не повадилися грубо, - сказала я. - Принаймні настільки грубо, щоб вона спромоглася це зрозуміти. Ця її цікавість - вона не хоче образити, але так вона повадиться з усіма. Тобто з усіма поважними особами.

- В такому разі це має мені лестити, - мовив він. - Чому ж вона вважає мене поважною особою?

Якусь мить я повагалася перед тим, як відповісти.

- Думаю, це через Мендерлей, - сказала я. Він не відповів, і в мене знову виникло це відчуття незручності, нібито я ступила на чийсь заповідні володіння. Мені стало цікаво, чому його маєток, відомий з чуток стільком людям, навіть мені самій, неминуче змушує його замовкнути, немов постаючи бар'єром між ним та іншими.

Якийсь час ми іли мовчки, і я подумала про листівку, яку колись у дитинстві придбала в сільській крамниці на заході. На ній було зображення будинку, намальованого, звісно, доволі грубо і яскраво розфарбованого, проте ці недоліки не могли зіпсувати його симетрії, широких кам'яних сходів перед терасою, зелених галявин, що простягалися аж до моря. Я заплатила за листівку два пенси - половину тих грошей, які отримувала щомісяця на кишенькові витрати, - а тоді запитала у вкритої зморшками продавчині, що це за місце. Вона поглянула на мене, здивувавшись моєму невігластву.

- Це Мендерлей, - сказала вона, і я згадала, як вийшла з крамниці з відчуттям того, що мене звідти вигнали, так нічого й не зрозумівши.

Можливо, саме спогад про цю листівку, давно вже втрачену, залишену в якійсь забутій книжці, змусив мене зі співчуттям поставитися до його захисної позиції. Його обурювали місис Ван Гоппер і такі, як вона, з їхніми нав'язливими запитаннями. Ймовірно, в Мендерлеї було щось недоторканне, щось, що його виокремлювало; і це не дозволялося

обговорювати. Я уявила собі, як вона бродить його кімнатами, можливо, заплативши шість пенсів за вхід, і порушує тишу своїм різким, схожим на стакато сміхом. Певно, наші думки рухалися в одному руслі, оскільки він про неї заговорив.

- Ваша подруга, - почав він, - набагато старша за вас. Вона ваша родичка? Ви давно знайомі? - Я помітила, що він досі спантеличений нашими стосунками.

- Насправді ми не друзі, - сказала я йому. - Я на неї працюю. Вона вчить мене, як бути компаньйонкою, і платить дев'яносто фунтів на рік.

- Не знав, що компанію можна купити, - відказав він. - Звучить примітивно. Щось на кшталт східної работоргівлі.

- Одного разу я подивилася, що означає слово «компаньйонка», у словнику, і там було написано, що «компаньйонка - це найліпша подруга».

- У вас із нею небагато спільного, - мовив він.

Він засміявся й зробився геть іншим, якимось чином помолодшав і став менш відстороненим.

- Навіщо ви цим займаєтесь? - поцікавився він.

- Дев'яносто фунтів - це для мене великі гроші, - відповіла я.

- У вас немає батьків?

- Ні, вони померли.

- У вас гарне й незвичайне ім'я.

- Мій батько також був гарною й незвичайною людиною.

- Розкажіть мені про нього, - попросив він.

Я поглянула на нього з-над склянки з лимонадом. Розповідати про мого батька було нелегко, і зазвичай я ніколи про нього не говорила. Він був моєю таємною власністю. Належав лише мені, як той Мендерлей, що належав лише моему сусіду за столом. У мене не було жодного бажання мимохідь розповідати про нього в ресторані в Монте-Карло.

Тому ланчу була притаманна дивна атмосфера нереальності, й тепер у моїх спогадах він постає переді мною, оповитий загадковими чарами. Ось я, досі майже школярка, яка ще вчора сиділа поряд із місіс Ван Гоппер, манірна, мовчазна й покірна, двадцять чотири години по тому розповідаю свою родинну історію незнайомому чоловікові, і моя історія припиняє бути тільки моєю. Якимось чином щось спонукало мене говорити, до того ж він спостерігав за мною співчутливим поглядом, схожим на погляд «Невідомого» з портрета.

Мене полишила сором'язливість, і так само розв'язався неохочий до розмов язик, усе вийшло назовні: маленькі дитячі таємниці, приємні й болючі переживання. Мені здалося, що з мого невдалого опису він дещо зрозумів про того енергійного чоловіка, яким був мій батько, і ще дещо про кохання моєї матері до нього, яке було живою життєдайною силою, що містила в собі божественну іскру, адже коли тієї безнадійної зими він помер, підкошений пневмонією, вона протягнула лишень п'ять коротких тижнів і пішла вслід за ним. Я пам'ятаю, як замовкла, мені трохи забракло дихання й запаморочилось у голові. У ресторані вже було повно людей, вони

спілкувалися й сміялися, грав оркестр і брязкали тарілки, і, поглянувши на годинник над дверима, я побачила, що пробило другу годину. Ми просиділи півтори години, й весь цей час говорила тільки я.

Я повернулася до реальності, у мене були розпечені долоні, мені було соромно, мое обличчя пашіло, і я почала бурмотіти вибачення. Та він навіть слухати їх не схотів.

- На початку ланчу я сказав вам, що у вас гарне й незвичайне ім'я, - мовив він. - Якщо ви мені вибачите, я дозволю собі зайти далі й скажу, що воно характеризує вас так само, як і вашого батька. Ця година у вашому товаристві принесла мені більше задоволення, ніж будь-що протягом дуже тривалого часу. Ви висмикнули мене із самого себе, зі зневіри й самокопирсання, позбавили демонів, які переслідували мене впродовж цілого року.

Я поглянула на нього й повірила, що він говорив правду; він здавався не таким скутим, як раніше, сучаснішим, людянішим; його вже не оточували тіні.

- Знаєте, - сказав він, - нас із вами пов'язує одна річ. Ми обоє самотні в цьому світі. О, в мене, щоправда, є сестра, проте ми майже не бачимось, і ще стара бабуся, яку я відвідую тричі на рік, але з жодною з них я не підтримую дружніх стосунків. Мушу привітати місіс Ван Гоппер. Дев'яносто фунтів на рік - ви дуже дешево їй дістались.

- Ви забуваєте, - мовила я, - що у вас є дім, а в мене нема.

У ту ж мить я пожалкувала, що це сказала, оскільки його погляд знову став загадковим і незбагненим, і я ще раз відчула незручність, яка охоплює після того, як повівся нетактовно. Він нахилив голову, щоб підкурити цигарку, й відповів не одразу.

- У порожньому будинку може бути так само самотньо, як і в переповненому готелі, - зрештою проказав він. - Проблема полягає в тому, що він не такий безликий.

Він завагався, й на мить я подумала, що нарешті він розповість про Мендерлей, однак щось його стримало, якась фобія пробилася на поверхню його свідомості й перемогла; одним подихом він загасив і сірник, і спалах довіри.

- Тож у «найліпшої подружки» вихідний? - уже спокійно промовив він, між нами знову запанував дух невимушеної товариськості. - І що ж вона має намір робити?

Я подумала про вимощену бруківкою площу в Монако й будинок із вузьким вікном, я могла б бути там уже о третій, прихопивши з собою альбом і олівець, тож розповіла йому про це, втім, можливо, дещо соромлячись, як і всі бездарні люди з улюбленим хобі.

- Я відвезу вас туди на автомобілі, - сказав він і відмовився слухати мої заперечення.

Я пригадала вчорашнє зауваження місіс Ван Гоппер стосовно того, що зайшла задалеко, й почала перейматися, аби він не подумав, ніби, розповівши про Монако, я хитрощами намагаюся змусити його мене підвезти. Саме на таку вульгарну річ спромоглася б вона, а я не хотіла, щоб він ставив нас із нею в один ряд. Я вже набула поважності в очах сторонніх, склавши йому товариство за ланчем, адже, коли ми встали з-за столу, метрдотель підбіг, щоб відсунути мій стілець. Він уклонився й усміхнувся - що цілком

відрізнялося від його звичної байдужості, – піднявши мою хусточку, яка впала на підлогу, він проказав: «Сподіваюся, мадемуазель сподобався ланч». Навіть лакей біля обертових дверей поглянув на мене з повагою. Звісно, мій товариш сприйняв це як належне; йому нічого не було відомо про вчорашню погано нарізану яловичину. Ця зміна видалася мені гнітючою, вона примушувала себе зневажати. Я згадала свого батька і його глузування над безпідставним снобізмом.

– Про що ви думаєте?

Ми йшли коридором у напрямку фойе, і, звівши очі, я побачила, що він зацікавлено за мною спостерігає.

– Вас щось роздратувало? – запитав він.

Увага метрдотеля викликала в мене потік думок, і за кавою я розповіла йому про кравчиню Блез. Вона так зраділа, коли місіс Ван Гоппер купила в неї три сукні, і, проводжаючи її після того до ліфта, я уявила собі, як вона шие їх у своєму маленькому ательє за задушливою крамницею, а її син-сухотник лежить там хворий на дивані. Я бачила, як вона з утомленими очима засилує нитки в голки, і уявляла собі вкриту обрізками тканини підлогу.

– І що? – усміхнувшись, поцікавився він. – Невже ваша уява вас підвела?

– Не знаю, – відповіла я. – Я так і не дізналася. – І тоді розповіла йому, що коли викликала дзвінком ліфт, Блез попорпалася в сумочці й простягнула мені папірець вартістю сто франків. «Ось, – прошепотіла вона неприємним, фамільярним тоном, – візьміть. Невеличкі комісійні за те, що привели свою хазяйку до моєї крамниці». Коли я, зашарівшись від сум'яття, відмовилась, вона незадоволено знизала плечима. «Як знаєте, але запевняю, що тут це звична річ. Може, ви хочете натомість сукню. Приходьте якимось до ательє без мадам, я все зроблю й не візьму з вас жодного су». Не знаю чому, мене охопило те нудотне, нездорове відчуття, як тоді, в дитинстві, коли я перегортала сторінки забороненої книжки. Образ її сина-сухотника збляк, і замість нього я побачила, як я, аби була іншою, з розумінням посміхнувшись, кладу до кишені цей засмальцьований папірець і, ймовірно, цього вечора, коли маю вільний час, прокрадаюся до ательє Блез та виходжу звідти з сукнею, за яку не заплатила.

Я очікувала, що він розсміється, це була дурна історія, не знаю, навіщо я її йому розповіла, але він задумливо дивився на мене, помішуючи каву.

– Гадаю, ви припустилися великої помилки, – за якийсь час сказав він.

– Відмовившись від ста франків? – обурено перепитала я.

– Ні! Боже правий, за кого ви мене маєте? На мою думку, ви припустилися помилки, приїхавши сюди й почавши працювати на місіс Ван Гоппер. Ви не створені для такої роботи. По-перше, ви – надто юна й надто вразлива. Блез і її комісійні нічого не означають. Це лишень перший із багатьох схожих випадків з іншими Блез. Або вам доведеться поступитися й перетворитися на таку ж Блез самій, або ви залишитеся такою ж, як є, і зламаєтесь. Хто запропонував вам цим зайнятися? – Схоже, він не вбачав нічого неприродного в тому, щоб ось так мене розпитувати, та я й не заперечувала. Здавалося, наче ми знайомі дуже давно й після багаторічної розлуки нам випало зустрітися знову.

– Ви коли-небудь думали про майбутнє? – поцікавився він. – До чого все це приведе? Припустімо, місіс Ван Гоппер набридне її «найліпша подружка», що тоді?

Я усміхнулася й сказала йому, що мене це не надто непокоїть. З'являться й інші місис Ван Гоппер, я була молодою, впевненою й сильною. Втім, доки він говорив, мені пригадалися оголошення, які часто можна зустріти в престижних журналах, де спільнота взаємодопомоги вимагає підтримати молодих жінок, що опинилися в скрутному становищі; я подумала про ті пансіони, які відповідають на такі оголошення та надають тимчасовий притулок, а тоді уявила, як я з непотрібним альбомом для малювання в руці, без жодної кваліфікації, бурмочу відповіді на запитання суворих агентів із працевлаштування. Можливо, мені й варто було погодитися на ті десять відсотків, які пропонувала Блез.

- Скільки вам років? - запитав він і, коли я відповіла, засміявся й підвівся з крісла. - Мені відомий цей вік, він відзначається особливою впертістю, навіть тисяча примар не змусять вас відчувати страх перед майбутнім. Шкода, що ми не можемо помінятися місцями. Ідіть нагору й візьміть капелюх, а я попрошу, щоб підігнали автомобіль.

Доки він спостерігав, як я заходжу до ліфта, я подумала про вчорашній день, балакучість місис Ван Гоппер і його холодну галантність. Я помилилася щодо нього, він не був ані суворим, ані уїдлигим, він став мені другом, якого я знала багато років, братом, якого в мене ніколи не було. Того вечора я перебувала в радісному настрої й добре його запам'ятала. Я й зараз бачу те брижчате небо з пухнастими хмарами та біле спінене море. Я можу знову відчувати подих вітру на своєму обличчі, почути, як сміялася сама і як на це луною відгукувався він. Це був не той Монте-Карло, який я знала, чи радше правда полягала в тому, що таким він подобався мені більше. Його оповили чари, яких не існувало раніше. Певно, доти я дивилася на нього знудженим поглядом. Гавань танцювала, тріпотіли паперові кораблики, а моряки на набережній виявилися веселими, усміхненими хлопцями, такими ж радісними, як і сам вітер. Ми проїхали повз яхту, яку так любила місис Ван Гоппер через те, що та належала графу, зневажливо поглянули на сяючі мідні прикраси, подивилися одне на одного й знову розсміялися. Я пам'ятаю свій зручний погано припасований фланелевий костюм, наче ношу його й зараз, пам'ятаю спідницю: вона була світліша, ніж жакет, бо я частіше її носила. Пошарпаний капелюх із заширокими крисами й туфлі на низьких підборах із однією застібкою. Пара рукавичок із крагами, затиснутих у брудній руці. Ніколи доти я не видавалася такою юною, ніколи не почувалася такою дорослою. Місис Ван Гоппер і її грип припинили для мене існувати. Бридж і коктейльні вечірки були забуті, а разом із ними й моє скромне становище. Я була поважною особою, нарешті я стала дорослою. Ту дівчинку, яка, побиваючись від сорому, мнучи в руках хустинку, стояла за дверима вітальні, звідки долинав безладний гомін розмов, який змушував некликану гостю ніяковіти, - її того вечора як вітром звіяло. Вона була нещасним створінням, і я згадувала про неї зі зневагою, якщо взагалі зважала на неї.

Вітер був надто сильний для малювання, радісними поривами він виривався з-за рогу вимощеної бруківкою площі, тож ми повернулися до автомобіля та поїхали в невідомому для мене напрямку. Дорога здіймалася пагорбами, услід за нею здирався нагору автомобіль, і ми кружляли у високості, неначе птахи в повітрі. Як же його автомобіль відрізнявся від квадратного старомодного «даймлера», який місис Ван Гоппер винаймала на сезон, щоб тихими вечорами їздити до Ментони, і в якому я, сидячи на маленькому сидінні спиною до водія, мусила витягувати ший, щоб побачити краєвид. Мені подумалося, що в його автомобіля були крила Меркурія, адже ми здиралися дедалі вище й мчали небезпечно швидко, проте ця небезпека приносила мені задоволення, бо була для мене чимось новим, бо я сама була молодою.

Я пам'ятаю, як гучно сміялася, і мій сміх звювало вітром геть; але, поглянувши на нього, я виявила, що він більше не сміється, він знову став мовчазним і відстороненим, учорашнім чоловіком, який закрився у своєму загадковому естві.

А ще я усвідомила, що автомобіль не може рухатись далі, ми досягли вершини, і під нами простягався шлях, яким ми приїхали, стрімкий і порожній. Він зупинив автомобіль, і я побачила, що край дороги межував із прямовисним схилом, який переходив у порожнечу, обривався на висоті, ймовірно, двох тисяч футів. Ми вийшли з машини й подивилися вниз. Це мене нарешті протверезило. Я зрозуміла, що між нами й урвищем відстань у півдовжини автомобіля. Море, мов зім'ята мапа, сягало горизонту й плескалося в гострих обрисах узбережжя, а будинки нагадували білі черепашки в округлому гроті, подекуди поцятковані променями великого помаранчевого сонця. Коло нас, на пагорбі, сонячне світло було іншим, тиша робила його ще яскравішим, ще суворішим. Наш вечір змінився; він уже не був прозорим і легким, як осіння павутинка. Вітер стих, і раптом похолоднішало.

Коли я заговорила, мій голос прозвучав надто легковажно, дурнувато, це був нервовий голос людини, яка почувалася ніяково.

- Вам знайоме це місце? - запитала я. - Ви вже тут бували раніше?

Він поглянув у мій бік, не впізнаючи мене, і я з уколом тривоги зрозуміла, що він, певно, геть про мене забув, ймовірно, це тривало вже довго, він так заблукав у лабіринті своїх неспокійних думок, що я припинила для нього існувати. Його обличчя мало такий вираз, як у людини, яка ходить уві сні, і в одну шалену мить я подумала, що, можливо, він ненормальний, дещо не сповна розуму. Я, звісно, чула про людей, схильних впадати в транс, вони підкоряються дивним законам, про які нам нічого не відомо, виконують сплутані накази свого напівпритомного розуму. Можливо, він був одним із них, і от ми опинилися всього за шість футів від смерті.

- Вже вечоріє, поїдемо назад? - запропонувала я, але мій безтурботний тон і невдала усмішка навряд чи могли б одурити навіть дитину.

Звісно, я помилилася, зрештою, з ним було все гаразд, адже, коли я тоді заговорила вдруге, він позбувся своєї мари й почав вибачатися. Припускаю, що я дуже зблідла й він це помітив.

- Моему вчинку немає жодного виправдання, - сказав він і, взявши мене за руку, підштовхнув назад до автомобіля, ми знову сіли в машину, й він зачинив дверцята. - Не лякайтеся, розвернутися набагато простіше, ніж здається. - Доки я, долаючи нудоту й запаморочення, трималася обома руками за сидіння, він плавно, дуже плавно розвернув автомобіль і ми знову виїхали на похилу дорогу.

- То ви тут уже бували? - ще раз перепитала я. Автомобіль сповзав вузьким звивистим шляхом униз, і відчуття напруги минало.

- Так, - відказав він і витримав паузу, - але багато років тому. Хотів подивитися, чи щось змінилося.

- І що? - поцікавилась я.

- Ні, - мовив він. - Нічого не змінилося.

Мені стало цікаво, що примусило його втекти в минуле разом зі мною, невірним свідком його стану. Яка прірва років відділяла його від тих

інших часів, які думки і вчинки, як змінилася його вдача? Я не хотіла цього знати. Краще б я з ним не іздила.

Донизу звивистою дорогою ми їхали без зупинок, без розмов, над заходом сонця простягнувся величний гребінь хмар, а повітря було холодне й чисте. Раптом він почав говорити про Мендерлей. Він не сказав ані слова про те, як там живеться, ані слова про себе самого, але розповів мені, як там весняними вечорами сідало, осяючи мис, сонце. Море тоді нагадувало сланець, усе ще холодне після довгої зими, а з тераси було чути плескіт припливу, що омивав невеличку бухту. Цвіли нарциси, під вечірнім бризом похитувалися на тонких стеблах золоті чаші їхніх голівок, і скільки б ви їх не зірвали, їхні лави стояли так само щільно, вони були згуртовані, наче армія, плече до плеча. На березі, нижче галявин, було посаджено шафран, золотий, рожевий, бузковий, проте в цей час він уже відцвів, його квіти опали й змарніли, немов бліді підсніжники. Первоцвіт більш простецький, ця невибаглива рослина випиналася з усіх щілин, наче бур'ян. Ще було зарано для дзвоників, їхні голівки ховалися під торішнім листям, але коли вигулькнуть назовні, затримуючи зростання скромних фіалок, вони витіснять із гаю навіть папороть і своїм кольором кинуть виклик небу.

Він сказав, що ніколи не тримав їх удома. У вазах вони робилися зів'ялими й млявими, а щоб побачити їх у всій красі, потрібно вийти в гай уранці, близько дванадцятої години, коли сонце в zenіті. Вони мали димний, гіркуватий запах, неначе їхніми гострими соковитими стеблами текла дика живиця. Люди, які зривають дзвоників в гаюх, – вандалі; в Мендерлей він це заборонив. Іноді, проїжджаючи околицями, він натрапляв на велосипедистів із величезними оберемками квітів, прив'язаними до керма, – з їхніх мертвих голівок вже попадали пелюстки, дорогою губилися голі й брудні понівечені стебла.

Первоцвіт такі речі турбували менше; хоч він і був рослиною дикою, втім прагнув до цивілізації і, якщо його поливали, без жодних образ, із чепурним і усміхненим виглядом міг прожити в банці з-під варення на вікні якоїсь хатини з тиждень. У дім Мендерлея не приносили жодних диких квітів. Він надавав перевагу особливим культивованим квітам, вирощеним винятково для того, щоб тримати їх у будинку, в оточеному стінами саду. Троянда, казав він, одна з тих небагатьох квіток, що зірвана здається кращою, ніж коли росте. Троянди у вазі, що стоїть у вітальні, мають глибокий колір і аромат, яких ім бракує просто неба. В розквітлих трояндах було щось розхристане, щось таке пусте й грубе, як у жінках з немитим волоссям. У будинку ж вони робилися таємничими й витонченими. В Мендерлей він тримав удома троянди вісім місяців на рік. «Ви любите бузок?» – запитав він мене. В кінці галявини росло дерево, запах якого можна було відчутти з вікна його спальні. Його сестра, сувора, доволі практична особа, зазвичай скаржилася, що завелике розмаїття запахів у Мендерлей її п'янить. Він на неї не зважав. Це була єдина форма сп'яніння, яка його приваблювала. Найпершим його спогадом були великі гілки бузку, які стояли в білих горщиках і наповнювали будинок тужливим, ідким ароматом.

Ліворуч від вузької стежки, що простягалася долиною до бухти, росли кущі азалій і рододендронів, і, якщо йти нею травневим вечором по обіді, здавалося, ніби в повітрі чути піт чагарників. Ви могли нахилитися й підняти опалу пелюстку, зім'яти її пальцями, і заглибину вашої долоні сповнювала квінтесенція тисячі запахів, нестерпних і духмяних. Усі з однієї лишень зібраної пелюстки. Сп'янілі та запаморочені, виходили ви з долини на жорсткий, устелений галькою берег до нерухокої води. Дивний, мабуть, надто різкий контраст...

Доки він говорив, наш автомобіль знову став одним із багатьох, а я й не помітила, як упали сутінки й ми опинилися на освітлених і галасливих

вулицях Монте-Карло. Гуркіт краєв мені нерви, а світло було надто яскраве, надто жовте. Різке, неприємне розчарування.

Невдовзі ми мали дістатися готелю, і я навпомацки знайшла в бардачку свої рукавички. Я намацала їх, і мої пальці торкнулися книжки, чия тонка обкладинка свідчила, що то – поезія. Я придивилася, намагаючись розібрати назву, коли автомобіль уже сповільнив хід перед дверима готелю.

– Можете взяти почитати, якщо хочете, – мовив він; тепер, коли ми приїхали, його голос зазвучав недбало й байдуже, ми повернулись, і Мендерлей лишився десь далеко, за сотні миль.

Я зраділа й міцно стисла книжку в рукавичках. Тепер, коли цей день закінчився, мені хотілося мати щось, що належало йому.

– Виходьте, – сказав він. – Я мушу відігнати машину. Сьогодні я вечерятиму в місті, тому в ресторані ми не зустрінемося. Але дякую вам за день.

Я зійшла готельними сходами сама, відчуваючи пригніченість, мов та дитина, розвагам якої настав кінець. Після такого дня вечір видавався зіпсованим, і я думала, як довго тягнутимуться години перед тим, як прийде час іти до сну, як самотньо почуватимуся за вечерею. Чомусь не хотілося терпіти цікаві розпитування медсестри або ймовірний сиплий допит місіс Ван Гоппер, тому я всілася за колоною в кутку фойе та замовила собі чай.

З'явився знуджений офіціант; побачивши мене саму, він зрозумів, що потреби напружуватися немає, та й у будь-якому разі це була неспішна година, трохи більше ніж пів на шосту, коли чай зазвичай усі вже попили, а для вечірніх коктейлів ще зарано.

Радше самотня, ніж роздратована, я відкинулася в кріслі та взяла до рук книжку з поезіями. Томик виявився доволі пошарпаним, засмальцьованим, він одразу ж розгорнувся на сторінці, до якої, вочевидь, зверталися найчастіше.

Тікав від Нього я ночами й днями;
Тікав від Нього під склепіннями років;
Тікав від Нього хитрими стежками
Душі моєї; і в тумані сліз
Ховався я від Нього, й гнаний сміхом.

В надії линув до вершини;
Однак одразу ж у доли?ну,
В провалля жаху ринув вниз,

Лиш кроки ті важкі все чулись слідом[2 – Початок поеми
«Небесний гончак» англійського поета Френсіса Томпсона (1859–1907).]

Я почувалася так, неначе зазирнула крізь замкову щілину зачинених дверей, і дещо крадькома відклала книжку вбік. Який небесний гончак погнав його сьогодні на ті високі пагорби? Я подумала про його автомобіль, про те, що від нього до провалля у дві тисячі футів лишалася всього половина його довжини, і про той вираз порожнечі на його обличчі. Чиі кроки відлунювали в його свідомості, чий шепіт, і навіщо саме ці вірші він тримав у бардачку своєї машини? Якби ж він не був таким відстороненим; а я була іншою, не в цих своїх заношених жакеті, спідниці та кристалому школярському капелюсі.

Похмурий офіціант приніс чай, і доки я їла хліб із маслом, що смакував, мов тирса, мені пригадалася стежина в долині, яку він описував удень,

запах азалій і біла галька на березі. Якщо він усе це так любить, що ж він робить тут, серед цієї пустопорожньої марноти Монте-Карло? Місіс Ван Гоппер він сказав, що нічого не планував, що приїхав поспіхом. І я уявила, як він біжить тією стежкою в долині, а поруч із ним – його власний небесний гончак.

Я знову взяла книжку до рук, цього разу розгорнула її на титульній сторінці й прочитала присвяту. Химерним похилим почерком було написано: «Максу – від Ребекки. 17-те травня». Крихітна крапля чорнила заплямувала порожню протилежну сторінку, неначе та, хто писала, у нетерпінні струсила перо, щоб чорнило текло вільніше. І відтак, накопичившись на кінчику пера, воно зробило почерк дещо жирнішим, і ім'я «Ребекка» постало на папері чорним і чітким, висока й похила «Р» нависла над рештою літер.

Я різко згорнула книжку, накрила її рукавичками й, потягнувшись до сусіднього крісла, взяла старий номер журналу «Л'Ілюстрасьйон», погортала його. Там було кілька гарних фотографій замків Луари і стаття. Я уважно її перечитала, розглядаючи світлини, але, закінчивши, зрозуміла, що не запам'ятала жодного слова. І річ була не в Блуа з його вузькими баштами й шпилями, що стирчали переді мною на сторінці. Річ була в місіс Ван Гоппер, яка день тому в ресторані, зиркаючи своїми крихітними свинячими оченятами в бік сусіднього столика й затримавши виделку з купою равіолі в повітрі, промовила: «Яка жаклива трагедія! Звісно ж, про це писали в усіх газетах. Кажуть, він ніколи про неї не говорить, ніколи не згадує її імені. Знаєш, вона потонула в бухті поблизу Мендерлея...»

5

Я рада, що таке не може трапитися двічі, ця лихоманка першого кохання. Адже це лихоманка, і до того ж тягар, що б там не казали поети. Їм бракує сміливості, цим дням, коли тобі всього лише двадцять один рік. Вони сповнені дрібних проявів боягузтва, дрібних безпідставних страхів, і тобі так легко завдати болю, тебе так просто зранити, ти падаєш жертвою першого-ліпшого колючого слова. Сьогодні, коли вже вкрита щитом самовдоволення, притаманного наближенню зрілого віку, жалюгідні кпини, які чуєш день у день, майже не саднять і досить швидко забуваються, але тоді необачно кинуте слово не відпускало, перетворювалося на пекучу стигму, а погляд, позирок з-за плеча видавався вічним тавром. Кожна відмова провіщала те, що півень проспівав тричі, а будь-який прояв нещирості здавався поцілунком Юди. Дорослі здатні обманювати, не відчуваючи докорів сумління, і зберігати безтурботний спокій, але в ті часи навіть найменша брехня обпікала язик, змушуючи припинати себе до стовпа ганьби.

– Що ти робила вранці? – як зараз чую її голос, вона зіперлася на подушки, в її тоні чулася легка роздратованість не по-справжньому хворого пацієнта, який надто довго пробув у ліжку, і, простягаючи руку до тумбочки по колоду карт, я відчула, як від почуття провини моя шия вкрилася плямами.

– Грала з тренером у теніс, – сказала я їй, та не встигла навіть вимовити ці брехливі слова, як мене охопила паніка – а що як тренер цього ж вечора завітає до її номера й поскаржиться на те, що я вже багато днів поспіль не з'являлася на заняття?

– Проблема в тому, що, доки я прикута до ліжка, тобі немає чим себе зайняти, – промовила вона, зім'явши цигарку в баночці з-під очисного

крему, і, взявши колоду, потасувала її спритними, нетерплячими рухами запеклої картярки, перемішуючи по три карти, клацаючи пальцями по сорочках.

- Навіть не знаю, що ти цілими днями робиш, - продовжувала вона. - Ти не показуєш мені жодних малюнків, а коли я прошу тебе сходити до крамниці, то забуваєш купити мені «Таксол». Усе, що я можу сказати: сподіваюся, твоя гра в теніс поліпшиться; в майбутньому це може стати тобі в пригоді. З поганим гравцем грати страшенно нудно. Досі подаєш з рук?

Вона виклала пікову даму, і смагляве обличчя тієї постало переді мною, мов лик Єзавелі.

- Так, - відповіла я, вжалена її запитанням, думаючи, який вдалий і точний вираз вона вжила. Він добре мене описував. Я все робила потайки. І це сходило мені з рук. Я взагалі не грала в теніс із тренером. Жодного разу відтоді, як вона злягла, а минуло вже трохи більше ніж півмісяця. Я сама не могла зрозуміти, чому так переховувалась і чому не розповіла їй про те, що кожного ранку їздила з де Вінтером на автомобілі, а також їла за його столиком у ресторані.

- Ти мусиш братися за ракетку частіше; без цього ніколи не гратимеш добре, - продовжила вона, і я погодилась, здригаючись від власного лицемірства й накриваючи даму слабкодухим чирвовим валетом.

Я багато позабувала з того, що відбувалося в Монте-Карло, з наших уранішніх мандрівок, забула, куди ми їздили, забула навіть, про що ми говорили; але не забула, як тремтіли мої пальці, натягаючи капелюха, як я мчала коридором і сходами донизу, не в змозі дочекатися ліфта, що так повільно скрипів, і як вибігала надвір, штовхаючи обертові двері ще перед тим, як швейцар устигав мені допомогти.

Він чекав у водійському кріслі, читаючи газету, і, побачивши мене, усміхався, жбурляв її на задне сидіння позад себе й відчиняв дверцята, запитуючи: «Як справи у нашої „найліпшої подружки“ сьогодні? Куди б їй хотілось поїхати?» Мені було б байдуже, навіть якби він їздив по колу, бо ж я тоді була на тій першій бентежній стадії кохання, коли просто забратися на сидіння поруч із ним і, обіймаючи коліна, нахилитися до лобового скла було для мене чимось геть неймовірним. Я нагадувала маленького миршавого школяра, охопленого пристрасстю до старости старших класів, тільки мій кумир був добріший і ще більш недосяжний.

- Цього ранку дме холодний вітер, краще накиньте на себе мій піджак.

Я пам'ятаю це, оскільки була тоді достатньо юною, щоб відчувати радість від доторку його одягу, знов-таки, ніби той школяр, який носить светр свого героя, обв'язуючи ним ший, і задихається від гордощів, і вже те, що він позичав мені свій піджак, те, що я на кілька хвилин одягала його собі на плечі, було для мене тріумфом і осяжало мій ранок.

Не для мене були млість і вишуканість, що про них я читала в книжках. Виклик і гонитва. Змагання в дотепності, швидкі погляди, захочувальні усмішки. Мистецтво залицяння було мені невідоме, тож я просто сиділа з його мапою на колінах, вітер розвівав мое тьмяне пряме волосся, я раділа його мовчанню й водночас прагла чути його слова. Говорив він чи ні, не надто впливало на мій настрій. Моїм єдиним ворогом був годинник на панелі приладів, стрілки якого невблаганно наближалися до першої години. Ми їздили на схід, їздили на захід, проминали міриади селищ, які, наче моллюски, попричіплялися до середземноморського узбережжя, але тепер я не пам'ятаю жодного з них.

Я пригадую лише шкіряні сидіння, мапу на колінах, її обтріпані краї, затерті складки й те, як одного дня, поглянувши на годинник, я подумала собі: «Цю мить, о двадцять на дванадцятку, я мушу запам'ятати назавжди», і заплющила очі, щоб здавалося, ніби вона триває довше. Розплющивши очі, я побачила поворот дороги та сільську дівчину в чорній хустині, що махала нам рукою; я й зараз бачу її – заплізнена спідниця, яскрава дружня усмішка, – а за мить ми проїхали поворот і вона зникла. Вона вже перейшла в минуле, перетворилася на спогад.

Мені закортіло повернутися, заволодіти миттю, яка щойно минула, і тоді я зрозуміла, що навіть якби ми це зробили, усе було б по-іншому, навіть сонце світило б інакше, давало б іншу тінь, і селянка простувала б повз нас інакше, цього разу не махаючи рукою, ймовірно, навіть не помічаючи нас. У цій думці було щось моторошне, сумовите, і, поглянувши на годинник, я побачила, що сплигло ще п'ять хвилин. Невдовзі наш час вичерпається й ми муситимемо повертатися до готелю.

– Якби ж зробили винахід, – імпульсивно проказала я, – який дозволив би зберігати спогади у флаконах, мов парфуми. І вони б ніколи не тьмяніли й не застоювались. А тоді, щойно захочеш, можна було б відкрити флакон і нібито пережити ту мить знову.

Я поглянула на нього, чекаючи, що він скаже. Не дивлячись на мене, він продовжував стежити за дорогою.

– І які ж саме миті з вашого юного життя ви хотіли б зберегти у флаконі? – запитав він. З його тону я не могла зрозуміти, сміється він з мене чи ні.

– Не знаю, – почала я, а тоді здуру, не думаючи про те, що кажу, бовкнула: – Я хотіла б зберегти ось цю мить і ніколи її не забувати.

– Ви так радієте сьогоднішньому дню чи похвалили мое вміння керувати автомобілем? – мовив він і засміявся, мов глузливий брат, а я замовкла, раптом осягнувши величезну прірву між нами, яку його доброта тільки розширювала.

Тоді ж я зрозуміла, що ніколи не розповім місіс Ван Гоппер про ці ранкові поїздки, бо її посмішка зранить мене так само, як його сміх. Вона б не розгнівалася, не була б шокована; вона ледь помітно звела б догори свої брови, неначе взагалі не повірила б моїй розповіді, а тоді, терпимо знизавши плечима, сказала б: «Дорога дитино, це надзвичайно мило з його боку, що він возить тебе на автомобілі, та чи впевнена ти, що не наганяєш на нього жакливу нудьгу?» А відтак, поплескавши по плечу, відправила б мене до аптеки по «Таксол». «Яке ж це приниження – бути молодію!» – подумала я й узялася гризти нігті.

– Я б хотіла, – розлючено мовила я, досі пам'ятаючи його сміх і відкинувши будь-яку обачність, – я б хотіла, щоб мені було тридцять шість, хотіла б одягатися в чорний атлас і носити перлове намисто.

– Якби ви були такою, то не сиділи б зі мною в цій машині, – відказав він. – І припиніть гризти нігті, вони й так уже достатньо потворні.

– Ви вважатимете мене нахабою і грубіянкою, – продовжила я, – але дозвольте поцікавитися, навіщо ви день у день запрошуєте мене кататися з вами на автомобілі? Ви добра людина, це очевидно, і все ж, чому ви вирішили дарувати своє милосердя саме мені?

Я всілася на сидінні прямо й непохитно, з усією властивою юності зарозумілістю.

- Я запрошую вас, - серйозно мовив він, - бо ви не одягаєтесь у чорний атлас, не носите перлового намиста й вам не тридцять шість.

З його обличчя нічого не можна було зрозуміти. Я не знала, чи він потай сміється з мене, чи ні.

- Це все дуже добре, - відповіла я, - ви знаєте про мене все. Визнаю, це небагато, адже я доволі мало прожила на цьому світі й зі мною мало що трапилося, окрім того, що померли мої рідні, але ви - про вас я знаю не більше, ніж мені було відомо того дня, коли ми познайомилися.

- І що ж вам було відомо тоді? - поцікавився він.

- Ну, що ви жили в Мендерлеї і що втратили дружину. - Ось тоді я врешті-решт його й вимовила, слово, яке впродовж багатьох днів вертілося в мене на язичі. Дружина. Це виявилось просто, нескладно, неначе згадати про неї було найзвичайнісінькою річчю. Дружина. Це слово зависло в повітрі, щойно я його проказала, воно почало витанцьовувати переді мною, й оскільки він сприйняв його мовчки, без коментарів, воно стало ще мерзеннішим і жахливішим, зробилося забороненим, неприродним для уст. Та я не могла його відкликати, воно вже ніколи не буде непромовленим. Перед моїми очима знову постав напис на титульній сторінці томика поезій і та химерна похила «Р». Щем і холод заповнили мое серце. Він ніколи мені не пробачить, і нашої дружбі настане кінець.

Пам'ятаю, як дивилася в лобове скло поперед себе, не бачачи дороги, що швидко проминала повз, у моїх вухах усе ще дзвеніло те промовлене слово. Тиша перетворювалася на хвилини, а хвилини перетворювалися на милі, і всьому кінець, думала я, більше ніколи я з ним не їздитиму. Завтра він поїде геть. І знову з'явиться місис Ван Гоппер. Ми з нею прогулюватимемось терасою, як і раніше. Носій спустить його валізи. Краєм ока я побачу їх у вантажному ліфті з новими наклейками. Метушня й незворотність від'їзду. Почується звук перемикування передач, а тоді й він змішається з гуркотом дорожнього руху та зникне, поглинутий навіки.

Я так заглибилася у свою уяву - навіть бачила вже, як порт'є кладе собі до кишені його чайові й повертається до готелю крізь обертові двері, кажучи щось через плече швейцару, - що не зауважила, як автомобіль сповільнив хід, і знову повернулася до реальності, лишень коли ми спинилися, з'їхавши на узбіччя. Він сидів нерухомо, без капелюха, з огорненою білим шарфом шиєю, і здавався ще більш схожим на середньовічний портрет, ніж зазвичай. Він не належав цьому яскравому ландшафту, він мав би стояти на сходах хирлявого собору, з плащем за спиною, а в цей час якийсь жебрак у нього під ногами випрошував би кілька золотих монет.

Друг зник, зникли його доброта й невимущена товариськість, не стало й брата, який дражнив мене тим, що я гризла нігті. Цей чоловік був мені незнайомий. Я запитала себе, навіщо сиджу поруч із ним у машині.

Тоді він розвернувся до мене й заговорив.

- Трохи раніше ви сказали про винахід, - промовив він, - про систему збереження пам'яті. Ви сказали, що вам би хотілося, щойно вам заманеться, пережити минуле знову. Боюсь, моя точка зору кардинально відрізняється від вашої. Всі мої спогади гіркі, і я волію робити вигляд, що їх не існує. Рік тому сталося те, що змінило все мое життя, і тепер я хочу забути кожну мить свого існування до того випадку. З тими днями покінчено. Їх стерто з пам'яті. Я мушу почати жити заново. Коли ми вперше зустрілися, ваша місис Ван Гоппер запитала мене, навіщо я приїхав до Монте-Карло. Він поклав кінець тим спогадам, які ви хотіли б воскресити.

Звісно, це виходить не завжди; іноді їх запах надто сильний, аби втриматися у флаконі, настільки сильний, що я не можу з ним упоратися. І тоді диявол у мені, немов скрадливий підглядач, намагається їх відкоркувати. Я вдався до цього під час нашої першої поїздки. Коли ми заїхали на пагорб і я зазирнув у прірву. Кілька років тому я був там зі своєю дружиною. Ви запитали, чи було там так само, чи нічого не змінилося. Місце геть не змінилося, проте – і я був радий це усвідомити – зробилося на диво безликим. Жодних натяків на минулі часи. Там не лишилося жодних згадок про нас із нею. Можливо, мені так здалося завдяки тому, що поруч були ви. Знаєте, вам удалося стерти з моєї пам'яті минуле набагато краще, ніж усім вогням Монте-Карло. Якби не ви, я б уже давно поїхав до Італії, Греції, а можливо, навіть далі. Ви позбавили мене від необхідності всіх цих блукань. Біс із вашими невдоволеними пуританськими закидами! Біс із вашою переконаністю в тому, що я добрий і милосердний! Я запрошую вас їздити зі мною, бо ви мені подобаєтесь і мені подобається ваше товариство, а якщо ви мені не вірите, то можете вийти з машини хоч зараз і добиратися додому самі. Ну ж бо, відчиняйте двері й виходьте!

Я залякла, склавши руки на колінах, не розуміючи, чи він справді хотів, щоб я пішла, чи ні.

– То що ви збираєтесь робити? – запитав він.

Була б я на рік чи два молодша, гадаю, я б розплакалася. Дитячі сльози завжди наготові й проливаються за першої ж критичної ситуації. Відчувши, як вони печуть мені очі, як червоніє моє обличчя, і раптом глянувши на своє відображення у дзеркалі заднього виду, я побачила, який жалюгідний мала вигляд – стривожений погляд, багряні щоки та пряме волосся, що вибивалося з-під широкого фетрового капелюха.

– Я хочу додому, – сказала я, ледь стримуючи тремтіння в голосі, і, не промовивши жодного слова, він завів двигун, відпустив зчеплення й розвернув автомобіль у той бік, звідки ми приїхали.

Ми їхали швидко, надто швидко, думала я, надто легко, а бездушний сільський ландшафт байдуже за нами спостерігав. Під'їхали до повороту дороги, який я хотіла зробити в'язнем своєї пам'яті, але селянки там уже не було, кольори зблякли, і зрештою він виявився нічим не кращий за будь-який інший поворот будь-якої дороги, де проїжджали сотні автомобілістів. Разом із моїм радісним настроєм зникли й чари, і від думки про це моє залякле обличчя затремтіло, моя доросла гордість мене покинула й жалюгідні сльози, зрадивши своїй перемозі, ринули з очей і потекли по щоках.

Я не могла їх утерти, вони з'явилися, мов непроханий гість, і, якби я полізла до кишені по хустинку, він би помітив, тож я була змушена не чіпати їх і терпіти гіркувато-солоний присмак на губах, занурюючись у глибини приниження. Я не знаю, чи повертав він голову, щоб подивитися на мене, бо сама не зводила розмитого погляду з дороги, проте раптом він узяв мою руку й поцілував її, все ще не кажучи ні слова, а тоді поклав мені на коліна свого носовичка, якого я не мала відваги торкнутися.

Я подумала про всіх цих героїнь романів, які здавалися такими гарними, коли плакали, і про те, як разюче я, певно, вирізнялася на їхньому тлі з набряклим, укритим плямами обличчям і почервонілими очима. Мій ранок закінчився катастрофою, і на мене чекав довгий день. Оскільки медсестра йшла у справах, я мусила пообідати з місіс Ван Гоппер у її номері, а після того вона, сповнена енергії, як і всі пацієнти, які починають одужувати, змусить мене грати з нею в безик. Я знала, що задихатимусь у тій кімнаті. Було щось огидне в тих зім'ятих простирадлах, розкиданих ковдрах, збитих подушках і засипаному пудрою нічному столику, розлитих

парфумах і рідких рум'янах. Її ліжко буде завалене окремими абияк складеними сторінками щоденних газет, а французькі романи із загнутими кутиками й надірваними обкладинками валятимуться в одній компанії з американськими журналами. Всюди розкидані розтовчені недопалки: у баночці з очисним кремом, у тарілці з виноградом і на підлозі біля ліжка. Відвідувачі були щедрими на квіти, тож вази стояли одна біля одної без жодного ладу, екзотичні рослини з оранжерей тулилися поруч із мімозою, а вінцем усього була величезна прикрашена стрічками коробка викладених рядами цукрованих фруктів. Згодом її друзі знайдуть на коктейлі, які мені доведеться для них готувати; ненавидячи цю роботу, шаріючись і ніяковіючи у своєму кутку, оточена їхнім папужим базіканням, я знову почуватимуся хлопчиком для биття, вмираючи від сорому за неї, коли, збуджена невеличким натовпом гостей, вона всядеться в ліжку, надто голосно говоритиме, надто довго реготатиме, потягнеться до переносного грамофона, поставить платівку та посмикуватиме своїми широкими плечима в такт музиці. Краще б вона була дратівливою й прискіпливою, краще б з її волосся стирчали шпильки й вона докоряла мені за те, що я забула про її «Таксол». Усе це чекало на мене в номері, а він, залишивши мене біля готелю, піде кудись сам, імовірно, до моря, вітер пеститиме його шоки, він спостерігатиме за сонцем і, можливо, порине в спогади, про які мені нічого ніяк не відомо, які я не здатна з ним розділити, блукатиме давноминулими роками.

Тепер прірва між нами зробилася ширшою, ніж будь-коли; повернувшись до мене спиною, він стояв удаліні, з іншого боку провалля. Я відчувала себе юною, маленькою й надзвичайно самотньою, тож, незважаючи на гордість, узяла його хустинку й висякала носа, відкинувши геть будь-які думки про свій занехаяний вигляд. Це вже не мало жодного значення.

- Біс із ним! - зненацька мовив він, неначе його все це розлютило, неначе все це йому набридло, і пригорнув мене до себе, обійнявши за плече, досі дивлячись прямо перед собою та тримаючи правицю на кермі. Пригадую, що він іхав навіть швидше, ніж зазвичай.

- Гадаю, ви настільки молода, що могли б бути моєю донькою, і я не знаю, як з вами бути, - сказав він. На повороті дорога повужчала, і йому довелося вильнути вбік, щоб оминати пса. Я гадала, він мене відпустить, однак він притискав мене до себе й не прибрав руки, коли за рогом дорога знову вирівнялася.

- Забудь усе, що я казав тобі вранці, - промовив він, - з цим усім покінчено. Більше про це не думай. Мої рідні називають мене Ма`ксимом, я хотів би, щоб ти також зверталася до мене на ім'я. Досить формальностей. - Він торкнувся поля мого капелюха і, знявши його, пожбурих через плече на задне сидіння, а тоді нахилився й поцілував мене в маківку. - Пообіцяй, що ніколи не носитимеш чорного атласу, - попросив він. Я усміхнулася, він засміявся, і ранок знову зробився веселим, сповненим яскравого світла. Я припинила перейматися через місис Ван Гоппер і день, що чекав на мене попереду. Усе мине швидко, а тоді настане вечір, і завтра буде новий день. Мене переповнювала впевненість, радість; у ту мить я навіть майже насмілилася вважати себе йому рівнею. Я уявила, як заходжу до спальні місис Ван Гоппер, доволі запізно для гри в безик, і коли б та поцікавилася, що трапилось, я, безтурботно позіхнувши, відповіла б: «Я забула про час. Обідала з Максимом».

У ті часи в мені було ще стільки дитячості, що право звертатися до людини на ім'я здавалося мені чимось на кшталт носіння пера в капелюсі, хоча до мене він з першого ж дня звертався саме так. Той ранок, попри всі неприємні миті, вивів мене на новий рівень дружби, я не настільки відстала від нього, як думала. До того ж він мене поцілував - цілком природна річ, заспокоює і втихомирює. Не така драматична, як пишуть у

книжках. Не збиває з пантелику. Здавалося, поцілунок надав нашим стосункам легкості, зробив усе простішим. Урешті-решт через прірву між нами перекинули міст. Я могла називати його Максимом. Того дня гра в безик із місіс Ван Гоппер видалася не такою вже й нудною, хоча мені забракло сміливості і я нічого не розповіла їй про ранок. Адже коли, збираючи наприкінці гри карти до купи й тягнучись по коробку, вона мимохідь поцікавилася: «Скажи-но, а Макс де Вінтер досі перебуває в готелі?», якусь мить провагавшись, мов нирець перед стрибком, я врешті втратила мужність та завчене самовладання і сказала: «Так, мабуть. Він заходить до ресторану попоїсти».

Хтось їй розповів, подумала я, хтось побачив нас разом, поскаржився тренер із тенісу, адміністратор надіслав повідомлення, тож я очікувала нападу. Втім вона, потроху позіхаючи, продовжила складати карти в коробку, доки я застеляла зім'яте ліжко. Я подала їй баночку з пудрою, компактні рум'яна та губну помаду, а вона прибрала карти й узяла зі столика ручне дзеркальце.

– Він привабливий, – проказала вона, – але, на мою думку, в нього дивний характер. Того дня у фойе я вже подумала, що він, можливо, запросить мене до Мендерлея, до того було геть недалеко.

Я мовчала. Спостерігала, як вона взяла помаду й обвела самовпевнений вигин своїх уст.

– Я ніколи її не бачила, – мовила вона, відставивши дзеркальце, щоб поглянути, що вийшло, – проте, певно, вона була дуже вродливою. Вишукано елегантною й бездоганною в усьому. Вони влаштовували в Мендерлеї неймовірні прийоми. Все сталося так несподівано й трагічно. Певно, він її обожнював. Люба, до цього яскраво-червоного мені потрібна пудра темнішого відтінку. Дістань її, будь ласка, а цю знову сховай до шухляди.

І ми поралися з пудрою, парфумами й рум'янами, доки не почувся дзвінок і не прийшли гості. Я подавала їм напої, майже без слів; змінювала платівки на грамофоні, викидала недопалки цигарок.

– Малювали щось останнім часом, крихітко? – Вимушена люб'язність старого банкіра з моноклем, що звисав на шнурку, і моя яскрава нещира посмішка:

– Ні, останнім часом нічого; бажаєте ще одну цигарку?

Це відповідала не я, мене там просто не було. Подумки я стежила за примарою, чиї туманні обриси нарешті набували форми. Її риси були розмиті, колір обличчя невиразний, розріз очей і тип волосся ще не визначені, про це ще потрібно було дізнатись.

Її краса була невитравна, а усмішка незабутня. Десь досі лунав її голос і пам'ятали її слова. Існували місця, в яких вона бувала, і речі, до яких вона торкалась. Можливо, у шафах висів одяг, який вона носила і який досі зберігав її запах. У своїй спальні під подушкою я тримала книжку, яку вона брала до рук, і уявляла, як вона перегортає першу сторінку, усміхається й пише, струшуючи вигнуте перо. «Максу – від Ребекки». Певно, це був його день народження й вона поклала її поміж інших подарунків на столі за сніданком. І вони разом засміялися, коли він зірвав обгортку та стрічку. Ймовірно, вона притулялася до його плеча, доки він читав. Макс. Вона називала його Максом. У цьому імені відчувалася близькість, радість, і його легко було вимовляти. Якщо їм цього хотілося, рідні могли називати його Максимом. Бабусі й тітки. І такі, як я, сумирні, нудні та юні, які нічого для нього не означали. Її вибір упав на Макса, це слово належало їй; із якою впевненістю вона написала його на форзаці тієї книжки! Цей

зухвалий похилий почерк, що проколював білий папір, символізував її саму, такий чіткий, такий упевнений.

Скільки разів вона, певно, писала йому так, у скількох різних настроях!

Маленькі записки, нашкрябані на половинках аркушів, і листи, коли він був у від'їздах, сторінку за сторінкою, особисті повідомлення, новини, що стосувалися лише їх. Її голос розходився луною по будинку й вилітав у сад, безтурботний і рідний, як підпис у книжці.

А я мала називати його Максимом.

6

Збирання речей. Докучливий клопіт від'їзду. Загублені ключі, не підписані бирки, обгортковий папір на підлозі. Ненавиджу все це. Навіть тепер, коли вже стільки разів це пережила; коли я, як кажуть, весь час сиджу на валізах. Навіть сьогодні, коли гуркіт шухляд і розчахування дверцят готельної шафи чи безликих полицок мебльованої вілли для мене перетворилися на методичну рутину, мене охоплює сум, сповнює відчуття втрати. Ось тут, скажімо, ми жили, тут ми почувалися щасливими. Це було нашим, нехай і на короткий час. Навіть попри те, що під цією стелею ми провели всього дві ночі, ми лишаємо по собі якусь частину нас самих. Не щось матеріальне, не шпильку на туалетному столику, не порожню пляшечку з-під аспірину, а щось невизначене, якусь мить нашого життя, думку, настрій.

Цей будинок став нашим притулком, ми спілкувалися, ми кохали в цих стінах. Це було вчора. Сьогодні ми вирушаємо далі, його вже для нас не існує, та й ми стали іншими, бодай на йоту, але змінилися. Навіть коли ми зупиняємося в придорожньому трактирі на ланч і я заходжу помити руки до темної незнайомої кімнати з незвичною мені ручкою на дверях, обдертими стрічками шпалер, кумедним тріснутиєм дзеркальцем над раковиною, – в цю мить усе це стає моїм, усе це належить мені. Ми пізнаємо одне одного. Це теперішнє. Не існує ні минулого, ні майбутнього. Ось тут я мию руки, а тріснуте дзеркало показує мені мене, підвішену, так би мовити, в часі; це – я, ця мить не промине.

А тоді я відчиняю двері й заходжу до зали, де за столом на мене чекає він, і думаю, як за ту мить я постаріла, пішла далі, зробила ще один крок назустріч невідомій долі.

Ми обмінюємося усмішками, обираємо ланч, розмовляємо про те, про се, але – кажу я собі – я вже не та, що полишила його п'ять хвилин тому. Тієї вже нема. Я – інша жінка, старша, досвідченіша...

Днями я побачила в газеті, що готель «Кот д'Азур» у Монте-Карло перейшов до інших власників і змінив назву. Кімнати обставили по-новому й повністю змінили інтер'єр. Імовірно, на другому поверсі вже немає номера місис Ван Гоппер. Можливо, вже й сліду не лишилося від тієї крихітної спальні, що колись була моею. Я знала, що ніколи туди не повернусь, ще того дня, коли стояла на колінах на підлозі й боролася з незручним замком її валізи. Все завершилося клацанням замка. Я виглянула з вікна, і мені здалося, наче хтось перегорнув сторінку в альбомі зі світлинами. Ті дахи й море вже не були моїми. Вони належали вчорашньому дню, минулому. У кімнатах уже поселилася атмосфера пустки, вони були позбавлені наших речей, окрім того, в номері відчувався якийсь голод, неначе він сам хотів, щоб ми

забралися, а замість нас поселилися нові гості, які прийдуть сюди завтра. Важкий багаж стояв у коридорі, готовий, перев'язаний і закритий на застібки. Дрібніший зберемо пізніше. Кошки для паперу стогнали від кількості сміття. Усі ці її напівпорожні пляшечки з-під ліків і використані баночки з-під крему для обличчя разом з пошматованими рахунками й листами. Шухляди в столах зяяли порожнечю, бюро здавалося роздятненим догола.

Минулого ранку, коли я наливала їй за сніданком каву, вона жбурнула мені листа.

- В суботу Гелен відпливає до Нью-Йорка. В маленькій Ненсі виявили загрозу апендициту, тож її викликали телеграмою додому. Це вплинуло й на мое рішення. Ми попливемо також. Європа мені вже поперек горла. А повернутися зможемо на початку осені. Як тобі ідея побачити Нью-Йорк?

Це було гірше, ніж потрапити до в'язниці. Певно, якимось чином мое горе відобразилося в мене на обличчі, оскільки спершу вона виглядала приголомшеною, а згодом роздратованою.

- Яке ж ти дивне, вередливе дитя! Ніяк тебе не зрозумію. Невже тобі невтямки, що в Америці таким дівчатам, як ти, без грошей, живеться найкраще? Купа хлопців і забав. Усі належать до того ж класу, що й ти. Ти зможеш завести собі друзів і не настільки залежатимеш від мене, як тут. Я думала, що тобі Монте не до вподоби.

- Я вже до нього звикла, - затинаючись, жалюгідно проказала я, а в цей час у моїй душі відбувалася боротьба.

- Що ж, тоді тобі просто доведеться звикнути до Нью-Йорка, ось і все. Ми маємо встигнути на корабель, яким плистиме Гелен, а це означає, що треба зайнятися облаштуванням поїздки просто зараз. Негайно сходи вниз до контори готелю, і нехай той молодий службовець виявить бодай трохи спритності. Сьогодні на тебе чекає стільки справ, що ти не матимеш часу сумувати з приводу того, що покидаєш Монте! - місіс Ван Гоппер неприємно зареготала, розчавивши цигарку в маслі, і рушила до телефону, щоб повідомити всіх своїх друзів.

Одразу ж піти до контори я не змогла. Я зайшла до ванної кімнати, зачинила двері й, обхопивши руками голову, всілася на пробковий килимок. Урешті-решт це сталося, настав час покинути це місце. Все закінчилося. Завтра ввечері я вже їхатиму в спальному вагоні потяга, тримаючи, немов покоївка, її шкатулку з коштовностями та плед, а вона, у своєму здоровенному новому капелюсі з пером, закутана в шубу, сидітиме навпроти мене. Ми вмиватимемося й чиститимемо зуби в маленькому задушливому туалеті з гуркітливими дверима, заляпаною раковиною, вологим рушником, милом із чиеюсь волосиною, наполовину наповненим водою графіном, неодмінним написом на стіні «Sous le lavabo se trouve une vase» [3 - Під умивальником стоїть горщик (фр.)], а в цей час кожен грюкіт, кожне здригання й посмикування скреготливого потяга нагадуватиме мені про те, що з кожною милею я віддаляюся від нього, а в цей час він сидітиме на самоті в ресторані готелю, за знайомим мені столиком, читаючи книжку, не переймаючись, нічого собі не думаючи.

Мабуть, перед від'їздом я попрошаюся з ним у фойє. Через її присутність це прощання буде таємним, зашифрованим, і западе мовчанка, з'явиться усмішка та слова на кшталт «Так, звісно, пишійть» і «Ви маєте надіслати мені ті фотографії», «Яка у вас адреса?» «Я вам повідомлю».

І він недбало закурити цигарку, попросивши в офіціанта, що проходилитиме повз, прикурити, доки я думатиму: «До від'їзду лишилося чотири з половиною хвилини. Я більше ніколи його не побачу».

Оскільки я їхала, оскільки все закінчилося, нам уже не буде про що говорити, ми станемо незнайомцями, які зустрічаються в останній і єдиний раз, а моя душа з болем лементуватиме й ридатиме: «Як же я тебе кохаю! Я така нещасна. Зі мною ще ніколи такого не було й більше ніколи не трапиться знову». На моєму обличчі застигне манірна, ввічлива усмішка, мій голос скаже: «Погляньте, який кумедний старий! Цікаво, хто він такий? Певно, щойно прибув». І ми витратимо наші останні миті, сміючись над незнайомцем, адже й самі вже станемо одне одному чужими людьми. «Сподіваюсь, фотографії вийдуть гарними», – в розпачі повторюватиму я, і він відкаже: «Так, світлина з площею має вийти добре; світло було саме таке, як треба». Хоч ми вже й обговорили це раніше, узгодили, і в будь-якому разі мені було б начхати, навіть якби фотографія вийшла туманною й тьмяною, адже це була заключна мить, останнє прощання.

«Що ж, – на моєму обличчі розтягнеться жаклива усмішка, – дуже дякую вам ще раз, це було так класно...» Я скажу слова, яких ніколи не вживала раніше. «Класно» – що це означає? Бог його знає, мені все одно; це було одне з тих слів, які школярки вживають, говорячи про хокей, слово, яке страшенно не пасувало до опису тих минулих тижнів, сповнених горя й радощів. І тоді перед місіс Ван Гоппер відчиняться двері ліфта, я рушу через фойє їй назустріч, а він повернеться до свого кутка й візьметься за газету.

Безглуздо сидючи на пробковому килимку у ванній, я переживала все це, а ще нашу подорож і прибуття до Нью-Йорка. Пронизливий голос Гелен, точної копії її матінки, і Ненсі – її жакливе маленьке дитя. Студенти, з якими познайомила б мене місіс Ван Гоппер, і молоді банківські службовці, що пасували б мені за соціальним статусом. «Побачимося в середу ввечері?» «А ти любиш джаз?» Кирпаті молодики з блискучими обличчями. Муситиму поводитися ввічливо. І хотітиму лишитися наодинці зі своїми думками, як зараз, зачинившись у ванній...

Вона прийшла й постукала у двері.

– Що ти там робиш?

– Все гаразд. Перепрошую. Я вже виходжу. – Я відкрутила кран, удала, що метушуся й вішаю рушник на вішак.

Коли я відчинила двері, місіс Ван Гоппер здивовано на мене поглянула.

– Скільки ти там пробула? Ніколи мріяти, ти ж знаєш, цього ранку стільки всього треба зробити.

Звісно, за кілька тижнів він повернеться до Мендерлея; я була цього певна. Там, у залі, на нього чекатиме купа листів, і серед них мій, нашвидкуруч написаний на кораблі. Вимушений лист, спроба розважити, опис пасажирів, які пливтимуть разом зі мною. Цей лист залежить під його прес-пап'є, і він відповість за кілька тижнів, одного недільного ранку, поспіхом, перед ланчем, натрапивши на нього, коли оплачуватиме які-небудь рахунки. І після того все. Жодної звістки аж до остаточного приниження різдвяною листівкою. Ймовірно, на ній буде зображення Мендерлея на тлі замерзлої природи. І надруковані слова: «Щасливого Різдва і вдалого Нового року! Від Максиміліана де Вінтера». Золоті літери. Проте з люб'язності він перекреслить надруковане ім'я та напише чорнилом унизу: «від Максима», немовби роблячи якусь подачку, і, якщо лишатиметься місце,

додасть: «Сподіваюсь, Нью-Йорк тобі подобається». Лизне конверт, наклеїть марку й жбурне його до купи з сотнею інших.

- Шкода, що ви завтра ідете, - мовив порт'є з телефонною слухавкою в руці. - Наступного тижня починається сезон балету. Місіс Ван Гоппер про це відомо? - Я висмикнула себе з думок про Різдво в Мендерлеї й повернулася до реалій спальних вагонів.

Місіс Ван Гоппер уперше іла в ресторані відтоді, як захворіла на грип, і, доки я йшла слідом за нею до зали, у мене смоктало під ложечкою. З його вчорашніх слів мені було відомо, що він поїхав на день до Канн, утім мене не полишала думка про офіціанта, який міг необачно поцікавитися: «Сьогодні мадемуазель вечерятиме з мосьє, як зазвичай?» Мені робилося зле щоразу, як офіціант наближався до столика, однак він нічого не сказав.

День минув у зборах, а ввечері прийшли люди, щоб попрощатися. Ми повечеряли у вітальні, й одразу по тому місіс Ван Гоппер уклалася спати. Я так його й не побачила. О пів на десяту, вдавши, що мені потрібні були бирки для багажу, я спустилася у фойє, але його там не виявилось. Побачивши мене, огидний порт'є посміхнувся.

- Якщо ви шукаєте містера де Вінтера, ми отримали від нього повідомлення з Канн, що до півночі він не повернеться.

- Мені треба пачка бирок для багажу, - сказала я, але з погляду порт'є зрозуміла, що обдурити його мені не вдалося. Тож ніякого останнього вечора не буде взагалі. Годину, на яку я чекала весь день, я проведу на самоті у спальні, не зводячи очей зі своєї величезної шкіряної валізи й огрядного портпледу. Мабуть, це й на краще, адже я виявилася б нецікавою співрозмовницею і, певно, він усе прочитав би на моєму обличчі.

Я знаю, що тієї ночі плакала - гіркими слізьми, які неможливо вичавити з мене сьогодні. Так, глибоко зарившись носом у подушку, після двадцяти одного року ми вже не плачемо. Здригання голови, набряклі очі, клубок у горлі. І шалена метушня зранку в спробах приховати всі сліди від світу: вмивання губкою з холодною водою, нанесення одеколону, непримітна дрібка пудри, яка говорить сама за себе. До того ж панічний страх, що я знову заплачу, проллється непідвладні мені сльози й неминуче тремтіння губ призведе до катастрофи. Я широко відчинила вікно й висунулася надвір, сподіваючись, що свіже ранішнє повітря охолодить зрадницьке почервоніння під шаром пудри, і ще ніколи сонце не здавалося мені таким яскравим, а день - таким звабливим. Зненацька Монте-Карло сповнився добротою й шармом, зробився єдиним щирим місцем у світі. Я його полюбила. Мене переповнювали почуття. Я захотіла прожити тут усе своє життя. Але сьогодні я іду. Я востаннє розчісуюся перед дзеркалом, востаннє чищу зуби над раковиною. Ніколи більше не спатиму в цьому ліжку. Ніколи більше не вимикатиму електричне світло. Так я походжала туди-сюди в нічній сорочці, грузнучи в сентиментах до найзвичайнісінької готельної кімнати.

- Ти ж не застудилася, чи не так? - поцікавилася місіс Ван Гоппер за сніданком.

- Ні, не думаю, - відповіла я, хапаючись за цю соломинку, адже вона могла б послужити відмовкою пізніше, в тому разі, якщо в мене надто почервоніють очі.

- Ненавиджу чекати, коли всі речі вже зібрані, - пробурчала вона, - треба було їхати ранішим потягом. Якби доклали зусиль, то могли б на нього встигнути, і тоді довше побули б у Парижі. Надішли Гелен телеграму, щоб вона нас не зустрічала, натомість признач інше рандеву, - вона зиркнула

на годинник. – От цікаво, думаю, вони ще можуть замінити бронювання. У будь-якому разі, варто спробувати. Спустиись до контори та перевір.

– Добре, – відповіла я, виконуючи роль залежної від її настрою маріонетки, зайшла до своєї спальні, скинула з себе нічну сорочку, застігнула незмінну фланелеву спідницю й натягнула через голову сплетену вдома кофту. Моя байдужість до неї перетворилася на ненависть. Це вже був кінець, у мене відбирали навіть мій ранок. Тепер не вийде останні півгодини посидіти на терасі, не буде навіть десяти хвилин, щоб сказати «бувай». І все через те, що вона закінчила снідати раніше, ніж розраховувала, через те, що вона змудилася. Що ж, у такому разі я відкину стриманість і скромність, забуду про гордість. Я грюкнула дверима вітальні й помчала коридором. Не чекаючи на ліфт, я збігла, перестрибуючи через три сходинки водночас, на четвертий поверх. Я знала, що він мешкав у номері 148, тож, шаріючись і задихаючись, постукала в його двері.

– Зайдіть, – гукнув він, і я відчинила двері, вже шкодуючи й втрачаючи впевненість; адже він, мабуть, шойно прокинувся, оскільки пізно повернувся вчора вночі, і досі ще в ліжку, зі скуйовдженою головою, роздратований.

Він голився, стоячи перед відчиненим вікном, накинувши на піжаму піджак із верблюжого хутра, тож у своєму фланелевому костюмі й важких черевиках я почувалася незграбною й надміру ошатно одягненою. Я виглядала останньою дурепою, коли мені здавалося, що поведжуся театральню.

– Що ти хотіла? – запитав він. – Щось важливе?

– Я прийшла попрощатися, – відповіла я, – сьогодні вранці ми ідемо.

Він поглянув на мене, а тоді поклав бритву на умивальник.

– Зачини двері, – сказав він.

Я зачинила їх за собою і стала, неабияк присоромлена, опустивши руки.

– Що це ти таке верзеш?

– Це правда, ми сьогодні від'їжджаємо. Збиралися їхати пізнішим потягом, але тепер їй закортіло поїхати раніше, і я злякалася, що ми більше не побачимося. Я подумала, що мушу побачити вас перед від'їздом, щоб подякувати.

Ці ідіотські слова зірвалися мені з язика, як я й уявляла. Я залякла на місці й зніяковіла; ще мить – і я сказала б, як мені з ним було класно.

– Чому ти не повідомила мене раніше? – запитав він.

– Вона це вирішила тільки вчора. Все робилося поспіхом. У суботу її донька відпливає до Нью-Йорка, і ми – також. Ми зустрінемося в Парижі й відпливемо з Шербура.

– Вона забирає тебе з собою до Нью-Йорка?

– Так, але я не хочу. Мені там усе ненависне; я почуватимуся там жалюгідно.

– Тоді, заради Бога, навіщо тобі з нею їхати?

– Ви ж знаєте, я мушу. Я працюю за зарплату. Я не можу собі дозволити її покинути.

Він знову взяв до рук бритву й змив з обличчя піну.

- Сядь, - мовив він. - Я - швидко. Одягнуся у ванній і за п'ять хвилин буду готовий.

Він узяв зі стільця свої речі, жбурнув їх на підлогу у ванній і зайшов туди, брязнувши дверима. Я всілася на ліжку й почала гризти нігті. Ситуація здавалася нереальною, і я почувалася нікчемою. Мені було цікаво, що він думав, що збирався робити. Я окинула оком кімнату - це була звичайна чоловіча кімната, неприбрана й безлика. Багато взуття - більше, ніж йому могло б знадобитися, - і стрічки краваток. Туалетний столик був порожній, за винятком великої пляшки шампуню й пари щіток для волосся зі слонові кістки. Жодних світлин. Жодних миттєвих фотографій. Нічого такого. Я інстинктивно пошукала їх, думаючи, що мала би бути бодай одна біля ліжка або посередині камінної дошки. Одна велика, у шкіряній рамці. Натомість там були лише книжки та портсигар.

Він зібрався, як і обіцяв, за п'ять хвилин.

- Ходімо на терасу, я буду снідати, - мовив він.

Я поглянула на свій годинник.

- Я не маю часу, - проказала я. - Я зараз маю бути в конторі, міняти квитки.

- З приводу цього не переймайся, мені треба з тобою поговорити.

Ми пройшли коридором, і він викликав ліфт. Він не розуміє, подумала я, що ранній потяг від'їжджає приблизно за півгодини. За мить місіс Ван Гоппер зателефонує порт'є й поцікавиться, чи я у нього в конторі. Ми спустилися в ліфті й вийшли на терасу, де столики вже були накриті до сніданку.

- Що ти будеш їсти? - запитав він.

- Я вже, - сказала я. - До того ж я так чи інакше можу затриматися лише на чотири хвилини.

- Принесіть мені каву, варене яйце, тост, мармелад і танжерин, - замовив він офіціанту, вийняв із кишені пилочку й заходився підпилювати нігті.

- Отже, місіс Ван Гоппер набрид Монте-Карло і тепер вона хоче додому, - мовив він. - І я також. Вона - до Нью-Йорка, а я - до Мендерлея. Що тобі подобається більше? Обирай.

- Не жартуйте про це; так нечесно, - сказала я, - і взагалі, я думаю, мені краще піти розбиратися з тими квитками й сказати вам «до побачення» просто зараз.

- Якщо ти вважаєш, що я належу до тих людей, які полюбляють жартувати за сніданком, ти помиляєшся, - відказав він. - Зрання в мене незмінно поганий настрій. Повторюю, вибір за тобою. Або ти ідеш до Америки з місіс Ван Гоппер, або - зі мною в Мендерлей.

- Тобто вам потрібна секретарка, чи як?

- Ні, дурненька, я пропоную тобі вийти за мене заміж.

Офіціант приніс сніданок, і я сіла, склавши руки на колінах, спостерігаючи за тим, як він ставить на стіл кавник і глечик із молоком.

- Ви не розумієте, - мовила я, коли офіціант пішов, - я не з тих, на кому одружуються.

- Що ти, в біса, таке говориш? - сказав він, поглянувши на мене й відклавши ложечку.

- Я не впевнена, - повільно проказала я. - Я не знаю, як пояснити. Я не належу до вашого кола.

- Що таке це «мое коло»?

- Ну... Мендерлей. Ви ж розумієте, що я маю на увазі.

Він знову взяв ложечку й набрав мармеладу.

- Ти майже така ж невігласка, як і місис Ван Гоппер, і така ж нерозумна. Та що тобі відомо про Мендерлей? Мені вирішувати, чи є тобі місце в Мендерлей. Невже ти гадаєш, що це необдуманна пропозиція? Думаєш, я її роблю, бо ти розповіла мені, що тобі не хочеться до Нью-Йорка? Думаєш, я пропоную тобі вийти за мене заміж з тієї ж причини, з якої, ти думала, я возив тебе на автомобілі й у перший же день пригостив вечерю, так? Через те, що я такий добрий? Так?

- Так, - відповіла я.

- Колись, - продовжив він, намашуючи товстий шар мармеладу на тост, - ти зрозумієш, що філантропія не належить до моїх сильних сторін. Утім не думаю, що зараз ти взагалі що-небудь розумієш. Ти мені не відповіла. Ти вийдеш за мене заміж?

Гадаю, що навіть у найпалкіші миті я не припускала такої можливості. Одного разу, упродовж кількох миль ідучи з ним у машині мовчки, я придумала собі недолугу історію про те, що він дуже захворів, почав, вочевидь, марити й покликав мене виконувати обов'язки медсестри. У своїй історії я дійшла до того, що змочувала йому скроні одеколоном, а тоді ми дісталися готелю, і на тому все й закінчилося. Іншим разом я уявляла, що живу в сторожці на території Мендерлея, а він час від часу до мене навідується й сідає навпроти вогнища. Ця неочікувана розмова про одруження збила мене з пантелику, гадаю, навіть шокувала. Це було так, наче мені запропонував одружитися сам король. Це звучало неправдоподібно. А він продовжував їсти мармелад, немовби це було найзвичайнісінькою річчю в житті. У книжках чоловіки ставали перед жінками на коліно й усе відбувалося при місячному сяйві. Не під час сніданку, не так.

- Схоже, моя пропозиція тобі не до вподоби, - проказав він. - Перепрошую. Я думав, що ти мене кохаєш. Нічогенький удар по моему марнославству.

- Я вас кохаю, - відповіла я. - Я вас страшенно кохаю. Через вас я дуже засмутилася й проплакала цілу ніч, бо думала, що більше ніколи вас не побачу.

Коли я це сказала, пам'ятаю, він засміявся й простягнув над столом до мене руку.

- Нехай благословить тебе Бог, - мовив він. - Одного дня, коли тобі виповниться тих поважних тридцять шість років, на які, за твоїми словами, ти так чекаєш, я нагадаю тобі про цей випадок. І ти мені не повіриш. Шкода, що ти виростеш.

Я вже була присоромлена й розлючена його сміхом. Отже, жінки не зізнаються в такому чоловікам. Мені ще багато чого доведеться навчитись.

- Отже, домовились, так? - запитав він, продовжуючи їсти тост із мармеладом. - Замість того, щоб бути компаньйонкою місіс Ван Гоппер, ти станеш моєю, але твої обов'язки лишаться майже незмінними. Я так само люблю нові книжки з бібліотек, квіти у вітальні та безик після вечері. І щоб мені наливали чай. Єдина відмінність полягатиме в тому, що я не користуюсь «Таксоллом», - надаю перевагу «Ено», і ще тобі доведеться стежити, щоб у мене не закінчувалась моя улюблена зубна паста.

Я постукала пальцями по столу, не впевнена ні в собі, ні в ньому. Невже він досі з мене сміється, не в не все це - жарт? Він поглянув на мене й помітив на моєму обличчі занепокоєння.

- Я досить грубий з тобою, так? Ти не так собі уявляла пропозицію. Все мало б відбуватися в оранжереї, ти - в білій сукні з трояндою в руці, звіддала долинають звуки скрипки, що виконує вальс. А я мав би палко зізнаватися тобі в коханні під пальмою. Тоді б ти відчувала, що отримала все, на що заслуговуєш. Відося, який сором! Не переймайся, під час медового місяця я повезу тебе до Венеції й ми триматимемося за руки, пливучи в гондолі. Щоправда, надовго ми там не затримаємось, адже я хочу показати тобі Мендерлей.

Він хотів показати мені Мендерлей... І раптом я зрозуміла, що все це справді станеться; я стану його дружиною, ми гулятимемо разом у саду, ходитимемо тією стежкою в долині до вкритого галькою берега. Я вже бачила, як стоятиму на сходах після сніданку, дивлячись на день надворі, годуючи пташок крихтами хліба, а пізніше, надівши крилатого капелюха, виходитиму в сад із довгими ножицями в руці й зрізатиму квіти, щоб віднести їх додому. Тепер я розуміла, чому в дитинстві придбала ту листівку; то було передчуття, сліпий крок назустріч майбутньому.

Він хотів показати мені Мендерлей... Мій розум збунтувався, переді мною з'являлися постаті, один образ змінювався іншим - а він у цей час ів танжерин, час від часу пригощаючи шматочком мене й спостерігаючи за моєю реакцією. Коли ми опинятимемося серед натовпу людей, він казатиме: «Гадаю, ви не знайомі з моєю дружиною». Місіс де Вінтер. Я стану місіс де Вінтер. Я уявила собі, як мое ім'я й підпис виглядатимуть на чеках від торговців і на листах із запрошенням на вечерю. Я чула, як говоритиму по телефону: «Чому б вам не завітати до Мендерлея наприкінці наступного тижня?» Люди, завжди купа людей. «О, вона просто чарівна, ви маєте з нею познайомитися...» Так казатимуть про мене, пошепки, поза натовпом, і я відвертатимусь, удаючи, що не почула.

Я ходитиму до сторожки з кошиком на руці, носитиму хворій старій леді виноград і персики. Вона простягатиме до мене руки: «Нехай вас благословить Бог, мадам, за вашу доброту». І я відказуватиму: «Просто присилайте когось до маєтку по все, що вам потрібно». Місіс де Вінтер. Я стану місіс де Вінтер. Я вже бачила відполірований стіл у вітальні й високі свічки. Максим сидить на чолі столу. Бенкет на двадцять чотири особи. Я з квіткою у волоссі. Всі дивляться на мене, піднімаючи келихи. «Вип'ємо ж за здоров'я нареченої!» А тоді Максим скаже: «Я ще ніколи не бачив тебе такою гарною». Великі прохолодні кімнати, повні квітів. Моя спальня з каміном узимку, хтось стукає у двері. Усміхаючись, заходить жінка; це - сестра Максима. Вона каже: «Це просто неймовірно, ти зробила його таким щасливим; усі такі раді, ти маєш надзвичайний успіх». Місіс де Вінтер. Я стану місіс де Вінтер.

- Решта танжерина кисла, я б її не їв, - мовив він. Я поглянула на нього, не одразу зрозумівши його слова, і лише тоді подивилася на фрукт, що

лежав у мене на тарілці. Четвертинка була твердою й блідою. Він мав рацію. Танжерин був дуже кислий. У роті відчувався гострий гіркий присмак, а я лише щойно це помітила.

- Мені повідомити новини місіс Ван Гоппер чи ти зробиш це сама?

Доки він складав серветку й відсував тарілку, я подумала, як йому вдається говорити про це так недбало, неначе це щось геть незначне, невеличка зміна планів. У той час як для мене це видавалося вибухом бомби, яка розірветься на тисячі скалок.

- Ви їй скажіть, - попросила я, - вона дуже розлютиться.

Ми підвелися з-за столу, я буда збуджена, шарілася й тремтіла в передчутті. Мені було цікаво, чи не візьме він мене за руку й не скаже офіціанту: «Маєте нас привітати. Ми з мадемуазель збираємось одружитися». І тоді це почула б решта офіціантів, вони б нам уклонилися, усміхнулися й провели б до фойе, за нами пройшла б хвиля збудження, трепет очікування. Проте він нічого не сказав. Пішов з тераси мовчки, і я рушила услід за ним до ліфта. Ми оминули контору, й ніхто на нас навіть не поглянув. Порт'є був зайнятий стосом паперів, він говорив щось через плече своєму підлеглому. Він і не знає, подумалось мені, що я стану місіс де Вінтер. Що я житиму в Мендерлеї. Що Мендерлей належатиме мені. Ми піднялися в ліфті на другий поверх і рушили коридором. Доки ми йшли, він узяв мене за руку й погойдував нею на ходу.

- Тобі не здається, що сорокадворічний чоловік для тебе надто старий?

- О, ні, - швидко і, мабуть, надто рвучко відповіла я. - Я не люблю молодих.

- Ти просто жодного не знала, - мовив він. Ми підійшли до дверей номера. - Думаю, мені краще впоратися з цим самому. Скажи ще - ти ж не заперечуєш, якщо ми одружимося швидко? Тобі ж не потрібне придане й усі ці дурниці, правда? Адже все можна легко владнати протягом кількох днів. Прийдемо в контору, отримаємо дозвіл і тоді вже поїдемо на авто до Венеції чи куди забажаєш.

- Не в церкві? - запитала я. - Не в білому, без свідків, дзвонів і півчих? А як щодо ваших родичів і всіх ваших друзів?

- Ти забула, - сказав він, - що таке весілля в мене вже було.

Ми все ще стояли перед дверима номера, і я помітила, що щоденна газета досі стирчала в поштовій скриньці. Ми були надто зайняті, щоб прочитати її за сніданком.

- Ну що? - перепитав він. - То як?

- Звісно, - відповіла я. - Просто в якусь мить я подумала, що ми одружимося вдома. Звичайно, я не розраховувала на церкву, гостей і таке інше.

І усміхнулася йому. Зробила радісне обличчя.

- Хіба це не було б весело? - сказала я.

Замість відповіді він розвернувся до дверей, відчинив їх, і ми опинилися у невеличкому передпокої.

- Це ти? - гукнула місіс Ван Гоппер із вітальні. - Що ти, в біса, робила? Я телефонувала в контору тричі, і мені сказали, що тебе там не бачили.

Раптом мені закортіло сміятись і плакати водночас, а ще засмоктало під ложечкою. На якусь скажену мить у мене навіть виникло бажання, щоб нічого цього не трапилось, мені захотілося просто, насвистуючи, гуляти десь на самоті.

- Боюсь, це моя провина, - заходячи до вітальні, промовив він, зачинив за собою двері, і я почувала її здивований вигук.

Потому я пішла до своєї спальні й усілася біля відчиненого вікна. Я почувалася, немов у передпокої лікаря. Мусила гортати сторінки часопису, розглядати світлини, які не мали для мене жодного значення, і читати статті, з яких нічого не запам'ятаю, доки не прийде жвава й спритна медсестра, з якої вся її людяність давно змита роками роботи із засобами дезінфекції: «Усе гаразд, операція пройшла успішно. Нема чого хвилюватися. Я б на вашому місці пішла додому й поспала».

Стіни номера були товсті, до мене не долинав навіть гул голосів. Я думала про те, що він їй казав, які підбирав слова. Можливо, він говорив: «Розумієте, я закохався в неї, шойно ми познайомилися. Відтоді ми бачилися з нею щодня». І вона відповіла: «Треба ж таке, містере де Вінтер, це найромантичніша історія, яку я чула». Романтична - саме це слово я намагалася пригадати в ліфті. Так, звісно. Романтична. Саме так люди й казатимуть. Усе сталося неочікувано й романтично. Вони раптом вирішили одружитися, ось і все. Справжня пригода. Обійнявши руками коліна, я сиділа на кушетці й усміхнулася сама до себе, думаючи, як же це чудово, якою ж я буду щасливою. Я вийду заміж за коханого чоловіка. Я стану місіс де Вінтер. Я почувалася геть по-дурному через те, що в мене досі смоктало під ложечкою, коли я була такою щасливою. Ну звісно ж, нерви. Оце очікування; немов у передпокої лікаря. Зрештою, було б краще, якби ми зайшли до вітальні, узявшись за руки, сміючись, усміхаючись одне одному, а він би сказав: «Ми збираємося одружитися, ми так сильно одне одного покохали».

Покохали. Він досі не сказав, що мене кохає. Мабуть, не мав часу. За сніданком усе сталося так швидко. Мармелад, кава й той танжерин. Не було часу. Танжерин був дуже гіркий. Ні, він не сказав, що мене кохає. Лише - що ми одружимося. Коротко і ясно, дуже оригінально. Оригінальні пропозиції набагато кращі. Вони більш ширі. Не такі, як у інших. Не такі, як у молодших чоловіків, які говорять нісенітниця, ймовірно, не маючи на увазі й половини з того, що кажуть. Не такі, як у молодих, які говорять так незв'язно, так пристрасно, обіцяючи неможливе. Не такі, як та перша, яку він робив Ребецці... Я не маю про це думати. Треба викинути це з голови. Цю заборонену, нашептану демонами думку. Відступися від мене, сатано! Я ніколи не маю про це думати, ніколи, ніколи, ніколи. Він кохає мене, він хоче показати мені Мендерлей. Вони коли-небудь закінчать розмовляти? Коли-небудь покличуть мене до кімнати?

Поруч із моїм ліжком лежала книжка з поезіями. Він забув, що позичив її мені. Вочевидь, вона мало що для нього означала. «Ну ж бо, - нашіптував демон, - розгорни її на титульній сторінці; це ж те, що тобі так хочеться зробити, хіба ні? Відкрий титульну сторінку». «Нісенітниця, - сказала я. - Я просто збираюся покласти її разом із рештою речей». Я позіхнула. Підійшла до столика біля ліжка. Узяла книжку. Перечепилася ногою за гнучкий дріт настільної лампи, заточилася, і книжка випала мені з рук на підлогу. Впавши, вона розгорнулася на титульній сторінці. «Максу - від Ребекки». Вона померла, а думати про мертвих не слід. Вони спочивають у мирі, на їхніх могилах росте трава. Проте якою ж живою видавалася вона, якою ж сильною! Ці химерні похилі літери. Крапля чорнила. Вчорашня. Напис

здавався зробленим учора. Я взяла з дорожнього несесера свої ножиці для нігтів і, озираючись через плече, мов злочинець, вирізала сторінку.

Я вирізала сторінку з книжки цілком. Не лишила зазубрених країв, і, коли сторінки не стало, книжка виглядала біленькою й чистенькою. Нова книжка, якої ніхто не торкався. Я розірвала сторінку на безліч маленьких шматочків і викинула їх у кошик для паперів. Тоді пішла й усілася на кушетку знову. Мене не полишали думки про пошматовані клаптики в кошику, і за мить я підвелася й ще раз зазирнула в смітник. Навіть тепер чорнило на клаптиках паперу виглядало жирним і чорним, напис не був знищений. Я взяла коробку сірників і підпалила рештки. Полум'я було гарним, воно заплямовувало папір, загортало краєчки, робило похилий почерк геть нерозбірливим. Клаптики тріпотіли й перетворювалися на сірий попіл. Літера «Р» зникла останньою, вона перекрутилася, охоплена полум'ям, на якусь мить, звиваючись, вилізла назовні, зробившись іще більшою, ніж раніше. А тоді також зломилась; вогонь її знищив. Це був навіть не попіл, а перистий пил... Я сходила й вимила руки в раковині. Почулася краще, набагато краще. Мене охопило чисте відчуття нового, яке з'являється, коли на початку року вішають на стіну календар. Перше січня. Я відчула таку ж свіжість, таку ж радісну впевненість. Відчинилися двері, й він увійшов до кімнати.

- Усе гаразд. Спершу через шок вона втратила дар мови, але вже починає приходити до тями, тож я сходжу вниз до порт'є, щоб пересвідчитися, що вона встигне на перший потяг. Якусь мить вона поводитися нерішуче; думаю, сподівалася бути на весіллі свідком, утім я був невблаганний. Іди й поговори з нею.

Він ані словом не обмовився про свою радість, своє щастя. Не взяв мене за руку й не зайшов до вітальні зі мною. Лише усміхнувся, помахав рукою та вийшов у коридор. Я пішла до місіс Ван Гоппер, почуваячись невпевнено, доволі сором'язливо, мов покоївка, яка передала повідомлення про своє звільнення через подругу.

Вона стояла біля вікна й курила цигарку, дивна, безрадісна низенька постать, яку я більше ніколи не побачу: жакет щільно облягав її великі груди, кумедний капелюх сидів на її голові набакир.

- Що ж, - сказала місіс Ван Гоппер сухим різким голосом, не таким, яким би вона спілкувалася з ним, - маю визнати, що ти попрацювала понаднормово. Тиха вода греблю рве - це точно про тебе. Як тобі це вдалося?

Я не знала, що їй відповісти. Мені не сподобалася її посмішка.

- Тобі пощастило, що я підхопила грип, - мовила вона. - Тепер я розумію, як ти проводила свої дні й чому була такою забудькуватою. Уроки тенісу, аякже! Знаєш, могла б мені й розповісти.

- Вибачте, - проказала я.

Місіс Ван Гоппер з цікавістю на мене поглянула, окинула очима мою постать.

- І він каже мені, що збирається одружитися з тобою за кілька днів. Тобі пощастило, що ти не маєш родичів, які поставили б тобі деякі запитання. Що ж, мене це тепер не стосується, я вмиваю руки. Мені радше цікаво, що подумают друзі містера де Вінтера, але припускаю, це вже його справа. Ти розумієш, що він набагато за тебе старший?

- Йому лише сорок два, - сказала я, - а я вже достатньо доросла.

Вона засміялась і струсила цигарковий попіл на підлогу.

- Це вже точно.

Місіс Ван Гоппер дивилася на мене так, як ніколи не робила цього раніше. Оцінюючи, розглядаючи, як суддя на виставці худоби. У її погляді було щось допитливе, щось неприємне.

- Скажи мені, - мовила вона скрадливо, по-дружньому, - ти робила речі, які робити не слід?

Це нагадало мені кравчиню Блез, коли та пропонувала десять відсотків.

- Я не знаю, що ви маєте на увазі, - відповіла я.

Місіс Ван Гоппер зареготала й знизала плечима.

- Ой, нехай... не зважай. Але я завжди казала, що англійські дівчата - темні конячки, бо до всього ставляться, як до хокею. Тож тепер я маю їхати до Парижа сама, а ти тут чекатимеш, доки твій кавалер отримає дозвіл на шлюб? Я зауважила, що він не запросив мене на весілля.

- Не думаю, що він хоче його влаштовувати, та й у будь-якому разі вам треба було відпливати.

- Гм, гм, - відповіла вона, взяла свою косметичку й почала пудрити носа.
- Сподіваюся, ти справді знаєш, що робиш. Зрештою, все це відбулося доволі поспішно, чи не так? За кілька тижнів. Не думаю, що з ним легко поладнати, тож тобі доведеться пристосовуватися до його звичок. Знаєш, досі ти жила надзвичайно безтурботно, і я б не сказала, що ти збивалася з ніг. Щоб господарювати в Мендерлей, тобі доведеться перевершити саму себе. Чесно кажучи, люба, я просто не уявляю, як ти з цим упораєшся.

Її слова прозвучали луною тих, які я сама казала собі годину тому.

- У тебе немає досвіду, - продовжувала вона, - ти не знайома з цим колом людей. Тобі ледь удавалося зв'язати два слова під час моїх чаквань за грою в бридж. Як ти збираєшся спілкуватись із усіма його друзями? За її життя Мендерлей славився своїми прийомами. Звісно ж, він усе тобі про них розповів, чи не так?

Я завагалася, але, дякувати Богу, вона не замовкала й не чекала від мене відповіді.

- Звісно ж, я бажаю тобі щастя й можу тебе запевнити, що він дуже привабливий чоловік, проте - що ж, мені шкода, але, на мою думку, ти робиш велику помилку, про яку гірко пошкодуєш.

Місіс Ван Гоппер облишила пудреницю й озирнулася на мене через плече. Мабуть, нарешті вона говорила широко, проте мені такої широкості не хотілося. Я нічого не відповіла. Ймовірно, у мене був понурий вигляд, оскільки вона степенула плечима й підійшла до дзеркала, поправляючи свого схожого на гриб капелюха. Я зраділа, що вона іде, зраділа, що більше ніколи її не побачу. Мені було шкода тих місяців, які я провела поряд із нею, працюючи на неї, отримуючи від неї платню, не відступаючи від неї ні на крок, мов тінь, непримітна й німа. Звісно, в мене не було досвіду, звісно, я була дурна, сором'язлива і юна. Я все це знала. Їй не потрібно було мені цього говорити. Припускаю, вона це зробила умисно, і з якоїсь суто жіночої причини цей шлюб викликав у неї обурення; це був удар по шкалі її цінностей.

Що ж, я на це не зважати́му, я забуду іі й ці колючі слова. Коли я пошматувала й спалила ту сторінку, в мені народилася нова впевненість. Минулого не існуватиме для жодного з нас; ми почнемо спочатку, він і я. Минуле розвіялося, мов попіл у кошику для паперів. Я стану місіс де Вінтер. Я житиму в Мендерлей. Невдовзі вона поїде в торохкітливому спальному вагоні, без мене, а ми з ним разом сидітимемо в готельному ресторані, вечерятимемо за одним столом, плануватимемо майбутнє. Переломна мить перед великою пригодою. Імовірно, шойно вона поїде, він нарешті заговорить до мене, зізнається в коханні, скаже, який він щасливий. Досі на це не було часу, так чи інакше, такі речі казати непросто, вони потребують певного моменту. Я підвела погляд і помітила відображення у дзеркалі. Місіс Ван Гоппер спостерігала за мною, на її устах була поблажлива посмішка. Я подумала, що врешті-решт вона виявить шляхетність, простягне мені руку й побажає щастя, підбадьорить і скаже, що все буде добре. Проте вона лише продовжувала посміхатись, запихаючи під капелюх неслухняне пасмо волосся.

- Ти, звичайно, знаєш, - мовила вона, - навіщо він із тобою одружується, чи не так? Ти ж не тишиш себе думкою, що містер де Вінтер тебе кохає? Насправді той порожній будинок настільки діє йому на нерви, що він ледь не зійшов з глузду. Він зізнався в цьому, доки ти не зайшла. Просто йому більше нестерпно жити там самому...

7

Ми приїхали в Мендерлей на початку травня, прибувши туди, як сказав Максим, із першими ластівками та дзвониками. Це мав бути найкращий час, перед повним літнім розквітом: азалії в долині щедро пахнутимуть, а криваво-червоні рододендрони ряснітимуть цвітом. Пам'ятаю, ми виїхали на автомобілі з Лондона вранці під страшною зливою та прибули в Мендерлей приблизно о п'ятій вечора, якраз устигнувши на чаювання. Я й зараз бачу себе, як зазвичай, невідповідно одягнену, хоча вже й сім тижнів заміжно, в рудувато-коричневій трикотажній сукні, з невеличкою горжеткою з хутра кам'яної куниці довкола шиї і, на довершення, в завеликому на мене безформному макінтоші, що звисав аж до щиколоток. Мабуть, то була данина погоді, до того ж його довжина додавала мені кілька дюймів зросту. В руках я стискала пару рукавичок із крагами та великий шкіряний саквояж.

- Це все лондонський дощ, - сказав Максим, коли ми виїхали, - зачекай, шойно ми дістанемося Мендерлея, для тебе засяє сонце. - І він мав рацію, адже хмари залишили нас в Ексетері, вони відступили, відкривши величне блакитне небо над нашими головами й білу дорогу попереду.

Побачивши сонце, я зраділа, оскільки забобонно вважала дощ лихим знаком і свинцеве лондонське небо відбило в мене бажання розмовляти.

- Тобі вже краще? - поцікавився Максим, і я усміхнулась, беручи його руку, думаючи, яким простим це видається йому - повернутися до себе додому, зайти до зали, взяти листи, подзвонити у дзвіночок, щоб принесли чай, - і мені стало цікаво, чи вгадав він, що я нервувала, і чи його запитання «Тобі вже краще?» означало те, що він мене розумів.

- Не переймайся, ми скоро будемо на місці. Гадаю, тобі кортить випити чаю, - сказав він і відпустив мою руку, бо ми дісталися повороту й змушені були сповільнити рух.

Тоді я зрозуміла, що він хибно потрактував моє мовчання, сприйнявши його за втому, йому й на думку не спадало, що насправді я боялася приїзду в Мендерлей так само, як прагла цього в теорії. Тепер, коли ця мить настала, я хотіла відкласти її на потім. Мені запраглося зупинитися в якомусь придорожньому трактирі й лишитися там, у кафе, біля безликого каміна. Я хотіла бути мандрівницею в дорозі, закоханою нареченою поруч зі своїм чоловіком. А не собою, яка вперше приїздить до Мендерлея, дружиною Максима де Вінтера. Ми проминули кілька дружніх на вигляд селищ, де з вікон хатин віяло добротою. Жінка з дитиною на руках усміхнулася мені з порога, а її чоловік, брязкаючи відром, рушив через дорогу до колодязя.

Я хотіла, щоб ми були одними з них, можливо, їхніми сусідами, і щоб Максим міг вечорами спиратися на браму котеджу, курячи люльку, пишачись власноруч вишоченою височезною рожею, доки я поратимусь на кришталево чистій кухні, ставлячи на стіл вечерю. На кухонній шафі гучно цокав би будильник, стояли б вишикувані в ряд блискучі тарілки, і після вечері, поклавши ноги на камінну решітку, Максим читав би свою газету, а я діставала б із шухляди величезну купу одягу, який необхідно було підлатати. Звісно, таке життя було б мирним і спокійним, і до того ж простішим, воно не вимагало б дотримання усталених правил.

- Лишилося всього дві милі, - сказав Максим. - Бачиш оту велику смугу дерев на виступі пагорба, що спускається в долину, за якою видніється клаптик моря? Там Мендерлей. То наш гай.

Я змусила себе усміхнутись, але нічого не відповіла, переживаючи напад паніки, відчуття тривожної некерованої нудоти. Зникло моє радісне збудження, розчинилася в повітрі моя щаслива гордість. Я почувалася, мов дитина, яку вперше привели до школи, або як недосвідчена юна покоївка, яка ніколи не покидала дому, а тепер шукає собі місця. Вся впевненість, якої я набула за ті короткі сім тижнів заміжнього життя, тепер нагадувала дрантя, що розвіюється під поривами вітру; мені здавалося, що я не розуміла навіть елементарних правил поведінки, не знала, де в мене права рука, а де ліва, стояти мені чи сідати, якими ложками та виделками користуватися за вечерю.

- На твоєму місці я б скинув цей макінтош, - мовив він, поглянувши на мене, - тут узагалі не дошило, і поправ свою кумедну горжетку. Бідося. Я так поспішав тебе сюди привезти, а треба ж було, мабуть, купити тобі в Лондоні одяг.

- Мені однаково, звісно, якщо ти не заперечуєш, - промовила я.

- Більшість жінок тільки про речі й думають, - відсторонено сказав він, і, повернувши за ріг, ми виїхали до перехрестя, де починався високий мур.

- Ось ми й приїхали.

У його голосі з'явилася нова нотка хвилювання, і я обома руками схопилася за шкіряне сидіння автомобіля.

Дорога вигнулася, й ліворуч перед нами постала сторожка, а біля неї - широко розчинена брама, за якою виднілася довга алея. Коли ми проїжджали повз, я помітила обличчя, що підглядали за нами крізь темне вікно сторожки, і дитину, яка вибігла з-за будиночка й не зводила з нас цікавих очей. Я втиснулася в сидіння, моє серце швидко забилося, я розуміла, чому ті обличчя не відривалися від вікна й чому з нас не зводила погляду дитина.

Вони хотіли побачити, яка я. Я могла уявити, як вони зараз збуджено говорять і сміються на своїй маленькій кухні. «Було видно лише верх її

капелюха, – казали вони, – вона не показала обличчя. Ну, що ж, завтра дізнаємося. Прийдуть чутки з маєтку». Мабуть, урешті-решт він таки здогадався, що я соромлюсь, бо взяв мене за руку, поцілував її і, посміючись, заговорив.

– Не зважай, якщо натикатимешся на певну цікавість, – сказав Максим. – Усі захочуть дізнатися, як ти виглядаєш. У них, мабуть, кілька тижнів не було іншої теми для розмов. Просто будь собою, і всі тебе полюблять. А будинком тобі перейматися не доведеться, там про все піклується місис Денверз. Просто залиш це їй. Насмілюсь сказати, спершу вона поставиться до тебе суворо – у неї екстраординарний характер, але не дозволяй їй тобі докучати. Просто в неї така манера поведінки. Бачиш цей чагарник? Коли тут цвітуть гортензії, він нагадує блакитну стіну.

Я не відповіла йому, оскільки думала про ту дівчинку, яка колись давно придбала в сільській крамниці листівку з малюнком і вийшла на яскраве сонячне світло, крутячи її в руках, задоволена тим, що купила, й думаючи: «Вона гарно виглядатиме в моєму альбомі. „Мендерлей“, яка гарна назва!» А тепер я тут живу, це мій дім. Я писатиму людям у листах: «Ми пробудемо в Мендерлеї все літо, ви маєте завітати до нас у гості», – і прогулюватимусь цією дивною незнайомою мені наразі алеєю, бездоганно знаючи кожен її вигин і поворот, помічаючи й схвалюючи ті місця, де попрацювали садівники – тут підстригли ззаду чагарник, там підрізали гілку, – і, підійшовши до сторожки біля залізної брами, щоб дружнім тоном дати яке-небудь доручення, запитаю в старій жінки: «Ну що, як ваша нога сьогодні?» – і та, уже не виявляючи цікавості, запросить мене до себе на кухню. Я заздрила Максиму, його безтурботності й невимушеності, усмішці на його губах, яка свідчила про те, що він радий повернутися додому.

Мені здавалися безкінечно далекими ті часи, коли я б так само змогла усміхатися й поводитися невимушено, і я прагнула, щоб вони настали якомога швидше; я б навіть погодилася бути старою, сивою жінкою з повільною ходюю, яка прожила тут багато років, – я б зголосилася на все, лише б не бути тією боязкою й дурною істотою, якою почувалася тоді.

За нами з брязкотом зачинилася брама, запилюженого шосе більше не було видно, і я зрозуміла, що ця алея Мендерлея геть не така, якою я її собі уявляла, вона не була широка, простора й вимощена гравієм, не була оточена з обох боків охайним, вирівняним граблями й мітлою дерном.

Ця алея звивалася й вигиналася, мов змія, місцями була не ширша, ніж якась стежина, а над нашими головами стриміла колонада дерев, чії гілки погойдувалися й перепліталися між собою, утворюючи аркаду, що нагадувала церковну стелю. Навіть полуденне сонце не пробивалося крізь мереживо цього зеленого листя, воно було надто щільно переплетене, і лишень маленькі мерехтливі плями теплого світла періодично пробивалися згори, укриваючи алею золотими цятками. Тут було дуже тихо, дуже спокійно. На шосе мені в обличчя віяв веселий західний вітер, примушуючи траву на узбіччі танцювати в унісон, але тут його не було. Навіть двигун автомобіля зазвучав по-новому, його гудіння зробилося нижчим, тихішим, ніж раніше. Алея спускалася в долину, і на нас наступали дерева, велетенські буки з гарними гладенькими білими стовбурами, вони простягали міріади своїх гілок одні до одних, а також до інших дерев, назви яких були мені невідомі, вони підступали дедалі ближче, так близько, що я могла торкнутися їх руками. Ми їхали далі, перетнули невеличкий, перекинутий через вузький струмочок місток, але ця алея, яка, по суті, алеєю не була, мов чарівна стрічка, так само звивалася й вигиналася темним і мовчазним гаєм, занурюючись у саме його серце, і все ж нам ще не трапилося жодної галявини, жодного місця, на якому міг би розташуватись будинок.

Її довжина починала мене нервувати; певно, за цим поворотом, думала я, або за тим, що далі; проте, нахилившись на сидінні вперед, я розчарувалася: не було ні будинку, ні поля, ні просторого й приемного саду, нічого, окрім тиші та густого гаю. Брама перетворилася на спогад, а шосе зосталося в іншому часі, іншому світі.

Раптом попереду, за темною алеєю, я побачила просвіт і клаптик неба, умить похмурі дерева поріділи, безіменні кущі зникли й з обох боків нас оточили яскраві криваво-червоні стіни, що пнулися високо вгору. Ми опинилися поміж рододендронів. У їхній раптовій появі було щось дивовижне, навіть разюче. Після дерев я була до них не готова. Їхні малинові квіти збили мене з пантелику, вони нагромаджувалися одні на одних без ліку – ні листя, ні гілля, нічого, окрім убивчого червоного кольору, соковитого й неймовірного, вони були геть не схожі на жоден із тих рододендронів, які мені доводилося бачити раніше. Я поглянула на Максима. Він усміхнувся.

- Подобаються? - запитав.

Я відповіла: «Так», - затамувавши подих, невпевнена, чи сказала правду, бо ж для мене рододендрони були чимось повсякденним, домашнім, консервативними рослинами рожевувато-бузкового або рожевого кольору, які ростуть пліч-о-пліч в охайних круглих клумбах. А це були справжні чудовиська, які пнулися до неба, згуртовані, мов батальйон, надто прекрасні, думала я, надто могутні; це взагалі були не рослини.

Тепер ми нарешті опинилися неподалік від будинку, я побачила поворот, якого чекала, криваво-червоні стіни досі оточували нас з обох боків, ми повернули востаннє й виїхали до Мендерлея. Так, там він і був, Мендерлей, на якого я чекала, Мендерлей з моєї давньої листівки. Вишуканий і прекрасний, досконалий і бездоганний, навіть кращий, ніж той, про який я мріяла, збудований у видолинку встеленого гладенькою травою луку й моховитих галявин, його тераси спускалися до садів, а сади – до моря. Коли ми під'їхали до широких кам'яних сходів і зупинилися перед відчиненими дверима, крізь одне з вікон із середниками я побачила, що в залі зібралася купа людей, і почула, як Максим вилаявся собі під ніс.

- Чорти б її вхопили! Їй же добре відомо, що я цього не люблю, - проказав він і рвучко вдарив по гальмах.

- Що сталося? - запитала я. - Хто всі ці люди?

- Боюсь, тобі цього не уникнути, - роздратовано мовив Максим. - Місіс Денверз зібрала всю клятву прислугу з дому й цілого маєтку, щоб привітати нас із приїздом. Усе гаразд. Тобі не треба буде нічого казати. Я все владнаю сам.

Відчуваючи тепер легку нудоту й озноб від довгої дороги, я шукала ручку дверцят, і доки незграбно намащувала замок, сходами спустився дворецький у супроводі лакея й відчинив їх для мене.

Дворецький виявився старим, мав добре обличчя, тож, простягнувши руку, я усміхнулася йому, однак, схоже, він був незрячий, бо ж натомість узяв мій плед разом із маленьким дорожнім несесером і розвернувся до Максима, водночас допомагаючи мені вийти з машини.

- Що ж, ось і ми, Фрісе, - сказав Максим, знімаючи рукавички. - Коли ми виїжджали з Лондона, йшов дощ. Здається, у вас тут його не було. З усіма все гаразд?

- Так, сер. Дякую, сер. У нас тут цілий місяць було сухо. Радий бачити вас удома. Сподіваюсь, ви почуваетесь добре. І мадам також.

- Так, з нами все гаразд. Дякую, Фрісе. Ми радше стомлені з дороги й хочемо чаю. Я не розраховував, що тут таке влаштують.

Він кивнув головою в бік зали.

- Наказ місіс Денверз, сер, - без жодних емоцій на обличчі відповів дворецький.

- Я міг би здогадатися, - різко мовив Максим. - Ну ж бо, - повернувся він до мене, - це триватиме недовго, а тоді ти зможеш випити чаю.

Ми разом піднялися сходами в супроводі Фріса та лакея, який ніс плед і мій макінтош, і я відчула, як у мене трішки засмоктало під ложечкою й стисло судомою горло.

Зараз я можу заплющити очі й повернутися до тієї миті, побачити себе таку, якою, певно, й була, стоячи на порозі будинку, - худу незграбну постать у трикотажній сукні, яка стискала в липких руках пару рукавичок з крагами. Я бачу велику кам'яну залу, широко відчинені двері бібліотеки, картини Пітера Лелі й Ван Дейка на стінах, вишукані сходи, що вели до хорів для менестрелів, і там, у тій залі та кам'яних коридорах, аж до самої ідальні, ряд за рядом, море облич, зацікавлених, з відкритими ротами, вони дивилися на мене так, наче були натовпом роззяв на площі, а я - жертвою зі зв'язаними за спиною руками. Вона виринула з моря облич, висока й худорлява, одягнена в усе чорне, завдяки яскраво окресленим вилицям і великим впалим очам її обличчя нагадувало пергаментно-білий череп, що стримів на кістяку скелета.

Вона наблизилася до мене, і я простягла їй руку, заздрячи її почуттю гідності й самовладанню; однак коли вона торкнулася мене, її рука виявилася м'якою й важкою, мертвотно холодною, вона лежала в моїй, наче щось неживе.

- Це місіс Денверз, - сказав Максим, і та почала говорити, досі тримаючи свою мертву руку в моїй, ні на мить не зводячи з мене своїх впалих очей, тож я відводила свої, і наші погляди не перетиналися, втім коли це таки відбулося, її рука поворухнулася в моїй, до неї повернулося життя, а я стала почуватися незручно й засоромилася.

Зараз я вже не згадаю її слів, але знаю, що від імені себе й усієї прислуги вона привітала мене з приїздом у Мендерлей, то була холодна церемонна промова, відрепетирувана для такої нагоди, виголошена таким само холодним і неживим, як і її руки, голосом. Закінчивши, місіс Денверз зачекала, немов бажаючи почути відповідь, і мені пригадується, як я зашарілася, пробурмотіла щось на кшталт подяки й, знімаючи, впустила рукавички. Вона нахилилася, щоб підняти їх, і коли простягла їх мені, я побачила, як її губи розтягнулися в ледь помітній зневажливій посмішці, й одразу ж зрозуміла, що місіс Денверз вважає мене невихованою. Щось у виразі її обличчя викликало в мене неспокій, і навіть коли вона відступила назад і зайняла своє місце поміж решти, я могла бачити цю чорну постать, вона виділялася, в ній відчувалася індивідуальність і відокремленість, незважаючи на її мовчання, я знала, що вона не зводить з мене очей. Максим узяв мене за руку й виголосив коротку подячну промову просто й невимушено, ніби це не коштувало йому жодних зусиль, а затим він повів мене до бібліотеки пити чай, зачинив за нами двері, й ми знову лишилися наодинці.

Від каміна з нами підбігли привітатися двоє кокер-спанієлів. Вони облапали Максима, від захвату їхні довгі шовковисті вуха відстовбурчилися назад, вони пошукали носами долоні, а тоді облишили його й підійшли до мене, доволі невпевнено, доволі підозріло приножуючись до моїх каблуків. Сліпий на одне око матері я невдовзі набридла, і, буркнувши, вона повернулася до вогню, проте молодший, Джеспер, притулився носом до моєї долоні й поклав мені на коліно своє підборіддя, він мав глибокі розумні очі і, коли я почала пестити його шовковисті вуха, завихляв хвостом.

Я одразу відчула себе краще, щойно зняла капелюх і свою нещасну горжетку й пожбурила їх разом із рукавичками та сумкою на кушетку біля вікна. Це була простора зручна кімната зі стінами, заставленими книжками аж до стелі, кімната, яку нізащо не полишить чоловік, який живе сам: масивні крісла біля великого відкритого каміна, кошики для двох собак, у яких, судячи з красномовних заглибин у кріслах, ті ніколи не сиділи. Її високі вікна виходили на галявини, за якими вдалині мерехтіло море.

У кімнаті відчувався старий невиразний аромат, неначе повітря тут майже не змінювалося, незважаючи на солодкі запахи бузку і троянд, які приносили сюди раннього літа. Звідки б сюди не потрапляло повітря – з саду чи з моря, – воно втрачало свою первинну свіжість, стаючи частиною цієї незмінної кімнати, заставленої запліснявілими й ніколи не читаними книжками, кімнати з прикрашеною завітками стелею, темними панелями, важкими порт'єрами.

Це був древній запах плісняви, запах безмовної церкви, де рідко правлять службу, де крізь каміння проростає іржаво-рудий лишайник, а вусики плюща стеляться геть до самих вікон. Кімната, де панував мир, кімната, де можна було поринути в роздуми.

Невдовзі нам принесли чай – це була велична коротка вистава, виконана Фрісом і молодим лакеєм, і в якій я не брала жодної участі, доки вони не вийшли з кімнати; і доки Максим проглядав величезну купу своїх листів, я смакувала два соковитих пончики, розламувала руками крамбл і ковтала гарячий чай. Раз по раз він поглядав на мене й усміхався, а тоді знову повертався до всіх тих листів, що, мабуть, накопилися протягом місяця, і я задумалася про те, як мало мені було відомо про його життя тут, у Мендерлеї, про його щоденну рутину, про його знайомих, друзів, чоловіків і жінок, про те, які рахунки він сплачував, які накази віддавав, господарюючи в маєтку. Останні тижні промайнули так швидко, і я, ідучи поряд із ним Францією та Італією, думала лише про те, як я його кохала, дивилася на Венецію його очима, відгукувалася луною на його слова, не розпитувала ні про минуле, ні про майбутнє, задоволена своїм маленьким нинішнім тріумфом.

Адже він виявився веселішим, ніж я думала, ніжнішим, ніж я мріяла, виказував більше молодечої палкості сотнями способів, даруючи мені радість, він не був тим Максимом, якого я побачила вперше, тим незнайомцем, який сидів за столиком у ресторані на самоті, дивлячись перед себе, занурений у свою таємничу сутність. Мій Максим сміявся й співав, жбурляв у воду камінці, брав мене за руку, він не супив брів, на його плечах не лежав тягар. Я знала його як коханця, як друга, і впродовж тих тижнів забула, що він мав упорядковане, систематизоване життя, життя, до якого він муситиме повернутися знову, що триватиме, як і раніше, і пережиті нами короткі святкові тижні розчиняться в повітрі.

Я бачила, як він читав листи, бачила, як він насупився через один, усміхнувся, прочитавши інший, байдуже відкинув третій, і – Боже ж милостивий, подумала я, серед них міг би лежати й мій лист, написаний із Нью-Йорка, і він читав би його так само незворушно, спершу, ймовірно, спантеличений підписом, а тоді, позіхнувши, пожбунив би його до купи

інших у кошик, потягнувшись по чашку з чаєм. Від усвідомлення цього мене пройняв дроз; за яку ж тоненьку волосинку я перебувала від того, що могло статися! Адже він міг би сидіти тут і пити свій чай, як сидів зараз, так чи інакше продовжуючи жити своїм домашнім життям, і, вочевидь, не був би надто високої думки про мене, у будь-якому разі, не шкодував би, доки я, у Нью-Йорку, граючи в бридж із місіс Ван Гоппер, день у день чекала б на лист, який ніколи не прийшов би.

Я відкинулася в кріслі, роздивляючись кімнату, намагаючись прищепити собі бодай трішки впевненості, якимось по-справжньому усвідомити, що я – тут, у Мендерлей, у будинку з листівки, у тому самому знаменитому Мендерлей. Мені доведеться привчити себе, що все це тепер мое, таке ж мое, як і його, – це глибоке крісло, в якому я сиділа, ця купа книжок, яка сягала стелі, картини на стінах, сади, гай, Мендерлей, про який я колись читала, усе це тепер було моїм, адже я вийшла за Максима.

Ми постаріємо разом, сидітимемо отак за чаєм, старі люди, Максим і я, з нашими собаками, наступниками цих, а в бібліотеці висітиме цей самий давній запах плісняви, що й зараз. Вона пам'ятатиме славні часи свого збезчещення й перевірки на міцність, коли наші хлопчики були малими, – наші хлопчики, – адже я вже бачила, як вони вилазять на диван з брудними черевиками, завжди приносячи з собою різкі й крикетні битки, великі складані ножі, луки та стріли.

На рівній і наразі начищеній поверхні столу стоятиме потворна коробка з метеликами й нетлями, і ще одна – із загорнутими у вату пташиними яйцями.

– Не складайте весь цей мотлох тут, – казатиму я. – Віднесіть його до навчальної кімнати, любі.

І, перегукуючись між собою, вони побіжать туди – лишень один, менший, тихіший, ніж решта, залишиться стояти без діла на самоті.

Мої фантазії розвіялись, щойно відчинилися двері й до бібліотеки зайшли Фріс із лакеєм, щоб прибрати посуд.

– Місіс Денверз цікавиться, чи мадам не бажає побачити свою кімнату, – сказав він мені, коли зі столу вже прибрали.

Максим підвів очі від листів.

– Як облаштували східне крило? – запитав він.

– Насправді, як на мене, дуже гарно, сер. Звісно, там було дуже брудно, доки працювали робітники, і якийсь час місіс Денверз побоювалася, що його не встигнуть завершити до вашого повернення. Проте минулого понеділка все прибрали. Мені здається, вам там буде дуже зручно. І, звичайно ж, та частина будинку набагато світліша.

– Ти щось змінив? – поцікавилась я.

– О, геть небагато, – коротко відповів Максим. – Лише інакше облаштував і пофарбував кімнату у східному крилі, підготувавши її для нас. Як каже Фріс, та частина будинку набагато веселіша й звідти відкривається чудовий вид на трояндовий сад. За життя моєї матері це крило було відведене для гостей. Я приєднаюся до тебе, щойно завершу з цими листами. Біжи, тобі випала добра нагода заприятелювати з місіс Денверз.

Я поволі підвелась, відчуваючи, як до мене повертається колишня знервованість, і вийшла до зали. Я б хотіла мати змогу дочекатися Максима, а тоді, взявши його під руку, піти дивитися кімнати разом. Я не

хотіла робити цього наодинці з місіс Денверз. Якою здоровенною здавалася ця велична зала тепер, коли спорожніла! Мої кроки дзвінко відлунювали від вимощеної камінням підлоги, луна здіймалася аж до стелі, і цей звук змушував мене відчувати провину, схожу на ту, яку відчуваєш у церкві, коли тебе охоплює сором і поглинає таке саме відчуття скутості. Мої кроки безглуздо стукотіли, і я подумала, що Фріс у своїх черевиках на повстаній підозві, певно, вважає мене дурною.

- Він дуже великий, чи не так? - запитала я, надто радісно, надто вимушено, однак він відповів мені з усією серйозністю.

- Так, мадам. Мендерлей - велике місце. Не таке величезне, як деякі, звісно, проте достатньо велике. У давнину тут була стара бенкетна зала. Її й досі використовують для таких урочистих подій, як звані вечери або бали. І, знаєте, раз на тиждень сюди пускають відвідувачів.

- Так, - відказала я, досі звертаючи увагу на свої гучні кроки, йдучи за ним і відчуваючи, що він ставиться до мене так само, як ставився б до одного з відвідувачів, та до того ж я й сама поводитися, як відвідувач, увічливо роззираючись то праворуч, то ліворуч, розглядаючи розвішану на стіні зброю й картини, торкаючись руками різьблених перил на сходах.

Нагорі, у кінці сходів, на мене чекала чорна постать, її впалі очі на блідому, схожому на череп обличчі уважно спостерігали за мною. Я озирнулася в пошуках надійного Фріса, проте той рушив залом далі й зник у коридорі.

Я лишилася з місіс Денверз наодинці. Я піднімалася сходами до неї, а вона нерухомо чекала, склавши перед собою руки, ні на мить не зводячи погляду з мого обличчя. Я змусила себе усміхнутися, і хоча не отримала на це жодної відповіді, місіс Денверз я не звинувачувала, бо ж приводу для усмішки не було, це був дурний вчинок, моя усмішка була надто сьйливою та штучною.

- Сподіваюсь, що не змусила вас чекати, - промовила я.

- Це вже вам вирішувати, як розподіляти свій час, мадам, - відповіла вона. - Я тут для того, щоб виконувати ваші накази.

Затим вона розвернулася й покрокувала аркадою хорів у напрямку коридору, що починався далі. Ми рушили широким устеленим килимом проходом, повернули ліворуч, пройшли крізь дубові двері, спустилися вузькими сходами донизу, а тоді піднялися такими самими сходами й вийшли до інших дверей. Їх вона розчахнула, ставши збоку, щоб дати мені дорогу, і я увійшла до невеличкого передпокою або будуару з диваном, кріслами та письмовим столом, з якого можна було потрапити до великої спальні для двох осіб із широкими вікнами й розташованою за нею ванною кімнатою. Я одразу ж підійшла до вікна й визирнула надвір. Унизу розкинулися трояндовий сад і східна частина тераси, а за садом височів гладенький укритий травою берег, який простягався до ближніх дерев гаю.

- Отже, моря звідси не видно, - мовила я, розвертаючись до місіс Денверз.

- Ні, з цього крила - ні, - відказала вона. - До того ж тут його навіть не чути. Перебуваючи в цьому крилі, навіть не подумаєш, що море десь поблизу.

У неї була особлива манера говорити, неначе за її словами крилося щось іше, до того ж вона наголосила на словах «у цьому крилі», немовби натякаючи на певну другорядність кімнати, в якій ми зараз перебували.

- Шкода, я люблю море, - сказала я.

Вона не відповіла; лишень продовжувала дивитися на мене, склавши руки перед собою.

- У будь-якому разі, це дуже мила кімната, і я впевнена, що почуватимуся тут зручно. Я так розумію, її відремонтували до нашого повернення?

- Так, - відповіла вона.

- Якою вона була до цього?

- Тут були бузкові шпалери та інакші портъери. Містер де Вінтер вважав, що вона має не надто радісний вигляд. Її майже не використовували, хіба для випадкових гостей. Але містер де Вінтер надіслав у листах спеціальні вказівки, повідомивши, що в цій кімнаті житимете ви.

- То це не була його спальня?

- Ні, мадам, він раніше ніколи не користувався кімнатами в цьому крилі.

- О, він мені про це не розповідав, - відказала я, підійшла до туалетного столика й почала поправляти волосся. Мої речі вже розпакували, мої щітки для волосся і гребінець лежали на таці. Я зраділа, що Максим подарував мені набір щіток і що вони були розкладені тут, на туалетному столику, на видноті, перед місіс Денверз. Вони були нові, вони коштували грошей, я не мусила їх соромитися.

- Еліс розпакувала ваші речі й попідкується про вас, доки не прибуде ваша служниця, - промовила місіс Денверз. Я усміхнулася до неї знову й поклала щітку для волосся на туалетний столик.

- У мене немає служниці, - зніяковіло відказала я. - Упевнена, якщо Еліс - покоївка, то вона добре про мене подбає.

На обличчі місіс Денверз з'явився такий самий вираз, як і під час нашої першої зустрічі, коли я так незграбно впустила на підлогу свої рукавички.

- Боюсь, довго так тривати не зможе, - мовила вона. - Розумієте, леді у вашому становищі належить мати особисту служницю.

Я зашарілася й знову потягнулася по свою щітку. В її словах відчувався докір, який я прекрасно зрозуміла.

- Якщо ви вважаєте, що це необхідно, то, можливо, підшукаєте її для мене, - сказала я, уникаючи її погляду. - Можливо, яку-небудь юну дівчину, що прагне чомусь навчитися.

- Як забажаєте, - відповіла місіс Денверз. - Це вам вирішувати.

Запала мовчанка. Мені хотілося, щоб вона пішла геть. Я не могла зрозуміти, чому вона стоїть і спостерігає за мною, склавши руки на своїй чорній сукні.

- Гадаю, ви живете в Мендерлеї вже багато років, - сказала я, вдаючись до чергової спроби. - Довше, ніж будь-хто інший?

- Не довше, ніж Фріс, - відповіла вона, і я подумала про те, який же неживий у неї голос, він був холодний, як і її рука в ту мить, коли опинилася в моїй. - Фріс працював тут ще за життя старого господаря, коли містер де Вінтер був маленьким хлопчиком.

- Зрозуміло, - мовила я. - Отже, раніше вас тут не було?

- Ні, - відказала вона, - раніше не було.

Я ще раз поглянула на неї і знову зустрілася з її темними й похмурими очима на білому обличчі, що впилися в мене, і не знаю чому, але це викликало в мене дивне відчуття неспокою, передчуття біди. Я спробувала усміхнутись, але не змогла; мене стримували ці згаслі очі, в яких не було жодного зблиску співчуття.

- Я приїхала сюди, коли перша місіс де Вінтер стала нареченою, - промовила місіс Денверз, і її монотонний та невиразний, як я вже казала, голос зробився різким, неочікувано ожив, набув значущості, а на її сухорлявих вилицях з'явилися краплі рум'янцю.

Ця зміна виявилася такою раптовою, що шокувала мене й дещо налякала. Я не знала ні що зробити, ні що сказати. Здавалося, наче вона проказала якісь заборонені слова, слова, які довгий час ховала всередині себе й більше не змогла втримати. Вона й досі не зводила з мене очей; вони дивилися на мене із загадковою сумішшю жалю й зневаги, аж доки я не відчула себе навіть іще молодшою, іще більш непризвичаеною до життя, ніж я собі уявляла.

Я бачила, що місіс Денверз зневажає мене з усім притаманним їй класу снобізмом через те, що я не була величною леді, через те, що була боязкою, сором'язливою й невпевненою в собі. Втім у її очах, окрім зневаги, було щось іще, щось неабияк схоже на рішучу неприязнь або й справжню ненависть.

Я мусила щось сказати, я не могла й далі сидіти отак, бавлячись своєю шіткою для волосся, показуючи, як сильно її боюсь і не довіряю їй.

- Місіс Денверз, - почула я свій голос, - сподіваюся, ми заприятелюємо й зрозуміємо одна одну. Поставтеся до мене з терпінням. Розумієте, таке життя для мене нове, я жила геть інакше. Але мені справді хочеться досягти успіху й передусім зробити містера де Вінтера щасливим. Я знаю, що в управлінні маєтком можу покластися на вас, - так сказав містер де Вінтер, - а ви просто хазяйнують так, як це робили завжди; я не вноситиму жодних змін.

Я замовкла, дещо задихавшись, досі невпевнена в собі й у доречності своїх слів, і, поглянувши на місіс Денверз знову, помітила, що вона перемістилася й тепер стояла, тримаючись рукою за ручку дверей.

- Гаразд, - мовила вона. - Сподіваюсь, ви будете задоволені моєю роботою. Будинок був під моїм наглядом більше року, і містер де Вінтер ніколи не скаржився. Звісно, за життя покійної місіс де Вінтер усе було зовсім інакше; тоді тут було багато розваг, влаштовували численні прийоми, і хоча я й хазяйнувала замість неї, вона любила за всім наглядати особисто.

У мене знову з'явилось враження, що місіс Денверз дбайливо підбирала слова, що вона, так би мовити, намацувала шлях до моєї душі та спостерігала за ефектом, не зводячи погляду з мого обличчя.

- Я б радше довірила це вам, - повторила я. - Так було б краще.

Відтак на її обличчі з'явився той самий вираз, який я помітила, коли ми вперше потиснули руки в залі, вираз неприхованого глузування, неабиякої зневаги. Вона знала, що я ніколи не здатна буду чинити їй опір і до того ж боюсь її.

- Чи можу я ще щось для вас зробити? - запитала місіс Денверз і вдала, що оглядає кімнату.

- Ні, - запевнила я. - Ні. Думаю, в мене є все, що потрібно. Мені тут буде комфортно. Ви зробили цю кімнату такою чарівною.

Це останнє було моєю підлабузницькою спробою завоювати її прихильність.

Місіс Денверз стонула плечима, проте не усміхнулась.

- Я лише виконувала вказівки містера де Вінтера.

Узявшись за ручку відчинених дверей, вона затрималася в проході. Здавалося, наче місіс Денверз ще мала щось мені сказати, але нездатна була дібрати слів і чекала, доки я дам їй таку можливість.

Я хотіла, щоб вона пішла; вона стояла там, мов тінь, спостерігаючи за мною, оцінюючи мене впалими очима, що дивилися зі схожого на череп обличчя.

- Якщо раптом вам щось не сподобається, ви одразу мені кажіть, гаразд?

- Так, - відповіла я. - Так, звісно, місіс Денверз.

Але я зрозуміла, що вона не це мала на увазі, і знову запала мовчанка.

- Якщо містер де Вінтер питатиме про свою велику шафу, - раптом мовила вона, - скажіть йому, що її неможливо було перенести. Ми намагалися, але вона не пройшла крізь ці вузькі двері. Ці кімнати менші, ніж ті, що в західному крилі. Якщо йому не сподобається, як облаштували цю кімнату, нехай повідомить мене. Важко було зрозуміти, як тут усе обставити.

- Прошу вас, не турбуйтеся, місіс Денверз, - сказала я. - Я впевнена, що він усім буде задоволений. Але перепрошую, що спричинила вам стільки незручностей. Я й гадки не мала, що він ремонтував і наново облаштовував кімнати. Йому не варто було перейматися. Я впевнена, що мені було б так само радісно й зручно в західному крилі.

Вона з цікавістю на мене поглянула й покрутила ручку дверей.

- Містер де Вінтер сказав, що вам буде краще з цього боку. Кімнати в західному крилі дуже старі. Стара спальня вдвічі більша, ніж ця, теж дуже гарна кімната з прикрашеною завитками стелею. Там стоять надзвичайно цінні штофні стільці й оздоблений різьбленням камін. Це найпрекрасніша кімната в будинку. А її вікна виходять на галявини й море.

Я зніяковіла й дещо засоромилася. Я не розуміла, чому вона говорила з таким прихованим обуренням, водночас натякаючи на те, що ця кімната, де, як виявилось, я мала оселитися, була чимось посереднім, чимось, що не відповідало стандартам Мендерлея, - так би мовити, другорядна кімната для другорядної особи.

- Мабуть, містер де Вінтер залишив найкращу кімнату, щоб показувати її гостям, - припустила я. Вона продовжувала крутити ручку дверей, а тоді поглянула на мене ще раз, подивившись мені в очі, повагалася перед тим, як відповісти, а коли заговорила, її голос зазвучав навіть тихіше й ще монотонніше, ніж раніше.

- Спальні ніколи не показують гостям, лише залу, хори та вітальню під ними. - Раптом вона зробила паузу, обмацуючи мене поглядом. - Вони

мешкали в західному крилі й користувалися тими кімнатами, коли була жива місіс де Вінтер. Та велика кімната з видом на море, про яку я вам розповідала, слугувала спальнею місіс де Вінтер.

Тоді я побачила, як її обличчям пробігла тінь, вона відступила до стіни, ховаючись у темряві, у передпокої почулися кроки, і до кімнати зайшов Максим.

- Як воно? - запитав він мене. - Все гаразд? Вона тобі до вподоби?

Він з ентузіазмом озирнувся довкола, задоволений, наче школяр.

- Я завжди вважав, що це найпривабливіша кімната, - мовив Максим. - Усі ці роки її намарно використовували для гостей, але я завжди думав, що з неї можна щось зробити. Вам удалося чудово її облаштувати, місіс Денверз. Я ставлю вам найвищу оцінку.

- Дякую, сер, - з байдужим виразом обличчя відказала вона, а тоді розвернулася й вийшла з кімнати, тихенько причинивши за собою двері.

Максим підійшов до вікна й виглянув надвір.

- Я люблю цей трояндовий сад, - сказав він. - Один з моїх перших спогадів - це те, як я, ледве тримаючись на своїх маленьких ніжках, іду за матір'ю, а вона збирає мертві квітки. У цій кімнаті є щось мирне й радісне, до того ж тут тихо. Перебуваючи тут, навіть не скажеш, що до моря звідси лише п'ять хвилин пішки.

- Так само сказала й місіс Денверз.

Він відійшов від вікна й заходив кімнатою, торкаючись речей, дивлячись на картини, відчиняючи шафи, перебираючи пальцями мій розпакований одяг.

- Як поладнала зі старою Денверз? - зненацька запитав він.

Я відвернулася й знову взялася зачісувати волосся перед дзеркалом.

- Вона здається дещо напруженою, - за мить чи дві відповіла я. - Можливо, вона подумала, що я збираюся втручатися в хазяйнування.

- Не думаю, що вона заперечувала б, - сказав Максим. Я підвела погляд і побачила, що він спостерігає за моїм відображенням у дзеркалі; тому він відвернувся, знову підійшов до вікна й почав тихо, ледь чути насвистувати, розхитуючись вперед-назад на підборах.

- Ти на неї не зважай, - мовив він. - Вона багато в чому екстраординарна особа, і, ймовірно, з нею нелегко поладнати іншій жінці. Але тобі не варто цим перейматись. Якщо вона справді тобі докучатиме, ми її позбудемось. Утім, розумієш, вона знає свою справу і звільнить тебе від усіх господарських турбот. Мушу сказати, вона дещо грубо ставиться до слуг. Проте до мене задиратися не наважується. Я б уже давно її вигнав, якби тільки спробувала.

- Сподіваюсь, ми знайдемо спільну мову, коли вона познайомиться зі мною краще, - швидко проказала я. - Зрештою, те, що спершу вона на мене дещо зла, цілком природно.

- Зла на тебе? Чому це їй на тебе злитися? Що ти, в біса, маєш на увазі? - перепитав він.

Максим відвернувся від вікна, насупився, його обличчя набуло дивного, напіврозлюченого вигляду. Я не розуміла, чому це його так занепокоїло, – краще б я сказала щось інше.

– Я хочу сказати, що економіці набагато простіше піклуватися про господарство неодруженого чоловіка, – пояснила я. – Мені здається, вона звикла до цього і, можливо, боїться, що я буду багато наказувати.

– Наказувати, Господи... – почав він, – якщо ти думаєш... – а тоді замовк, підійшов і поцілував мене в маківку.

– Забудьмо про місіс Денверз, – мовив Максим. – Боюсь, вона не надто мене цікавить. Ходімо, я покажу тобі Мендерлей.

Того вечора я більше не побачила місіс Денверз і ми про неї не говорили. Викинувши її зі своїх думок, я почувалася щасливішою, я вже не відчувала себе зайдою, коли ми блукали кімнатами на першому поверсі, розглядали картини й Максим обіймав мене за плече, я стала почуватися тією, ким прагла стати, тією, ким уявляла себе у мріях, для кого Мендерлей став домом.

Коли я йшла вимощеною камінням залю, мої кроки більше не звучали дурнувато, бо ж підбиті цвяхами черевики Максима створювали набагато більше шуму, а тупіт чотирьох собачих лап здавався мені заспокійливою, приємною музикою.

Це був наш перший вечір, ми щойно приїхали, і розглядання картин забрало деякий час, тож я також зраділа, коли, подивившись на годинник, Максим сказав, що перевдягатися до вечері вже запізно; отже, мені не довелося ніяковіти перед покоївкою Еліс, запитуючи її, що мені одягнути, змушувати її допомагати мені вбратися, а потім спускатися довгими прольотами сходів до зали, мерзнути, з оголеними плечима, в сукні, подарованій мені місіс Ван Гоппер лише через те, що та не пасувала її доньці. Спершу я боялася церемонної вечері в тій строгій ідальні, а тепер, лише завдяки тому, що ми не перевдягнулися, все було гаразд, досить невимушено, майже так само, як під час наших спільних вечер у ресторанах. Я зручно почувалася у своїй трикотажній сукні, сміялася й розмовляла про те, що ми бачили в Італії та Франції, ми навіть розклали на столі миттеві фотографії, а Фріс і лакей були такими ж безликими, як офіціанти; вони не витріщалися на мене, як це робила місіс Денверз.

Після вечері ми повернулися до бібліотеки, невдовзі там опустили штори, а в камін докинули дров; як на травень, було зимно, тож я була вдячна теплу, що розходилося від охоплених полум'ям полін.

Сидіти отак разом після вечері було для нас чимось новим, адже в Італії ми зазвичай гуляли пішки або їздили на автомобілі, відвідували кафе, перехилилися через перила мостів. Зараз же Максим інстинктивно рушив до крісла, яке стояло ліворуч від каміна, і простягнув руку по газети. Він підклав собі під голову одну з широких подушок і підкурив цигарку. «Такі в нього звички, – подумала я, – так він робить завжди: цьому звичаю вже багато років».

Не дивлячись на мене, Максим узявся читати газету, він був задоволений, почувався зручно, він звик до такого життя, звик бути господарем у своєму домі. І доки я сиділа отак замислившись, підперши рукою підборіддя й пестячи м'які вуха одного зі спанієлів, мені спало на думку, що я була не першою, хто відпочивав у цьому кріслі; хтось тут сидів до мене, і, звісно ж, вона лишила свій слід на подушках і бильці, на якому спочивала її рука. Та інша наливала собі каву з цього ж срібного кавника, підносила до губ чашку, нахилилася до собаки, як і я.

Я несвідомо пересмикнулася, неначе хтось відчинив за моєю спиною двері й впустив до кімнати протяг. Я сиділа в кріслі Ребекки, я спиралася на подушку Ребекки, а собака підійшов до мене й поклав свою голову мені на коліно лише тому, що звук так робити й пам'ятав, як колись вона його тут пригощала цукром.

8

Звісно ж, я ніколи не усвідомлювала, що життя в Мендерлеї виявиться таким упорядкованим і розпланованим. Зараз, оглядаючись назад, я пригадую, як того першого ранку Максим підвівся, одягнувся й сів писати листи ще до сніданку, а коли я спустилася сходами донизу, вже по дев'ятій – мене дещо підганяли закличні удари гонга, – виявилось, що він майже поїв і вже чистив собі фрукти.

Максим поглянув на мене й усміхнувся.

– Не зважай, – мовив він. – Ти звикнеш. О цій порі в мене немає часу байдикувати. Розумієш, щоб господарювати в такому місці, як Мендерлей, треба працювати цілий день. Кава й гарячі страви – на столику. За сніданком ми завжди беремо їжу самі.

Я сказала щось про те, що мій годинник спізнювався, про те, що я надто затрималася у ванній, проте він навіть не слухав – читав листа і чомусь супився.

Я добре пам'ятаю, що мене приголомшило; я була вражена й дещо навіть ошелешена обсягом запропонованого нам сніданку. Там був чай у величезному срібному чайнику, а також кава, на плиті парували ячня, бекон і риба. Ще, на окремому маленькому деку, були варені яйця й вівсянка у срібній мисці. На іншому підсобному столику – шинка й величезний шматок холодного бекону. А також ячмінні та пшеничні булочки, тости, стояло кілька горщиків із джемом, мармеладом і медом, а з іншого боку столу – десертні тарілки з горами фруктів. Мені видалося дивним, що Максим, який в Італії та Франції з'їдав на сніданок лише круасан, який-небудь фрукт і випивав чашку кави, у себе вдома сідав до столу, якого вистачило б на дюжину осіб, вочевидь, робив так день у день, рік у рік і не вбачав у цьому нічого безглузлого, не вважав це марнотратством.

Я помітила, що він з'їв лише маленький шматочок риби. Я обрала собі варене яйце. Але мені було цікаво, що ж станеться з рештою їжі, з усіма цими ячнями, хрустким беконом, вівсянкою й залишками риби. Невже, думала я, слуги, про яких я ніколи не дізнаюся і яких ніколи не побачу, чекали за дверима кухні на даровані їм рештки нашого сніданку? Чи все це викидалося, зміталось до смітників? Звісно ж, мені ніколи про це не довідатись, я ніколи не наважуся запитати.

– Дякувати Богу, родичів, які б прагнули з тобою познайомитися, у мене небагато, – сказав Максим. – Сестра, яку я бачу досить рідко, і майже сліпа бабуся. Беатріс, до речі, напрошується на ланч. Я від неї цього й очікував. Певно, хоче на тебе подивитися.

– Сьогодні? – занепавши духом, спитала я.

– Згідно з листом, якого я отримав цього ранку, так. Надовго вона не затримається. Гадаю, Беатріс тобі сподобається. Вона дуже прямолінійна,

говорить те, що думає. Не любить прикидатись. Якщо ти їй не сподобаешся, вона так тобі й скаже, прямо в обличчя.

Не можна сказати, що це мене заспокоїло, я навіть задумалася над тим, чи немає в лицемірстві чогось позитивного. Максим підвівся з крісла й закурив цигарку.

- Сьогодні вранці в мене багато справ, ти зможеш чимось себе зайняти? - запитав він. - Я б із радістю прогулявся з тобою садом, але мушу побачитися з Кроулі, моїм довіреним. До речі, він також завітає на ланч. Ти ж не проти? Тебе це не дуже напружить?

- Зовсім ні, - відповіла я. - Буду рада.

Після цього він зібрав свої листи, вийшов із кімнати, і я пригадую, як подумала, що геть не так уявляла собі свій перший ранок у Мендерлеї; я гадала, що ми, взявшись за руки, підемо до моря, повернемося доволі пізно, втомлені й щасливі, наодинці з'їмо холодний ланч, а тоді посидимо під тим каштаном, який я бачила з вікна бібліотеки.

Тягнувши час, я надовго затрималася за своїм першим сніданком, і лише коли побачила, як зайшов Фріс та поглянув на мене з-за службової ширми, зрозуміла, що вже було по десятій. Відчувши себе винною, я негайно схопилася на ноги й попросила вибачення, що так надовго засиділась, на що він, нічого не сказавши, дуже ввічливо, дуже коректно кивнув головою, і я вловила, як у його очах промайнуло здивування. Я подумала, чи, бува, не сказала щось не те. Можливо, не треба було вибачатися. Можливо, він тепер менше мене поважатиме. Як би я хотіла знати, що казати, що робити! Мені стало цікаво, чи він запідозрив, як це вдалося місіс Денверз, що самовладання, витонченість і впевненість - не ті риси, які мені прищеплювали від народження, і мені ще доведеться їх набути, - ймовірно, шлях до них буде тернистий, повільний і коштуватиме мені багатьох гірких митей.

Тож на виході з кімнати, не дивлячись собі під ноги, я зашпорталася, перечепившись через сходинку під дверима, і в той час як Фріс підбіг мені на допомогу, піднявши мою хустинку, Роберт, молодший лакей, що стояв за ширмою, відвернувся, щоб приховати посмішку.

Йдучи залю, я чула їхнє бурмотіння і сміх одного з них - припускаю, Роберта. Ймовірно, вони сміялися з мене. Я зійшла сходами нагору, щоб усамітнитися у своїй спальні, проте, відчинивши двері, побачила покоївок, які там прибирали; одна підмітала підлогу, інша протирала туалетний столик. Вони здивовано поглянули на мене. І я швидко вийшла. Отже, я не мала заходити до своєї кімнати о цій годині. Цього від мене не очікували. Це порушувало господарські звичаї. Я знову спустилася сходами, завдяки капцям, нечутно ступаючи вимощеною камінням підлогою, тихо перетнула залу й потрапила до бібліотеки, у якій виявилось зимно - вікна були навстіж відчинені, камін не запалений, хоча в ньому й лежали дрова.

Я зачинила вікна й пошукала сірників. Жодної коробки знайти не вдалося. Що мені було робити? Дзвонити не хотілось. Але в бібліотеці, такій затишній і теплій минулого вечора, тепер, раннього ранку, було холодно, мов у льодовні. Сірники лежали в спальні нагорі, але я не хотіла туди йти, щоб не турбувати покоївок і не відривати їх від роботи. Я не хотіла ще раз побачити, як вони повертають до мене свої круглі обличчя. Тож вирішила, щойно Фріс і Роберт підуть з ідальні, узяти сірники з підсобного столика. Я навшпиньки вийшла із зали й прислухалась. Вони досі прибирали, я чула звуки голосів і совання таць. Урешті-решт усе затихло, певно, вони вийшли службовими дверима на кухню, я перетнула залу й знову ввійшла до ідальні. Як я й очікувала, на підсобному столику лежала

коробка сірників. Я швидко пройшла кімнатою й узяла її. Та щойно я це зробила, до ідальні повернувся Фріс. Я спробувала крадькома запхати сірники до кишені, але помітила, як він здивовано поглянув на мою руку.

- Вам щось потрібно, мадам? - поцікавився він.

- О, Фрісе, - зніяковіло мовила я, - я ніде не змогла знайти сірників.

Він одразу ж запропонував мені ще одну коробку разом із цигарками. Це також мене збентежило, адже я не курила.

- Ні, річ у тому, що я змерзла в бібліотеці, мабуть, мені тут зимно після закордону, тож просто хотіла розпалити камін.

- Зазвичай до другої половини дня камін у бібліотеці не розпалюють, мадам. Місіс де Вінтер завжди користувалася ранковою вітальнею. Там уже розпалено. Звісно, якщо ви бажаєте, щоб у бібліотеці також горів камін, я накажу розпалити і його теж.

- О, ні. Я про це й не думала. Я піду до ранкової вітальні. Дякую, Фрісе.

- Там ви знайдете папір, ручки й чорнило, мадам. Після сніданку місіс де Вінтер завжди писала листи й розмовляла телефоном у ранковій вітальні. Там також є внутрішній телефон, якщо ви захочете поговорити з місіс Денверз.

- Дякую, Фрісе.

Я розвернулася й знову вийшла до зали, мугикаючи мелодію, щоб надати собі впевненого вигляду. Не могла ж я зізнатися йому, що ніколи не бачила ранкової вітальні, що Максим учора мені її не показав. Я знала, що він стоїть у дверях ідальні, спостерігаючи за мною, доки я йду залом, тож мусила якимось чином удати, що знаю дорогу. Ліворуч від великих сходів я побачила якісь двері й безтурботно рушила до них, молячись у душі, щоб вони привели мене до моєї мети, однак, відчинивши їх, побачила, що там була садова кімната, місце, де складали всілякий мотлох: там стояв стіл, на якому збирали букети, біля стіни лежали складені на купу плетені стільці, а на гачку висіло кілька макінтошів. Я вийшла звідти, кинувши дещо зухвалий погляд через залу, і побачила, що Фріс досі не зрушив з місця. Втім мені ані на мить не вдалося ввести його в оману.

- Ранкова вітальня розташована за головною, мадам, - проказав він. - Зайдіть у двері праворуч, із цього боку від сходів. Пройдіть прямо до спареної головної вітальні й зверніть ліворуч.

- Дякую, Фрісе, - більше не прикидаючись, сором'язливо сказала я.

Я рушила довгою головною вітальнею, як він мені й пояснив; це виявилася мила кімната з прекрасними пропорціями, її вікна виходили на галявини, які спускалися до моря. Мабуть, цю кімнату показували відвідувачам, і, роблячи це, Фріс, певно, розповідав про історії картин на стінах і епоху, коли були створені меблі. Звісно, ця кімната була прекрасною, я це розуміла, а ці крісла й столи - ймовірно, безцінними, але, попри все це, у мене не виникло жодного бажання в ній затриматися; я не могла уявити, що колись сидітиму в цих кріслах, стоятиму перед цим оздобленим різьбою каміном, кидатиму на столи книжки. Тут відчувалась формальність музейної зали, ніші якої відгороджені мотузками, а на стільці біля дверей сидить наглядач у таких мантиї й капелюсі, як у гідів із французьких замків. Я пройшла крізь неї, звернула ліворуч і відтак потрапила до невеличкої ранкової вітальні, якої ще ніколи не бачила.

Я зраділа, побачивши там собак, що сиділи біля вогню, і Джеспер, молодший, одразу ж підбіг до мене й ткнувся носом у мою долоню. Стара сука підняла морду, коли я наблизилась, і зиркнула в мій бік своїми підсліпуватими очима, але, понюхавши повітря й зрозумівши, що я – не та, на кого вона чекала, з гарчанням відвернулася й знову взялася незворушно спостерігати за полум'ям. Джеспер також мене полишив, уместився біля своєї товаришки й почав лизати їй бік. Вони звикли так робити. Як і Фрісу, їм було відомо, що до другої половини дня камін у бібліотеці не розпалюють. Вони прийшли до ранкової вітальні, бо такий був давній звичай. Якимось чином, ще не встигнувши підійти до вікна, я вгадала, що з цієї кімнати відкривається вид на рододендрони. Авжеж, криваво-червоні й соковиті, такі, якими я бачила їх минулого вечора, величезні кущі скупчилися під відчиненим вікном, зазіхаючи навіть на вигнуту алею. Між ними була невеличка прогалина, яка нагадувала мініатюрну встелену моховитим килимом трави галявину. Посеред неї стояла крихітна статуя оголеного сатира, який підніс до губ флейту.

Галявина на тлі багряних рододендронів правила йому за невеличку сцену, де він танцював і грав свою роль. У цій кімнаті не пахло пліснявою, як у бібліотеці. Тут не було старих добряче потертих крісел, не було столів, завалених журналами та газетами, які якщо хтось і читав, то лише зрідка, – однак вони лежали там відповідно до давнього звичаю, бо так того бажав Максимів батько або ще навіть його дід.

Це була жіноча кімната, витончена, тендітна, кімната, в якій усі предмети були надзвичайно дбайливо підібрані і мешканкою таким чином, щоб кожен стілець, кожна ваза, кожна найменша, навіть крихітна річ гармоніювала як з рештою речей, так і з характером господині. Неначе та, що обставляла кімнату, казала: «Я візьму це, це і це», – й обирала зі скарбів Мендерлея ті, які їй подобалися найбільше, не звертаючи уваги на будь-що другорядне й посереднє, безпомилково, інстинктивно прибираючи до рук лише найкраще. Тут не було мішанини стилів, плутанини епох, і в підсумку виникала дивна й разюча бездоганність, тут не відчувалося формального холоду головної вітальні, яку демонстрували відвідувачам, натомість ця кімната була посправжньому живою, вона світилася тим самим сяйвом і блиском, що й численні рододендрони під її вікном. І тоді я помітила, що тим рододендронам, яких не задовольнив театр на маленькій галявинці за вікном, дозволили оселитися в кімнаті. Величезні теплі квіти позирали на мене з камінної дошки, плавали у вазі на столі біля дивана, струнки й витончені, стояли на письмовому столі поряд із золотими підсвічниками.

Кімната була переповнена ними, навіть стіни перейняли їхній колір, набувши під промінням уранішнього сонця багатого й сяйливого відтінку. В кімнаті були лише ці квіти, і я замислилася, чи не було це зроблено з певною метою, чи не облаштували цю кімнату саме так від початку, бо ж ніде інде рододендронів у будинку не було. Квіти прикрашали і ідальню, і бібліотеку, проте там вони були охайними й чепурними, поставали радше тлом, не так, як тут, ніде їх не було в такому надлишку. Я підійшла до письмового столу, сіла за нього й подумала: як дивно, що ця кімната, така гарна і яскрава, водночас була такою практичною і мала настільки діловий вигляд. Чомусь мені здавалося, що місце, обставлене з таким вишуканим смаком, незважаючи на надлишок квітів, мало б слугувати лишень декорацією, млосною й інтимною.

Утім, з огляду на всю свою красу, цей стіл не був гарненькою забавкою жінки, яка писала за ним коротенькі записки, покусуючи кінчик пера, день у день недбало лишаючи на ньому зіжмаканий промокальний папір. На полицки для паперів були наклеєні етикетки: «листи без відповіді», «листи для зберігання», «будинки», «маєток», «меню», «різне», «адреси»; кожен напис був зроблений тим самим квапливим, різким, уже знайомим мені почерком. І, впізнавши його, я була шокована, навіть перелякалася, оскільки не бачила

Його відтоді, як знищила сторінку з томика поезій, і не думала, що колись побачу ще раз.

Я навмання відкрила шухляду й побачила його знову, цього разу в розгорнутій оздобленій шкірою книзі під назвою «Гості Мендерлея» – розділена на тижні й місяці, вона показувала, які відвідувачі приїздили й виїздили, які кімнати вони займали, якими стравами харчувались. Я погортала сторінки й побачила, що в цій книзі був докладно описаний цілий рік, тож, зазирнувши в неї, господиня могла з точністю до дня, ледь не до години, дізнатися, який гість і коли саме ночував під її дахом, де спав і чим вона його частувала. Окрім того, в шухляді лежали поштовий папір, цупкі білі аркуші для чернеток, особливий папір із гербом і адресою, а також маленькі коробочки з візитівками кольору слонової кістки.

Я дістала одну, роздивилася й вийняла її з тонкої паперової обгортки. На ній було написано «Місіс де Вінтер», а в куточку – «Мендерлей». Я знову поклала її до коробочки й закрила шухляду, раптом відчувши себе винною, неначе вчинила віроломство, немовби господиня, в чиєму домі я гостювала, сказала мені: «Так, звісно, можете писати листи за моїм столом», а я непрошено, крадькома зазирнула до її листування. Будь-якої миті вона могла повернутися до кімнати й побачити мене перед відкритою шухлядою, якої я не мала права торкатися.

І коли зненацька на столі переді мною тривожно задзеленчав телефон, мое серце підстрибнуло й швидко забилося від страху, що мене викрили. Тремтячими руками я зняла слухавку й запитала: «Хто це? Кого вам треба?» На іншому кінці лінії почулося дивне дзиччання, а тоді голос – низький і доволі різкий, однак я не могла визначити, належав він жінці чи чоловіку, – запитав: «Місіс де Вінтер? Місіс де Вінтер?»

– Боюсь, ви помилилися, – відказала я. – Місіс де Вінтер померла більше року тому.

Я сиділа в очікуванні, безглуздо дивлячись на слухавку, і лише коли недовірливий голос дещо підвищеним тоном повторив це ім'я знову, вмить зашарівшись, я зрозуміла, що припустилася неоправної помилки й уже ніяк не зможу забрати свої слова назад.

– Це місіс Денверз, мадам, – проказав голос. – Я говорю з вами по внутрішньому телефону.

Мій faux pas[4 – Хибний крок, помилка (фр.)] був настільки відчутно очевидним, настільки дурним і непрошеним, що ігнорування його виставило б мене ще більшою дурепою – якщо це, звісно, було можливо, – ніж досі.

– Перепрошую, місіс Денверз, – затинаючись, пробурмотіла я. – Дзвінок збив мене з пантелику, я не усвідомлювала, що кажу. Я не зрозуміла, що дзвонять мені, й не помітила, що говорю по внутрішньому телефону.

– Вибачте, що потурбувала вас, мадам, – сказала вона; і вона знає, подумала я, здогадується, що я нишпорила в столі. – Я лише хотіла поцікавитися, чи потрібна вам і чи затверджуєте ви сьогоднішнє меню.

– О, – промовила я. – О, я впевнена, що так. Тобто я впевнена, що меню мене задовольнить. Просто замовте все, що потрібно, місіс Денверз, і можете мене не запитувати.

– Думаю, буде краще, якщо ви прочитаєте список, – продовжив її голос, – меню на весь день лежить біля вас на бюварі.

Я гарячково оглянула стіл і врешті-решт знайшла аркуш паперу, якого раніше не помітила. Похапцем його проглянула: креветки з каррі, смажена телятина, спаржа, холодний шоколадний мус – це ланч чи вечеря? Я не могла зрозуміти; певно, ланч.

– Так, місіс Денверз, – сказала я. – Усе влаштовує, усе справді дуже добре.

– Якщо ви бажаєте щось змінити, будь ласка, скажіть мені, – мовила вона, – і я одразу ж накажу це зробити. Як ви бачите, я лишила порожнє місце для соусу, щоб ви могли вказати, який саме вам подобається. Я вагалася щодо того, під яким соусом подати смажену телятину. Місіс де Вінтер завжди ретельно ставилася до вибору соусів, і я постійно мусила з нею радитися.

– О, – проказала я. – О, що ж... дайте подумати, місіс Денверз, я навіть не знаю; гадаю, краще зробити так, як зазвичай, із тим соусом, який, на вашу думку, замовила б місіс де Вінтер.

– У вас немає побажань, мадам?

– Ні, – відповіла я. – Насправді жодних, місіс Денверз.

– Я думаю, що місіс де Вінтер замовила б винний соус, мадам.

– Тоді ми, звісно, надамо перевагу йому.

– Перепрошую, що потурбувала вас під час написання листів, мадам.

– Ви мене зовсім не потурбували. Прошу, не вибачайтесь.

– Пошту забирають опівдні, Роберт прийде по ваші листи й сам наклеїть марки. Якщо вам треба буде надіслати щось терміново, просто зателефонуйте йому, і він накаже, щоб це віднесли на пошту негайно.

– Дякую, місіс Денверз.

Якийсь час я ще прислухалася, проте більше вона не мовила ні слова, і згодом на іншому кінці лінії почулося тихе клацання, яке свідчило про те, що слухавку поклали. Я зробила так само. Потому знову поглянула на стіл і готовий до використання поштовий папір на бюварі. На мене дивилися полички з наклейками й написані на них слова: «листи без відповіді», «маєток», «різне» – вони немовби докоряли мені за мої лінощі. Та, що сиділа тут до мене, не марнувала свого часу так, як це робила я. Вона простягала руку по слухавку внутрішнього телефону й роздавала накази, які мали бути виконані впродовж дня, – швидко, вправно, – імовірно, закреслювала олівцем ті пункти в меню, які їй не подобалися. І, на відміну від мене, не казала: «Так, місіс Денверз» і «Звісно, місіс Денверз». А закінчивши з цим, починала писати листи – певно, відповідала на п'ять, шість або сім, скрізь пишучи тим самим химерним, похилим, так добре знайомим мені почерком. Аркуш за аркушем вона відривала гладенький білий папір, використовуючи його без міри через свої довгі розчерки пера, а в кінці кожного особистого листа ставила підпис: «Ребекка», – в якому висока похила «Р» нависала над своїми побратимами.

Я постукала пальцями по столу. Наразі полички для паперів були порожні. Жодних «листів без відповіді», які б очікували, доки до них дійде справа, жодних рахунків – наскільки мені було відомо, – рахунків, які потрібно було б оплатити. Місіс Денверз сказала, що в разі нагальної потреби я маю телефонувати Роберту й він накаже віднести листи на пошту. Цікаво, скільки термінових листів зазвичай писала Ребекка й кому. Ймовірно,

кравцям: «У вівторок мені неодмінно потрібна сукня з білого атласу»; або перукарю: «Я завітаю до вас наступної п'ятниці, запишіть мене на третю годину до мсьє Антуана. Миття голови, масаж, укладка й манікюр». Ні, такого штибу листи були б марнуванням часу. Вона б замовила дзвінок до Лондона. Цим би зайнявся Фріс. Він сказав би: «Я говорю з вами від імені місіс де Вінтер». Я продовжувала стукати пальцями по столу. Не могла придумати, кому б написати. Хіба що місіс Ван Гоппер. Було щось безглузде, навіть іронічне в усвідомленні того, що я сиділа ось так за власним письмовим столом, у власному домі, і не здатна була вигадати нічого кращого, ніж написати листа місіс Ван Гоппер, жінці, до якої відчувала неприязнь, яку ніколи більше не побачу. Я підсунула до себе аркуш поштового паперу. Взяла тонке продовгувате перо з яскравим гострим кінчиком. «Люба місіс Ван Гоппер», – почала я. І, пишучи, затинаючись та силуючи себе, висловлюючи надію на те, що її подорож минула добре, дитині покращало, а погода в Нью-Йорку гарна й тепла, я вперше зауважила, який нерозбірливий і несформований у мене почерк; йому бракувало індивідуальності, стилю, та навіть освіченості, це був почерк посередньої учениці, яка вчилася в другосортній школі.

9

Почувши гуркіт автомобіля на алеї, я підхопилася в раптовій паніці й зиркнула на годинник, адже зрозуміла, що це приїхала Беатріс зі своїм чоловіком. Годинник показував щойно по дванадцятій; вони прибули набагато раніше, ніж я очікувала. А Максим досі не повернувся. Я задумалася, чи можливо яось сховатися, вилізти через вікно в сад, аби Фріс, привівши їх до ранкової вітальні, сказав: «Певно, мадам вийшла», – і це виглядало б цілком природно, вони б сприйняли це, як щось само собою зрозуміле. Коли я побігла до вікна, собаки поглянули на мене з цікавістю, а Джеспер, вимахуючи хвостом, рушив за мною.

Вікно виходило на терасу, за якою була невеличка поросла травою галявина, але коли я саме готувалася прошмигнути повз рододендрони, звуки голосів почулися ближче, і я знову повернулася до кімнати. Вони заходили до будинку через сад, безсумнівно, Фріс повідомив ім, що мадам у ранковій вітальні. Я хутко перейшла до великої вітальні й рушила до найближчих дверей ліворуч. За ними виявився довгий кам'яний коридор, і я побігла ним, цілком усвідомлюючи, що поведжуся безглуздо, зневажаючи себе за цей раптовий нервовий напад, однак розуміючи, що мені в будь-якому разі нізащо не стало б снаги поглянути цим людям в обличчя. Схоже, коридор мав вивести мене до задніх кімнат, і, повернувши за ріг, я вийшла до ще одних сходів та натрапила на служницю, якої раніше не бачила, мабуть, це була прибиральниця; в руках вона тримала швабру й відро. Дівчина здивовано на мене поглянула, неначе я була примарою, чиеї появи в цій частині будинку не очікували, тож, геть збита з пантелику, просуваючись до сходів, я проказала: «Доброго ранку». «Доброго ранку, мадам», – відповіла вона й, відкривши рота та округливши очі, з цікавістю простежила, як я піднімалася сходами.

Я сподівалася, вони виведуть мене до спалень, я зможу знайти свою кімнату в східному крилі й пересидіти там трохи, доки не відчую, що вже час для ланчу, і з огляду на дотримання гарних манер буду змушена спуститися вниз знову.

Вочевидь, я заблукала, бо, відчинивши двері нагорі, потрапила в довгий коридор, якого раніше не бачила, в дечому схожий на той, що в східному крилі, проте ширший і темніший завдяки темним панелям на стінах.

Я повагалася, а тоді повернула ліворуч, вийшовши до широкого сходового майданчика й других сходів. Там було тихо й темно. Нікого довкола. Якщо вранці тут поралися покоївки, то тепер вони вже завершили свою роботу й зійшли вниз. Не лишилося жодного сліду їхнього перебування, жодного запаху пилуки від нещодавно підметених килимів, і мені спало на думку, що ця тиша якась незвична, в ній відчувалося щось таке ж гнітюче, як і в порожньому, покинутому господарями будинку.

Я навмання відчинила якісь двері й потрапила до кімнати, поглинутої цілковитою темрявою: зачинені віконниці не пропускали жодного променя світла, водночас посеред неї тьмяно виднілися обгорнуті білими чохлами меблі. Повітря було задушливе й затхле, відчувався запах, притаманний кімнатам, якими майже або й узагалі не користувалися, все оздоблення яких було зібране до купи посеред ліжка й накрите простирадлом.

Також імовірно, що штори на вікнах тут не розсували ще з минулого літа і, якщо підійти й, відчинивши скрипучі віконниці, зробити це зараз, з-за них випаде ув'язнена протягом багатьох місяців мертва нетля й опуститься на килим поряд із забутою шпилькою та сухим листком, занесеним досередини ще перед тим, як ці вікна закрили востаннє. Я тихенько причинила двері й невпевнено рушила коридором, по обидва боки якого були двері – всі вони виявились замкнені, – доки не натрапила на невеличку нішу в зовнішній стіні, де широке вікно нарешті дало мені доступ до світла. Я виглянула надвір і побачила під собою порослі рівненькою травою галявини, які простиралися до моря, і саме море, світло-зелене, з білими гребенями хвиль, збитих західним вітром, що гнав їх від берега в далину.

Воно виявилось ближче, ніж я думала, набагато ближче; поза будь-якими сумнівами, воно починалося за тим невеличким скупченням дерев нижче галявин, ледве за п'ять хвилин ходи, і якби я зараз прислухалася, притуливши вухо до вікна, то почула б шум прибою, що розбивався об береги якої-небудь невеличкої невидимої звідсіля бухти. Відтак я зрозуміла, що обійшла будинок і опинилася в коридорі західного крила. Так, місціс Денверз мала рацію. Звідси море було чути. Можна було уявити, як узимку воно підкрадається до зелених галявин і загрожує самому будинку, бо ж навіть зараз завдяки сильному вітру віконне скло вкривав такий туман, неначе хтось на нього подихав. Солоний, принесений з моря вітер. Доки я дивилася, кваплива хмара на мить затулила собою сонце, й море одразу ж змінило свій колір, зробилося чорним – білі гребні раптово набули вкрай безжального вигляду, – і жорстоким, геть не схожим на те веселе, блискуче, яке постало переді мною спершу.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=25280309&from=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примітки

1

Ну добре, Влез, я йду... (фр.) (Тут і далі прим. пер.)

2

Початок поеми «Небесний гончак» англійського поета Френсіса Томпсона (1859–1907).

3

Під умивальником стоїть горщик (фр.).

4

Хибний крок, помилка (фр.).